

Пролетары ўсіх краёў, злучайцеся!

МАЛАДНЯК

Літаратурна - мастацкая і грамадзка-
політычная часопісь—орган Беларускай
Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў

ПАД РЭДАКЦЫЯЙ

Іл. Барашкі, П. Галавача, А. Звонака,
В. Каваля, Я. Ліманаўскага, А. Моркаўкі
і А. Сянькевіча

Год выданьня сёмы

С ш ы т а к п е р ш ы
С Т У Д З Е Н Ь

ВЫДАВЕЦТВА ЦК ЛКСМБ „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
М Е Н С К — 1929

Беларускі дзяржаўны архіў-музей
літаратуры і мовы
БІБЛІЯТЭКА
КВ. № 3855

ЖИТДАМ

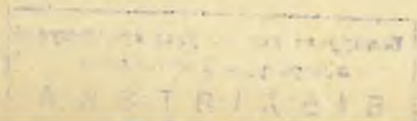
Надрукована ў друкарні
Беларускага Дзяржаўнага

Вывадацтва

Галоўлітбел № 582.

У ліку 1000 экз.

Заказ № 1191.

Васіль Каваль

І л ь к а

Высокая чыгуначная насып з пяску, гліны і чарназёму, толькі што насыпаная, цешыла вока сотні рабочых сваім выглядам. Колькі дзеён тут яны працавалі і колькі палажылі сілы, устаючы рана і позна разыходзячыся, бо трэба было к сьпеху канчаць. Затое рэйкі, нядаўна пракладзеныя, працягнуліся, як дзьве струны на магутнай скрыпцы,—пабеглі яны за сіні і далёкі кругавід.

Прышоў наглядальнік за гэтую работаю, дапытным вокам паглядзеў на рэйкі і пахваліў рабочых.

— Сягоньня можаце атрымаць плату за месяц,—сказаў ён, паглядзеўшы на рабочых, як-бы хацеў злавіць на іх пачарнелых ад сонца і пылу тварах задавальненьне.

І рабочыя сапраўды ўзрадаваліся.

— Дзякуем,—зразу сказалі некалькі галасоў,—яно акурат добра. Заўтра нядзеля... грошы патрэбны...

Усе ажывіліся, пакідалі лапаты і, сеўшы на пыльнай ганаве, закурылі.

— Зараз першы цягнік пройдзе па нашай дарозе,—гледзячы ўдаль, сказаў наглядальнік і шпаркім крокам пайшоў на станцыю.

Зьвінелі рэйкі, як-бы вецер дакрануўся струн.

Заходзіла за горадам сонца, азалаціўшы высокія бляшаныя дахі. Падымаўся ў горадзе прадвячэрні гул.

Рабочыя перакідваліся жартамі, моцна рагаталі.

— Ну, як—пагуляем сягоньня?

— Чаму-ж не, пагуляем!

— Работнік з цябе невялікі, а гуляць ты любіш...

Яны-б нават зараз маглі разыйсьціся, але апошні раз хацелася больш пагутарыць, а самае галоўнае, паглядзець, як пойдзе першы паравоз па зробленай імі чыгунцы...

Зьвінелі рэйкі. На павароце ад лесу паказаўся густы чорны дым. Рабочыя ўсталі з месца, стаўпіліся каля насыпу і чакалі. Цьвёрдым поступам набліжаўся новы паравоз.

— Слаўны ход,—пахваліў нехта,—толькі што з фабрыкі, мусіць.

За паравозам цягнуліся два вагоны. Двое рабочых, замазаных сажаю, махалі з вакна шапкамі. Тады некаторыя рабочыя таксама сталі махаць і крычаць.

З гулкім сьвістам застанавіўся паравоз на станцыі, а рабочыя пайшлі атрымоўваць плату. Стаялі ля маленькага вакенца касіра, нецярпліва чакалі сваёй чаргі, старанна расьпісваліся ў графе супроць свайго прозьвішча грубымі пальцамі з зямлёю на руках, а некаторыя ставілі крыжыкі; потым пералічвалі грошы і клалі ў замусоленую кішэню порткаў.

Гурбамі пайшлі ў горад, дзе гримелі аўтобусы і дзе сталі запальваць электрычнасьць.

Толькі адзін дваццацігадовы кучаравы цыган Ёлька пайшоў зусім у супроцьлежны бок. Ён ішоў па новых шпалах босымі чорнымі нагамі, размахваючы старай шапкай. Каўнер чорнай кашулі расшпілены, вецер гладзіць маладыя грудзі. Па правую руку шуміць жыта і сьпявае зялёны прастор палей, і гудуць рэйкі, гудуць...

Вось ідзе ён, п'яны ад працы, трошкі хістаецца, сьвішча сам сабе і задаволены думае.

Аб чым думае?

Два месяцы працаваў на гэтай чыгунцы, нясе з сабою грошы... Багат Ёлька... Не аднымі грашмі, а яшчэ маладосьцю і сілаю... Трэба ісьці вярсту полем, а там бярозавым гаем, а там сасоньнікам.

За ўзгоркам знаходзіцца табар, у лагчыне раскінуты цыганскія шатры.

Шчасьлівы Ёлька не заўважыў, як прайшоў полем.

У табары запалілі вогнішчы. Моцным лаем заліліся сабакі. Дзятва гойсала, кугікала і круцілася ля вогнішча.

Не даходзячы дзесяці крокаў да табару, Ёлька сеў на зялёным беразе невяліччай рачулкі, што працякала тут. Сеў, абхапіў калені рукамі і задумаўся...

Нехта шырока і разгульна заграў на баяне.

— Гэй, ціха,—пачулася разам,—няхай Марта засьпявае... Засьпявай нам, Марта!..

І тады засьпявала Марта маладым, высокім поўнагрудым голасам, і, здавалася, прыцікала ўсё: не шаласьцела асака, задрамалі сосны, задрамаў і табар.

— Гэй, гэ-эй!

На Ёлку паваяла сумам...

Сядзіць яна ля пылаючага вогнішча, горда ўзьняўшы галаву. На яе прыгожым твары цэлы сноп агню, на тонкай смуглай шыі

блішчаць каралі. Ківае чорнай галавою і ні на каго не глядзіць, а ўсе слухаюць яе.

— Гэй, гэ-эй!

Сьпявае яна аб каханьні, аб маладым стройным цыгану, аб цыганскім жыцці—вольным і горкім.

Думае Ілька.

Пыліцца дарога, ездзяць вандроўнікі-цыганы з песнямі, з веселосьцю. Няма ў іх бацькаўшчыны і ня любяць яны зямлі. Цягнуцца з шатрамі, з кібіткамі па шырокіх шляхох Беларусі, Падольля, Малдавіі і ўсяго белага сьвету. Рассыпана сям'я цыганская за нейкі грэх. Так у песьні сьпяваецца.

Змоўкла Марта.

— Малайчына! Добра, добра!—пахвалілі старыя цыганы і цыганкі.—У цябе гарачая цыганская кроў, як у музыцы Ляха... Праўда, Лях?

І Лях, малады цыган, выскаліўшы зубы, засьмяяўся, і яшчэ мацней заграў на баяне...

Ілька скрыгануў зубамі. Паглядзіўшы мускулістае бронзавае цела, стаў абмывацца нацяплеўшай к вечару вадою.

І ў гэты час думаў аб маладой і гарачай Марце.

А яна прышла з бляшаным вядром за вадою і стала набіраць; калі згібалася, на шыі бражчэлі каралі. Ён плёскаўся вадою—і яна не заўважыла. Ён сказаў ёй прывітаньне—і яна не пачула і не паглядзела ў яго бок.

— Марта!—сказаў ён,—Марта, чаму ты ня хочаш адказваць на прывітаньне?

— Я слухаю, як грае Лях і думаю: як ён добра грае.

— Што-ж ён такое грае?

— Ён грае старую песню.

— Аб чым?

— Што кахае мяне.

— А ты яго?..

— Аб гэтым я скажу яму...

— Калі?

— Калі ён будзе яшчэ лепш граць і заробіць многа грошай, калі купіць мне новыя бліскучыя каралі. Тады я скажу, што ў яго сакаліны погляд, а рукі настолькі моцныя, што падымуць мяне, як прынку...

— Сядзь, Марта, бліжэй ка мне.

— У цябе так гарачы вочы, але я сяду адпачыць... Я села блізка каля цябе і хачу слухаць, што ты скажаш.

— Я хачу сказаць, што Лях злодзей: ён крадзе чужых коняй і прадае, Лях п'яніца і чалавек нячэсны.

— Калі так будзеш гаварыць, дык я пайду і скажу яму...

— Скажаш яму пасья аб гэтым, бо я не баюся яго, а цяпер слухай мяне. Я прышоў стомлены, я два месяцы працаваў, увесь час думаючы аб табе, і зарабіў шмат грошай, на іх можна чэсна жыць. Я хадзіў у горад, у клуб, дзе гуляе моладзь, і мяне запісалі комсамольцам. Цяпер я маю права насіць на грудзёх маленькі значок, і хто паглядзіць на яго, будзе ведаць, хто я такі. І калі паглядзіць, скажа, што цыган Ёлька—чэсны чалавек.

— А што скажа твой бацька Ляксей?

— Ён скажа, што дрэнна зрабіў, калі павесіў значок, але ня скажа, што дрэнна жыць чэсным.

— Мне шкода, Ёлька, бо цябе выганяць з табару, і твой бацька адрачэцца ад цябе, але я люблю гордага і ўпартага чалавека...

— Я заўтра схаджу яшчэ ў горад к сваім таварышам, у белы дом, дзе ёсць надпіс з вялікіх літар „ЛКСМ“, і пагавару з імі; потым прыду ў табар і буду гаварыць аб праўдзе. Чуеш, Марта?

— Гавары, Ёлька!.. Я заўтра надзену новую сукенку ў кветках і буду слухаць цябе, бо ніхто лепш за цябе не гаворыць. Тады яшчэ ярчэй гараць вочы і ты здаешся прыгажэй за Ляха. А потым вы сядзеце разам з Ляхам, я сьпяваць буду вам абодвым, буду глядзець на вас...

— Я з ім ня сяду... Чуеш, Марта? І калі ты будзеш глядзець на яго, я ня буду гаварыць з табою.

— Ён паб'е цябе...

— Ідзі і скажы яму.

— Пайду і скажу...

І Марта пайшла...

Вогнішча асьвяціла яе тонкую постаць. Наліла вады ў каганец, падвесіла над агнём, ціханька напывала і глядзела на Ляха, які не пераставаў граць на баяне.

Вясёлы і сьмелы Лях!

Стары цыган Ляксей ляжаў пад сасною, палажыўшы лахматую галаву на корань. Высока, у цёмным небе нязьлічоныя міліёны зор. Каля яго ног, адзетых у старыя парваныя боты, тлее вогнішча. Смалістыя карчагі ўспыхваюць, асьвятляючы на момант маршчыністы, худы і жоўты твар. З паднятымі ўгору аглоблямі стаяць калёсы, а побач белыя шатры. Каля ўваходу сядзіць яго жонка, такая-ж, як і ён, старая, з вялікімі завушніцамі, гатуе вячэру. Яна нешта бубніць сабе пад нос, але Ляксей не зважае.

Надакучыла ляжаць, устаў і схадзіў паглядзець каня, пахлопаў яго па доўгай грывастай шыі.

— Добра!—сказаў сам сабе.

Сеў каля самага вогнішча, выняў з кішэні піпку і закурыў.

Каля другіх палатак таксама гарэлі вогнішчы і таксама сядзелі людзі і гаварылі хто аб чым, а то ляжалі, расьцягнуўшыся на траве і думалі...

Ілька прышоў к свайму вогнішчу.

— Здароў, сынку!—адказаў на прывітаньне сына Ляксей і ўзрадаваўся.—Старая,—крыкнуў ён,—давай сюды вячэру. Ілька есьці хоча.

І калі ўтрох елі бульбу з лоем, Ляксей глядзеў на пахудзелы і стомлены сынаў твар.

Маці сказала:

— Многа, сынку, зарабіў грошай? Карову купім к зіме...

Ляксей сказаў:

— Коньмі гандляваць пачну. Можна і без каровы абыйсьціся. Цьвірка з Ляхам многа зарабляюць грошай.

— Хоць і бацька ты, але ня ведаеш,—яны крадзеных коняй прадаюць.

— Маўчы, старая. Адкуль табе ведаць? Эгэ, добры цыган сам ведае...

Бацькі заспрачаліся, а сын сядзеў моўчкі. Ля бліжняга вогнішча сядзела Марта. Раптам яна ўстала і пайшла з лагчыны на ўзгорак (Ілька гэта заўважыў).

— Дай, Ілька, грошы,—сказаў бацька.

Ілька выняў і даў, але ня ўсе.

— Дай усе...

— Усе аддам пасья.

— Не паважаеш ты бацьку, сын. Што ты з імі рабіць будзеш?

— Ты прап'еш.

— Ба, Ляксей ведае цану грашам, і ня сыну клапаціцца аб гэтым. Ну, няхай, заўтра паедзем на кірмаш.

Ілька пайшоў ад вогнішча на ўзгорак. Сеў і задумаўся аб цыганскім жыцьці. Добра відаць з узгорку ўвесь табар.

„Пагавару заўтра з таварышамі з гораду. Яны ўсе разумныя, усе ведаюць, чытаюць кніжкі, парадзяць, як рабіць“.

Не пачуў нават, як падышла Марта і паклала руку на плячо. Ілька ўздрыгануўся.

— Чаго ты сядзіш? Хмуры ўсё нейкі. Няма ў цябе агню. Ну аб чым думаеш?

— Думаю аб нашым жыцці...

— Навошта аб ім думаць—жыві ды ўсё. Вось там Цьвірка з Ляхам п'юць гарэлку. Звалі й мяне, ды я сказала, што ня буду. У іх ёсьць нейкія пляны, яны заробяць шмат грошай.

— Якія-ж пляны?

Яны мне не казалі.

Зусім цёмная ноч. Ёлька нікога ня бачыць, апроч Марты. Калі яна гаворыць, у яе блішчаць вочы і частыя дробныя зубы, і яна ўвесь час глядзіць на Ёлку.

— Твая рука гарачая,—кажа яна,—ня сыціскай так моцна маю руку. Я люблю вясёлых і смелых. Ты заўсёды сумны, але мне хочацца ведаць, аб чым ты думаеш...

— Я думаю аб вялікім горадзе, дзе дамы вялізныя, дзе ня вогнішча, а электрычнае сьвятло. Кажуць, што там людзі жывуць п'янашаму. Ё яшчэ я думаю, каб мы кінулі сваё валацужнае, бруднае жыццё, каб нас лічылі за людзей, і каб мы ўсе працавалі... Ты разумееш?

— Я разумею, але не хачу кінуць. Калі ты зробіш так, цябе пракляне ўвесь род... Мне страшна цябе... Я пайду...

Марта вырвалася і схавалася за кустамі.

У тужлівай самотнасці, нікім нябачаны, стаяў Ёлька з апушчанай галавою. Потым, ціха-ціха ступаючы, пайшоў да свайго вогнішча...

Бацька ў сяброўстве з Цьвіркаю і Ляхам напіўся гарэлкі за сынавы грошы і абнімаў Ляха. Потым Лях граў на баяне, а стары Ляксеі скакаў з Цьвіркай і сьпяваў старую цыганскую песню, а ўвесь табар, гледзячы на старога, рагатаў і пляскаў у далоні. Весаціліся, пакуль не патухлі вогнішчы і не заснуў увесь табар.

У табары ўсталі рана. Ёрзалі ў лагчыне коні, недзе пішчэлі сьвіньні і сасоньнік агалашаўся сьпевамі птушак. Рана прыгатавалі сьнеданьне і старыя цыганкі разышліся ў горад варажыць. У кожным з шатроў застаўся хто-небудзь.

Ёлька паехаў з бацькам на кірмаш. Ехалі па пыльнай дарозе, па полю. Высока ўзышло сонца і ападала раса. Бацька ўвесь час гаварыў аб тым, каб купіць каня...

Ёлька цэлы дзень хадзіў па гораду, а к вечару зьвярнуўся назад у табар з маленькім значком на грудзёх. Ён дачуўся ў табары, што Цьвірку і Ляха да крыві білі на кірмашы за нейкіх коняў і яны ледзь жывыя ўцяклі. Цьвірка і Лях, пабітыя, але ізноў былі п'яныя, лаяліся і гразіліся некаму. Каля ўваходу ў шацёр ляжала Марта, глядзела на двух смелых і п'яных цыганоў і, здавалася, нічога не адбівалася на яе твары.

Як зусім сыцмнела, прыцягнуліся ўсе жыхары табару, дзяліліся ўспамінамі аб пройдзеным дні, пералічалі заробленыя капейкі, а некаторыя лаяліся міжсобя.

А Ёлька ляжаў, думаў, прыслухоўваўся да гаворкі Цьвіркі і Ляха. Цьвірка—рыжы, аграмаднага росту, гаварыў:

— Як ты думаеш, Лях, коні нашы—га?

— Як-жа, вядома што нашы. Чые-ж больш?

Яшчэ многа гаварылі яны, блыталіся, пераказвалі нанова і выхваляліся адзін перад другім. А Ёлька з усяго гэтага зразумеў, што яны ўкралі з кірмашу адвячоркам пару чужых коняў і паставілі недалёка ў сасоньніку, а ў самую поўнач яны думаюць сплавіць іх. Яго быццам укалола што: захацелася перашкодзіць ім. Марта падышла да Ляха і нешта шапнула. Тады Лях зарагатаў, пакачваючыся ва ўсе бакі, і ўсё стараўся абняць за плечы стройную Марту.

— Ба, што ты кажаш? Ён за мяне мацней? Хочаш, зараз падужаемся з ім...

— А ну,—падміргнула дзяўчына, захлопаўшы ў ладкі.

— Гэй, куды ты пайшоў, пачакай,—крыкнуў Лях на Ёлку, які адыходзіў ад вогнішча. Ё многа яшчэ раз крычаў ён, а Ёлька быццам ня чуў, ішоў у канец сасоньніку і, прышоўшы к аднаму месцу, к пясчанай яме, ён убачыў двое прывязаных коняў...

„Ісьці зараз у горад і заявіць аб гэтым“, мільганула вострая думка.

Ноч такая цёмная...

— Ты куды хадзіў?—запытаўся з пагрозай Лях.—Чуеш? Маўчы... Будзеш маўчаць?

— Ня буду маўчаць...

— Ага, ня будзеш?—У Ляха твар зрабіўся страшным,—давай, Ёлька, падужаемся. Марта кажа, што ты моцны хлапец.

Ё, не дачакаўшыся адказу, Лях хапіў Ёлку папалам сілы, прыціснуў падбародак к плячу, як кляшчамі, абхапіў сяродзіну. Стаялі людзі і з цікавасьцю глядзелі на гэтую барацьбу. Нарэшце, Ёлька аслабеў пад напорам, і грузнае цела Ляха прыціснула яго да зямлі.

— Малайчына Лях!—крычаў Цьвірка, а разам з ім яшчэ некалькі.

— Ну, што, як?

Ёлька маўчаў.

— Што маўчыш, гадаў сын? Га? Ты думаеш, я ня ведаю, куды, ты хадзіў—ха-ха-ха. Лях усё ведае, ты хадзіў коні глядзець, а гэта коні мае. Чуеш? Напляваць я хачу на цябе, што ты мне зробіш? Эх, ты, малакасос, а ня цыган...

Тады ў самоце паглядзеў Ілька на маленькі значок з правага боку грудзей і перавёў вочы на Марту, якая з пагардай глядзела на яго.

Ілька сказаў:

— Пайду ў горад і заяўлю, што ты ўкраў коняй.

— Пойдзеш?—пыталіся насупленыя злыя вочы Ляха.

— Ба, ня можна так,—прагаварыў нехта ў грамадзе.

— Цыган цыгана ня выдае...

— Здрада!—крыкнуў Лях і з размаху ўдарыў Ільку ў грудзі.

Ілька пахіснуўся ў бок, але выстаяў на нагах. У цёмнай журбе, уначы, калі глядзеў ён на дзесяткі чорных, выскаленых твараў, у эрэнках яго вачэй успыхнуў аганёк. Ён не сказаў, а крыкнуў, крыкнуў цяжка, з надломам:

— Гэй, вы, слухайце, я хачу гаварыць аб праўдзе. Чуеце, аб праўдзе... Аб жыцці...

Абведзены кругам жывых гарачых людзей, каля вогнішча ён сыпаў словы... Ноч... Мільгалі зоркі... Дзесьці ірзаў доўга і працяжна цыганскі конь, мабыць, заблудзіўся і сумаваў...

— Гавары, Ілька!

Так сказала Марта, узяўшы Ільку за рукаў і з чаканьнем глядзячы на яго. Ілька адвёў яе руку.

— Гавары,—сказалі маладыя.

— Гавары,—сказалі старыя цыганы.

— Што ты нам скажаш?—запыталі ўсе разам.

І ў той час, як ён гаварыў, не парушаў цішыню нават вецер.

— Глядзіце, у мяне на грудзях маленькі значок, гэта—КІМ. Мне павесілі яго таварышы з гораду. Я кожны дзень заходзіў кім у белы будынак, яны са мною так добра гаварылі і вучылі мяне чытаць кніжкі. Гэтыя мае таварышы хочуць, каб наша жыццё ня было пакутным, каб ня былі мы жабракамі, каб ня кралі коняй...

— Паміраць нам ці што?—адгукнуліся галасы.—І мы ж хочам...

— Маўчыце, я кажу аб тым, як мы будзем жыць.

І зноў ціха...

І ўсё, што ён гаварыў аб жыцці, было праўдай, і ўсё, чаго людзі хацелі, было таксама праўдай.

... Скрыпяць кібіткі цыганскія, уздымаюць пыл па дарогах. Вязуць цыганы ў кібітках гора вякамі не залечанае. Праклятыя страшным богам, цёмныя, бяспрытульныя валацугі—людзі сярод іншых людзей. Якая песьня цыганская адабе пакуты? Едуць з месца на месца—цесна ім на зямлі... Маладая цыганка сьпявае... Старая маці плача... Скрыпяць кібіткі цыганскія...

... — Праўда,—сказалі людзі і ўздыхнулі пад неабдымным зорным шатром нябёс.

І пачулі раптам цыганы вольны пах прастораў, скрыпнямазаных калёс, конскі і чалавечы пот. Куды паехаць? Як паехаць? Лагчына здалася цеснай, жыццё нікчэмным. Адгалоскі вякоў пачула сэрца... А недзе там, за ўзгоркам, цвілі і красавалі буйныя палі. Зямля была чорнай, вясёлай і маркотнай. Тая даль, куды клікаў малады цыган Ілька, была незразумелая і страшная, але была—праўдаю і жыццём...

— Куды ты, Ілька?

Ілька моўчкі пайшоў ад вогнішча. Азірнуўся назад—так-жа стаялі кругом цыганы, асьветленыя бляскам, як цені. Ён стаў і ўжо хацеў павярнуцца назад, але раптам крута павярнуў і пачуў, як шуміць на полі збожжа і грукаціць па рэйках цягнік. Ён не пачуў, як Цвірка з Ляхам накінуліся на яго і павалілі на зямлю.

— А можа ты ня пойдзеш у горад?

— Пайду,—прахрыпеў Ілька.

Тады:

— А-а-а... Ага-га...

І са зьвярынай сілай сьціскалі горла, білі...

— Бай, гадаў сын...

І не давалі крычаць, і білі па чым папала.

Гарачым крывяным пацалункам цалаваў зямлю ўначы. Ах, як яна дзіўна пахла, якой салодкай была!

Потым:—гэ-эй ды гэі!—сьмех. Д'ябальскім сьмехам рагатаў нехта, і дзье цені скакалі па полю, здавалася, зямлю прабівалі конскія капіты... І гудок на бліжняй станцыі... І зямля... і ўсё, што ён гаварыў, было праўдаю...

Журботныя вочы раскрыліся. Зялёным сьвятлом абліваў месяц памярцвель твар.

— Марта,—прамовіў ён,—Марта!

І бачыў, як нахілілася цёмная постаць, села каля яго, палажыўшы яго кудравую ў крыві галаву к сабе на калені, і ўсё глядзела ў вочы, доўга глядзела і ня чула стогнаў.

— Марта, Лях за мяне мацней... Ты гэта бачыла...

— Маўчы,—шаптала,—ты гаварыў праўду, Ілька... Хочаш, я пацалую твае вочы за гэта. У цябе на твары сьвежая кроў, але я расою змыю яе.

І халоднай брыльянцістай расою змывала кроў.

Трава ў лагчыне жаўцее. Бярозавае лісьце, як медзяныя пятакі, зрываюцца ветрам і лётаюць над табарам. Карэньні сасны зрабі-

ліся смалістымі і пахнуць. Сядзе сарока на дрэва і сакоча—адчувае холад, а па цёмнаму небу густыя, густыя болакi... Глядзіць на іх цыган Ляксеi... Болакi плывуць. Плысьці трэба табарам, па дарогах, авеяных цыганскаi тугою.

У шатрах вечарамі робіцца холадна, старыя гавораць пра восень і грэюцца. У холадзе—пакуты. На бліжнім балоце жанчыны зьбіраюць журавіны і брусніцы—восенскія ягады. Ранкам з табару разыходзяцца па бліжэйшых вёсках: жанчыны ідуць варажыць, хлопцы наймаюцца падзённа на працу к сялянам. Іншыя маюць спэцыяльнасьць: робяць замкі, ключы, лудзяць вёдры, чыгуны, мяняюць і гандлююць рознай дробяззю. А вечарамі зьбіраюцца ўсе да табару, павячэраўшы, купамі сядзяць (пішчаць свiнiні, плачуць малыя, абадраныя і галодныя дзеці), гавораць і спрачаюцца аб пройдзеным леце, аб Цьвiрку і Ляху—маладых і сьмелых цыганох, што зьмянілі волю цыганскую на турму ў горадзе. А больш гавораць аб тым, як жыць, як быць...

Сядзіць Ёлька са шрамам на ілбу, што нядаўна загаіўся, і слухае.

— Няхай скажа Ёлька,—просяць яго.

Ёлька гаворыць...

А над табарам ня сьвецяць зоры: туман, iмгла. Над табарам—шуміць вецер, плача сава на сасьне (паглядзіць старая цыганка і заплача).

Марта захуталася пярэстаю хусткаю, згорбілася, не сьпявае песен, сядзіць супроць Ёлкі...

Патухаюць вогнішчы, кладуцца спаць. Яшчэ доўга часамі кашляюць старыя, уздыхаюць і просяць аб нечым бога. Ня йдзе сон. Стрыножаныя коні брашчаць жалезнымі путамі, не знаходзяць корму, бо пажаўцела трава.

Ёлька часта ходзіць у горад. Па новых шпалах вяртаецца назад. Ён успамінае, як пабілі яго Цьвiрка з Ляхам, сьціскае зубы і ня крыўдзіцца... Крыўда ня ў гэтым, яна ў жыцьцi... Жорсткі вецер дзьме яму ў чорнае, сiверкаватае аблічча і дыша яму стомленая зямля размахам і тугою сваіх палёў, бо пазьнялі сяляне збожжа і пакiнулі толькі непатрэбнае зелье. З чуласьцю прыслухоўваецца ён да вясковых зыкаў, як скрыпяць вароты і стукаюць цапы, як сьпяваюць вясковыя дзяўчаты.

Прышоўшы, садзіцца побач з Мартаю і расказвае, што ён бачыў у горадзе, што чуў. Слухае Марта, кiвае галавою, згаджаецца, а то возьме яго руку ў сваю і глядзіць у вочы...

— Марта, засьпявай мне песню!

Марта сьпявае—і песня маладая, разгульная, але сумная...

А лiсьце валіцца, чорная смала сьцякае па дрэву. Плоймаю цягнуцца журавы ў вырай. Ёрзуць коні—хочуць у дарогу...

Аднойчы ў хмурны дзень аддзялілася з табару дзесяць сем'яў; кожная сям'я запрагла коняi, палажыла ў калёсы свой скарб, пад палатняную будку, пасадзілі жанчыны малых дзяцей, прывязалі ззаду калёсаў хто жарабё, а хто кароў, выехалі з лагчыны, з жалем зірнуўшы на попел ад вогнішча. Выехалі на дарогу, потым на тракт, абсаджаны жоўтымі лiпамі.

Уперадзе едзе стары Ляксеi, аглядае вакол парыжэлае поле, і сумна старому.

Ёлька паганяе каня.

На другім возе—бацька Марты, Макар, а за iм цягнуцца ўсе iншыя.

Змрочнае раньне, паўзе па палёх туман...

Сустрэкаюцца па дарозе вёскі. Зьлязаюць старыя цыганкі з малымі, заходзяць к сялянам у хату, просяцца паваражыць. Сяляне падазроным гаспадарскім вокам паглядаюць, каб хто ня ўкраў, і, бывае, гоняць з хаты.

— Дакуль будзе цягнуцца наша жыцьцё такое? Хто яго паправіць? Цыган—злодзей, цыган—маніць... У цыгана сумленьне ня чыстае... Голад, хваробы...

Ёлька глядзіць на воз, дзе сядзіць Марта. Доўга прыглядаецца ў яе смуглы і сумны твар, прабуе засьмяяцца ёй, але і ўхмылка ў яе выходзіць сумнай. Шкода яе.

Вось вецер падхапіў цэлую ахапку мокрых лiсьцяў і пакаціў па дарозе.

А дарога яшчэ далёкая, нудная...

Так яны кожны год езьдзяць. З самага дзяцінства езьдзіць Ёлька з бацькам. Толькі ў дзяцінстве было зусім iншае.

Ёлька—маленькі чорны цыганё. Прыстануць яны каля вёскі. Зьбяруцца заўсёды вясковыя хлопцы.

— Эй, цыган, паскач, капейку дам,—скажа хто-небудзь.

А Ёлька рад: пойдзе скакаць, круціцца, перакiдваецца на руках. Сьмяюцца і дадуць капейку...

Праз тры дні язды прыехалі ў адну вёску, каля вялізнага балота, дзе яны зiмавалі апошні раз. Папрасіліся ў хаты к старым гаспадарам, і гаспадары пусьцілі іх за вялікую плату...

— Што будзем рабіць, Ёлька?—кажуць бацька з маткай—нястаха ў нас. Хлеба няма. На вёсцы сёлета неўраджай. Што рабіць, Ёлька?

Кожны з дзесяці сем'яў приходзіў і ў кожнага на абліччы сетка маршчын.

— Красьці пойдзем ці што?

— І не кажы, пападзешся так, як Цвёрка з Ляхам.

— А жыць-жа трэба.

— Чаму коньмі не гандлюеце?—пытаюць сяляне.

— На гэтым многа не заробіш.

Згорбіўся стары Макар, закурыў піпку.

— Ты, Ёлька, разумная галава ў нас. Зрабі нам ласку. Прыдумай што... Выручы нас. Жылі-б яшчэ, ды ў сялян недарод.

Усе разам просяць і спрачаюцца, спрачаюцца. Чэшуць крывымі пальцамі ўскалмачаныя галовы.

А Ёлька даўно сам думае, то наступіўшы бровы, то сабраўшы лоб у зморшчакі. Сядзіць пануры, нават Марта баіцца падыходзіць.

— Адно засталася ў нас,—кажа ён,—сесьці на зямлю.

— Як?

— Сесьці на зямлю?

— Га, ці будзе што? А дзе тая зямля наша? З прадвеку яе ня было. А тут, кажа, на зямлю—ну й выдумаў.

І шмат спрачаліся, лаяліся да таго, што Ёлька плюнуў і вышаў з хаты...

Потым сабраліся на другі дзень.

Макар завёў ад усіх гаворку:

— Дык ты вось, Ёлька, кажаш на зямлю... Няма ў нас зямлі... Няма... Мы прадавалі-б можа, а няма... А можа дасьць улада? Як ты думаеш, дасьць нам савецкая ўлада зямлі? Чытаеш ты, Ёлька, кніжкі, ці напісана ў іх дзе-небудзь, каб далі цыганам зямлю... Маўчыш, значыць, няма... І будзем мы да сьмерці жабракамі езьдзіць... Эх!

Ёлька ўскінуў галаву, запаліў усіх сваім агнём.

— Зямля будзе, я даб'юся. Сягоння-ж пайду ў горад...

— Ідзі, Ёлька, ідзі... Ідзі к самаму большаму начальніку і скажы ад усіх нас: „Хочуць цыганы жыць, а няма ў іх зямлі. Дай нам зямлі. Ленін усім даў зямлі, а нас абмінуў. Калі і ты не дасі, дык пойдзем красьці. Вось што яно“... Ці праўду я сказаў?

— Зямлі дадуць.

— Ёлька, пакажы там свой значок, няхай ведаюць, хто такі сын цыгана Ляксея,—ганарыцца бацька сынам.

Марта падышла, засьмяялася і правяла рукою па ўскалмачаных чорных валасох Ёлькавых.

— Праўда, што дадуць нам зямлі?

— Праўда.

— І мы сабе хату пабудуем?

— Пабудуем хату, будзем араць, сеяць. Я цябе навучу чытаць. Хочаш, Марта?

— Хачу.

Кажа Макар:

— Любі, Марта, Ёлку: ён за ўсіх за нас, за наша жыцьцё.

Ня ведае бацька, што думае дачка.

— Будзе зямля! У зямлі золата схована.

Пайшоў Ёлька ў вялікі горад за зямлёю.

А пакуль прынёс яе—цяжкую і непадатлівую—сьнілі цыганы аб чарназёме і буйным хлебе на залатым коласе.

12-XI—28 г.

Л. Родзевіч

Маладыя бальшавікі

(З жыцця Заходняй Беларусі)

Гершонке

Ой, зноў прышоў рэбэ вучыць сідэр малага Гершонке, і ня вучыць, а мучыць, дакучаць незразумелымі малітвамі, ад якіх і ў галаве робіцца дрэнна, і ў вачох выступаюць сьлёзы злосьці і крыўды.

Узьдзеў рэбэ акулёры на гарбаты нос, разгладзіў сваю пушыстую іржавага колеру бараду і, пасьлюніўшы языком палец, пачаў ліставаць сьвятую кнігу—сідэр.

— Ай гвалт, а халерынка на тваю галава,—залемантаваў раптам рэбэ і, зрэпіўшы за карак Гершонке, пачаў клікаць яго маці.

— Во расьце бальшавік, агой,—казаў рэбэ да маці і паказваў з абурэньнем на сярпы, молаты, зьвёзды, нарысаваныя дзіцячай рукой на старасьвецкай, парудзеўшай ад часу, паперы сідэра.

Але ні маці, ні рэбэ ня білі Гершонке, бо Гершонке быў цвёрды, як сталь, і нічым яго ня ўгнеш. Рэбэ і маці гэта ўжо добра ведалі і дзеля таго зразу пачалі з ласкі, пачалі ўгаварываць Гершонке вучыцца прамудрасьцяй божых.

— Не чапіся, бо бараду вышчыплю і сала буду есьці,—раптам, успламянеўшы ўвесь, зьвяртаецца Гершонке да рэбэ, у якім бача віноўніка ўсіх сваіх бед.

Але вялікі Майсееў закон і вялікая адказнасьць ляжыць на сутулых плячох рэбэ перад яўрэйскім народам. Ён страшэнна вялікая пагроза гэтаму закону ідзе з боку бальшавізму, вось чаму рэбэ не перастае гладзіць кучаравую галоўку маладога самадума і хухаць на яго цыбуляй і духоўнай гутаркай.

Але Гершонке цвёрды, як сталь. Ён даўёў ён гэта не талмудзісцкімі разважаньнямі, а чынам: крута вырваўся ён з гладзючых і абнімаючых рук, вышаў баяком на марозны сьнег і сказаў, што ня вернецца ў хату, пакуль рэбэ ня выйдзе вон.

Тае сьнег пад гарачымі асіверыўшымі ножкамі малага Гершонке, тае відавочна, дык як-жа мела не растаяць матчынае сэрца, такое кахаючае, добрае сэрца. Узяла маці на рукі свайго гадунца, прыгарнула яго зьзябнутага да грудзей, у якіх клекатала боль і гордасьць, надзея і трывога. Туліла маці і цалавала свайго пястунка і плакала, а ён хоць-бы што—цвёрды, як сталь, толькі сьціснуў моўчкі за шыю маці сваімі пругкімі мурзатымі ручкамі.

Узяўшы панявераны сідэр, пашоў засмучаны рэбэ, пашоў хутчэй, пакуль не вярнуўся з фабрыкі рабочы Борух Пышка, які напэўна моцна заступіцца за свайго сына Гершонке.

Ой гэты Гершонке, хоць-бы раз ён калі заплакаўся, распусьціў нёні; ужо восьмы год канчае, а такі сьмелы, такі цвёрды. Наляцела раз ноччу паліцыя, бо ведала, што дзьве сястры Гершонке комсамолкі. Павальны вобыск, пагрозы, зьдзек. Усе ўстрыможаны, усхвалёваны, паўскаківалі з пасьцелі—той плача, той дрыжыць. А Гершонке прабудзіўся і нярухомы сочыць за паліцыяй сваімі пашыранымі ад перапуду чорнымі вачмі, якія гараць вугальчыкамі з цемнаты. Раптам, як што ўспомніўшы, рупна ўстаў і накіраваўся да выхаду. Паліцыянт затрымаў яго за руку і спытаў, куды ідзе. Але Гершонке, груба вырваўшыся, вышаў на двор.

— Ну, ідзі, смаркач, але назад ня пушчу.

Паліцыя, зрабіўшы вобыск дома, пашла аглядаць двор і кладоўку. У комсамолак дух занімала, калі паліцыя стала дабірацца да месца, дзе ляжалі захаваныя лістоўкі партыі. На вялікае іх здзіўленьне, лістовак не аказалася. Комсамолкі здагадаліся, што тут прыслужыўся Гершонке, і пасьля вобыску прысталі да яго, каб вярнуў лістоўкі. Але Гершонке і слухаць не хацеў.

— Не аддам, бо мама праз гэта часта плача і трывожыцца, а вас у паліцыі б'юць. Не аддам.

Аднак хутка даўся ўламацца і ня толькі аддаў лістоўкі, але праз якісь час у сваёй сумцы да кніг і сам стаў разносіць падпольную літаратуру ці, як ён называў, консьпіратыўна „лісточкі з дрэва“.

А як селі яго сёстры ў вастрог, дык, ня гледзячы на непагоду і зьдзек панскіх служак, акуратна насьці пад вастрожную браму ежу для сясьцёр. Хай сьнег, сьцюжа, сьлякота ці дождж—Гершонке будзе адстойваць пад вастрогам цэлымі гадзінамі, рашуча драгаючы сьціснутым кулачком у жалезныя вароты вастрогу, дамагаючыся, каб забралі ежу.

Аднаго разу пасьля Першага мая былі арыштаваны ўсе хатнія, астаўся толькі Гершонке і яго васьмідзесяцігодняя хворая бабуля.

„Маладняк“ № 1.

Беларускі дзяржаўны архіў-музей
літаратуры і мастацтва
БІБЛІЯТЭКА
К.В. № 9255

Забіўся ён у кут, як затраўлены зьвярок, і аб нечым напружана думаў.

Бабуля доўгі час угаварывала памаліцца богу, каб хутчэй выпусьцілі тату і маму, але гэтыя ўгаворы адляталі, як гарох ад сьценкі. Як бабуля задрамала, узяў Гершонке ліхтары, пашоў на рынак, замяніў іх на хлеб і селядцы, злажыў у кошык і павалок у паліцыю, дзе сядзелі арыштаваныя бацькі.

— Ты чаго? Ты хто?—спыталі там у Гершонке.

— Перадайце вось гэтае тату і маме.

— А хто яны такія?

— Тата мой Борух і ў падраных ботах, а мама, ну мама такая добрая і часта плача. А кошык мне вярніце.

Атрымаўшы ўжо пусты кошык, Гершонке выбірае сабе са дна крошкі, есьць і чакае.

— Што табе яшчэ трэба?—гырнуў дэфэнзыўшчык.

— Хачу разам з татам і мамай дахаты пайсьці.

— Вон, жызьяку!

Натаўклі і выкінулі на вуліцу.

Але Гершонке не заплакаў, ён цьвёрды, як сталь. Апынуўшыся на вуліцы, аглядаў закратаваныя вокны ненавіснай будынкі, каб згледзіць сваіх бацькоў. Ня было.

У адным з ніжэйшых вокнаў вытыкнулася шапка паліцыянта які грозна патрасаў на яго кулаком. Гершонке разважна падняў камень і наважыўся кінуць у вакно. Дзяжурны паліцыянт, які стаяў пры ўваходзе, цыкнуў на Гершонке і нацэліўся з рэвольвера.

Ня спускаючы воч з паліцыянта, Гершонке прастаяў момант з паднятай рукой, урэшце адкінуў камень у бок, пасьля, дражнючы, выставіў язык на паліцыянта, ямчэй узяў кошык і пашоў па вуліцы.

Ой гэты Гершонке, будзе з яго бальшавік!

Мікітка

Пад раніцу да бацькі прыходзілі паўстанцы і прасілі патронаў, тыя самыя паўстанцы, што паноў забіваюць і за пакрыўджаных уступаюцца. Мікітку было цікава і страшна, і ён ціханька з-пад гунькі наглядаў за гэтымі надзвычайнымі людзьмі.

Бацька доўга з паўстанцамі спрачаўся і лаяў іх, што рана паўсталі, што трэба, каб усе разам, бо панства яшчэ вунь як дужае, з імі трудна цяпер даць рады, і яны ўсіх нас падушачь.

Паўстанцы больш маўчалі, патопалі вінавата і ні з чым вышлі.

Цэлы дзень мучыўся Мікітка незразумелым яму, а ўрэшце ў часе вячэры ня вытрываў і спытаў:

— Тата, чаму казаў паўстанцам, што яны зарана ўсталі. Тож як пан сьпіць, дык лепш яго ўздужаць?

Бацька грозна цыкнуў на сына, ажно бульбай гарачай падавіўся,— што з блазеньюком гутарыць аб такіх справах, тым больш, што цяпер і сьцены маюць вушы.

Мікітка не забыўся паўстанцаў. Ганяючы сьвіней у поле, ён гуляў з іншымі пастушкамі ў паўстанцаў, ну і пад сакратам расказаў, як яны зарана ўсталі, як адзін паўстанец быў такі вялікі, што ня мог пад стольлю стоўпідца і меў залатую зброю, шапку-нявідзімку, люльку-нявыкурку і іншыя цудоўныя рэчы, якія толькі прыходзілі на памяць ускрыленай фантазіі хлапчука.

А тут праз якісь час новыя нябывалыя здарэньні, новыя ўсхваляваньні. Прабудзіўся раз Мікітка ноччу ад лягання залеста.

Яркі месяц прабіваўся праз чатыры шыбы невялічкага вакна і асьвячаў бліскучыя залезныя рэчы ў руках бацькі. А бацька, прыгнуўшыся над імі, чысьціў іх, прыкладаючы адну да другой, і яны ёмка, з лоскатам складаліся. Сярод зрэбных лахманаў, сярод замусоленых драўляных прадметаў хаты, у якіх дзе-ні-дзе тырчыць ржавы цьвік, гэтыя гладка-точаныя, звонка-яскравыя цацкі пры такой таямніча-чароўнай абстаноўцы асабліва вабілі Мікітку і наганялі яшчэ не перажываныя лятункі. З напружанай зацікаўленасьцю, прытоіўшы дых, сачыў ён за кожным рухам бацькі, з вялікай асалодай ловячы сталёвую гутарку ніколі нябачаных рэчаў.

Вось бацька ўстаў, выпрастаўся, прылажыў да плеч нешта доўгае і нацэліўся кудысь на абліты месяцам двор. Ах, гэта пэўна стрэльба, такая самая, як у паўстанцаў. Але скуль яна? Перш у бацькі ня было. А можа гэта ня бацька, бо чаму ён так любоўна гладзіць яе, углядаецца, прыхінаецца тварам—цалуе ці што.

— Нічога! Ня дзе дзенецца,—прамумыў чалавек са стрэльбай.

Так, гэта бацька—яго голас, яго пагаворка.

Ужо адлежыў сабе Мікітка бок, ужо ў горле перасохла ад паскоранага дыхання, аднак ляжаў нярухомы. Ён бачыў, як бацька вынуў некалькі цэглін з боку печкі і засунуў туды старанна закручаны пачок і доўга там у цемнаце валаводзіўся. А пасьля лёг спаць.

Гэтая ноч залягла вялікай тайнай у думках Мікіткі. Ня раз ён аглядаў тое месца ў печы, але нічога падазронага ня мог дагледзіць—усё было пастарому. Ніколі ён не пахваліўся аб тым, што, бачыў, але тое, што ён ведаў, што быў сьведкам такіх здарэньняў, напаўнялі яго гордасьцю і героічнасьцю.

Ужо нашто з Кастусем Сідаронкавым ён дружыў—разам адозвы бальшавіцкія „нашыя“ расклеіваў на зрубках студні і солтысавай хаце, побач хадзілі ў дэманстрацыі на Першага мая ў суседнім мястэчку і, трымаючыся за рукі, разам уцякалі, як наскочыла паліцыя,—ды ці мала яны што рабілі за адно! Аднак пасля гэтага выпадку Мікітка стаў перад ім „нос задзіраць“ і абзываць бяз дай-прычыны свайго сябра трусом, які нават страляць ня ўмее.

Гэтая тайна прыводзіла Мікітку часамі ў раптоўную радасць, свавольны настрой, і тады маці яго папракала:

— Чаго дурыш, як парасё на дождж!

А то пачне перад кім-небудзь расказваць, што ён знае такое, чаго ніхто ў сьвеце ня знае, і так разбаіць, зацікавіць, што да яго ўсяляк падступаюць, каб расказаў усё, і яблыкам і цукрам падкупаюць—Мікітка не здаецца, ён нікому не адкрые сваёй тайны.

Мікітка няясна ўвязываў тую памятную ноч з паўстанцамі, з пагрозамі бацькі ў бок панскага двара, з бяхлебёдаў, з павальнымі вобыскамі ў вёсцы і арыштам бацькі.

Арышт бацькі наагул не зрабіў вялікага ўражаньня на Мікітку—гэта так часта бывае на вёсцы. Памятае, як надзелі кайданы і пагналі чорнай васеньняй ноччу. І толькі далей-болей, як дачуўся, што бацьку на пастарунку паліцыя зьбіла і пакалечыла, узьнімалася ў яго злосьць на паноў і агортываў незразумелы непакой. Асабліва яму трудна было, як маці пачынала плакаць, ды плакаць ня так, як перш, а неяк асабліва жаласна, так, што Мікітку рабілася дрэнна ў сярэдзіне, і ён з дакорам казаў:

— Ціха ўжо, бо не магу...—а што „не магу“ яму і самаму ня ведама было.

Тым часам пагудка аб паўстанцу-волату ад пастушкоў палунала далей і дакацілася да шпегі, які пасяліўся ў вёсцы, нібы за агранома. Паднадзіўшы, калі Мікітка быў адзін у хаце, шпег ласкава ды частуючы прысмакамі стаў прыбіраць яго ў рукі.

— На табе, Мікітка, паласуй, я чуў, што ты добры хлапчук.

Мікітка за абедзьве шчакі закладае прысмакі, але з падылба паглядае на няпрошанага гасьця.

— Ці ты вучышся?

— Няма беларускай школы.

— А ў польскую чаму ня ходзіш?

— Ат! Ня трэба мне польскай школы.

— А кім ты будзеш, як вырасьдеш—палякам?

— Нек.

— Беларусам?

— Нек.

— Ну то кім-жа—рускім?

— Нек. Бальшавіком.

— Вось маладзец, люблю такіх.

— А калі да твайго бацькі бандыты прыходзілі?

— Ніякія бандыты ня прыходзілі.

— А я чуў, быццам нават ня раз наведываліся, і вы ім есьці давалі. Ноччу, памятаеш?

— Кажу, што ня былі. Паўстанцы дык прыходзілі, але бацька іх прагнаў.

— Бедны твой бацька, вось трымаюць, мучаць... І ты ведаеш за што?

Мікітка маўчыць, бо гутаркай аб бацьку шпег закрунуў набалелае месца.

— Яны, паліцыянты, ніяк ня могуць знайсці стрэльбу, што бацька твой захаваў, і вось дзеля гэтае драбніцы бацьку трымаюць, а табе з маці прыходзіцца галадаць.

Мікітку кінула ў жар, бо справа ішла ўжо аб яго тайне. Ён пачырванеў па вушы і перастаў смактаць цукерак. Гэтую перамену сваёй ахвяры заўважыў шпег і з большай сілай пачаў налягаць.

— Трэба стрэльбу канешна найсьці, бо інакш твайго бацьку будуць усё жыццё трымаць і мучыць.

Маўчанка. Мікітка нярухомы, толькі на пальчык накручвае падол кашулькі і час-ад-часу глытае сьлінкі, якія набягаюць ад цукерак у роце.

— Ну скажы, ты-ж добры хлопчык, скажы, дзе схавана стрэльба, і бацька сягоньня да хаты вернецца. А маці як будзе рада, што ты бацьку выратаваў!

Мікітка патоўпіў галаву, адварнуўся бокам да шпегі і, абводзячы пальцам каля сучка ў лаве, нешта абдумываў. Урэшце шпарка павярнуўся да шпегі і радасна прамяніста сказаў:

— Няхай яны перш бацьку выпусьцяць, тады я скажу, дзе стрэльба ляжыць.

Як ні мучыўся шпег, якіх толькі абяцанаў ні суліў—Мікітка быў пры сваім: пакуль ня выпусьцяць, не скажу.

Калі прышла маці ў хату і агледзіла „агранома“, дык пабялела з перапуду, бо ўся вёска добра ведала, што гэта ў іх за „аграном“

сядзіць. Шпег не хацеў сябе выдаць, ён ветліва разьвітаўся, аддаў апошнія прысмакі Мікітку і сам вышаў. Маці з трывогай да Мікіткі: як і што?

— А нічога,—кажа Мікітка, заядаючы цукеркі, частуючы маці. Вось мы гутарылі, бацьку шкадуючы...

На ўсе злосна-трывожныя доказы маці, што гэта быў шпег і яго цукеркі шпікаўскія можа нават атручаныя, што гэта скрыты вораг, які ня толькі бацьку, але іх усіх хоча згнаць у вастрозе—Мікітка спакойна адказваў, хоць у самога мароз па скуры пашоў.

— Брахня ўсё гэта. А вось бацьку пабачыш, што звольню.

Такая гутарка для маці—нож у сэрцы. Непакой і згрызоты яшчэ пабольшалі, калі назаўтра яе сынка павялі ў пастарунак. Цярпела яна ўдвая: і за сябе і за Мікітку, якога мукі ёй прадстаўляліся куды страшнейшымі, чым у сапраўднасьці, боль нарасталая, цярпела да сьлёз, бегала колькі разоў на пастарунак, лемантавала і маліла выпусьціць. А з яе там здзекваліся, кажучы, што сын захварэў, што вушы яму паадкрывалі, што голадам мораць...

Мікітка перанёс усе катаваньні, устаяў проціў усіх ласых абяцанак панскіх паслугачоў—маўчаў, як рыба. Ня выдаў. І бадай таксама ён маўчаў, як вярнуўся дахаты. На ўсе дакучлівыя допыты і маці і вяскоўцаў неахвоча, каротка раскажываў, як над ім здзекваліся, але ўпарта замаўчываў аб тым, што ў яго дапытваліся і чаго хацела „ашалелае панства“. Калі-ж старшыя згледзілі, што гэтыя жудасныя ўспаміны наганяюць нэрвовую дрыжакі і цяжка адбіваюцца на дзіцяці, дык перасталі больш дапытываць, дакучаць.

Пасьля таго, як „паняньчылі“ Мікітку на пастарунку, ён доўгі час меў выгляд хворага, нібы ў сухотах ці ў трасцы, хоць еў, як здаровы, і нічога не балела. Ня раз ноччу ў часе сна ён ускакваў з крыкам распачы і перапуду і, прытуліўшыся да маці, уздрагіваў ад рыданьняў.

Згледзіўшы ў вёсцы паліцыянта або іншага прадстаўніка панскай акупацыі, Мікітка хадзіў за ім услед і панура паўтараў:

— Усё роўна я вам не дарую. Вы мяне папомніце.

Неўзабаве натрапіўся выпадак, калі Мікітка мог сваю пагрозу споўніць. Аднаго разу паўстанцы зноў наведалься ў хату і прасілі матку, каб дала вінтоўку і куль, бо ім канешна патрэбна—адзін з іх, уцякаючы ад паліцыі, згубіў сваё аружжа.

— Ратуй, бо пагінем!—казалі.

На бяду, маці ня ведала, дзе захована стрэльба, і разам з паўстанцамі доўга кідаліся, шукалі, і ўсё надарэмна. Ужо ажно золак

пурпурам адбіўся на цёмнай сінні вокнаў. Мікітка прабудзіўся ў той час, калі начныя госьці, вельмі засмучаныя, маніліся выходзіць ні з чым. Скеміўшы, у чым справа, Мікітка кульком скаціўся з пасьцелі і, зрэпіўшы за падол барадатага паўстанца, валок яго да месца захову стрэльбы.

Паўстанцы так былі заняты і ўсьцешаны, што, дастаючы аружжа, ня чулі наказу малога Мікіткі, які, вяртаючыся, топаючы каля іх, прыгаварываў:

— Вы толькі каб добра цэліліся, каб паны даведалься, дзе знаходзіцца стрэльба...

Паўлюк Трус

Думы *)

„Но будет время—капли крови тво-
ей горячей как искры, вспыхнут во
мраке жизни. И много смелых сердец
зажгут безумной жадой свободы,
света!“

М. Горкі.

Высока ў хмарах
Маўчыць Ай-Пэтры,—
Як веюць ветры
З краін далёкіх,
І плачуць душы
У далінах горных.

Хто-ж іх сцешыць,
Хто знойдзе радасьць;
Хто-ж казкі-чары,
Юнацтва крозы
Сьлязой крынічнай
Ў душы акропіць?..

Стаю над кручай.
Стаю й дзіўлюся...

... жыцьцё—
бязьлітасьць;
Плач навальніцы.
Там думы-ўзьлёты,
Парыў і...

Вечнасьць,
А вечнасьць—
момант

ў красе
і...
сьмерці.

*) З вершаў „Казкі мора“.

Ї цясьнінах скалаў
Рагоча мора...
І ў дзікім гневе,
Ї красе халоднай
Аб бераг б'юцца
Сярдзіта хвалі.

Ты смелы, вольны,
Як вецер ў полі...
Ты вольны, горды—
Душа, як сокал!
Няма граніц ў ёй
Адвечным думам,—
Яны імкнуцца
Ї прастор бяскрайны.
Там гімны...
Песьні...
Там гнеў
і...
гордасьць.

Там ў грозных бурах
Віюцца чайкі,
А мора стогне,
А мора плача,—
Ўздыхаюць грудзі
Падбітай птушкай.
Стаю над кручай
Ї нямым надхмар'і,
Стаю...
А ў сэрцы
Туга
і...
радасьць.

І нехта ў зморку
Цалуе камень,
Злажыўшы рукі,
Злажыўшы накрыв.

Я чую голас,
Бы рвуцца струны;
Акорды жалю
Забытай скрыпкі.

Там хтосьці ў гневе
Аб скалы б'ецца,
Губляе пер'е
У кіпучай пене.

То плача мора...
 ў крыках чаек
Я чую распач—
Жывуць ня вечна.
Жыцьцё пагасьне,
Заўюцца цёрні
Над цёмнай чаркай
Сьлёз-дыямэнтаў.

Жыцьцё пагасьне—
Ня згаснуць думы,
Надзеі ўзыдуць
На дне...

 На жвіры.
І будзе сьніцца
Ў агні мучэньня
Маўклівы вобраз—
Сьцень чалавека.

Так ў сьветасьценях
Хваль гнеўна-гордых,
Дзе стогнуць чайкі
Ў парывах бурных,
Як здань,

 Як водблеск
Красы адвечнай,
Стаіць гардыня—
Скала марская.

Стаю над кручай,
Ўзьнімаю рукі,—
Хачу абняць я
Прастор бязьмежны.
А пада мною
Ў красе

і...

гневе

Сьмяецца мора,
Бы чорны дэман.

Зноў чую голас—
Зайшліся струны,
Ой, струны сэрца,
Разьбітай скрыпкі...
І ў змроку ночы
Ўстае з кургану
Маўклівы вобраз—
Сьцень чалавека.
Ўстае з магілы
Ў адзеньні чорным,
Выходзіць позна
На бераг мора.
— Ці ня кувацьме
„ой, рана, рана“,—
Да ўсходу сонца
Зязюля ў гаі?..
Як сохлі грудзі,
Жаўцелі астры—
Зязюля двойчы
Кувала рана...
А змоўкла сэрца,
Жыцьцё пагасла—
Зязюля ўвечар
Кувала тройчы.
... Жыцьцё пагасла.
На струнах скрыпкі
Зьнямелі ў далях
Душы акорды.
І зноў выходзіць
На бераг мора—
Самотны вобраз—
Сьцень чалавека.
Стаю над кручай,
Стаю й дзіўлюся..
Ўзьнімаю рукі
У пустыню сьвету.
А там глыбока
Ўздыхае мора,
І хвалі ў гневе
Цалуюць скалы.

Іл. Барашка

Залатыя арэхі

(Казка)

Мастак наш народзе на складаньне казак найцікавых—няма ім параўнаньня, найтаемных—бы шопат травы, найшчырых—бы роднае, матчына слова. Нашы казкі—розум людзкі, людзкія пачуцьці, мэтаімкненьні, і хочаце—неадгаданыя загадкі, загаданыя нашымі продкамі.

Любіце нашы казкі. Любіце так, як люблю і шаную іх я.

Я перакажу вам адну казку. Казку пра Блазна. Прачытаўшы,—удумайцеся, адгадайце загаданую ў казцы загадку...

Ад вёскі да вёскі хадзілі шэпты-перашэпты, што ходзіць па сьвеце Блазан, такі абадраны, такі абшарпаны, згаладалы, і дзівы-дзіўныя людзям кажа.

А Блазан той і сапраўды па сьвеце хадзіў, ад вёскі да вёскі, ад сяла да сяла, ад краю да краю. І дзівы-дзіўныя людзям казаў; незразумелыя часам дзівы былі ў Блазна. Адным ён казаў, што ёсьць у цёмных водах мора-акіяну ключы залатыя, якімі можна ваду замкнуць, і стануць рэчкі срабрана-вадзяныя; другім ён казаў, што ў дзікіх лясох-дубровах жывуць людзі ня людзі, зьвяры не зьвяры, птушкі ня птушкі, і гэтыя людзі-ня-людзі спрытнейшымі за нас будуць, бо хутчэй за зьвера бегаць будуць, хутчэй за птушку лётаць будуць, хутчэй за мужыка працаваць будуць; а трэцім казаў, што да сонца краснага, на небе ясным, далучыцца многа, ой, як многа, сонейкаў, што штоноч асьвятляць і ацяпляць зямліцу нашу будуць, ды людзі ад іх карысьць вялікую мецьмуць: па чатыры ўкосы ды па два жніва.

І хадзілі ад вёсак да вёсак, ад двароў да двароў шэпты-перашэпты тыя, што Блазан той хутка і да нас прыдзе.

— А мо' што цікавае і нам скажа?..—цешыліся мужыкі.

Не'к аднаго разу, калі сонца за лесам схавалася, а бабы з паншчыны ў двор прышлі ды песню дажынкавую перад харомам панскім запяялі, а дзяўчаты й маладухі вяночкамі пацяшаліся, ні адсюль, ні адтуль, а зьявіўся Блазан той, абшарпаны, абадраны, худы-худзенькі, з кійком у руцэ, босы галалытнік...

Прывітаў мужыкоў, паглядзеў навакол, крукануў кійком, заплакаў, засьмяяўся ды спытаў:

— Чые вы?..

— Панскія!—адказалі мужыкі.

— А пан чый?..

— Наш!..—адказалі бабы.

— Ну, а ты хто такі будзеш, небарака?—спыталі мужчыны.

— Я—Блазан, а завуць мяне Цімох. Захачу, усю зямлю скручу ў рог, захачу—па-над вамі палячу, сакаліны крыльлі, думаю, набыць, толькі ня ведаю, як тут быць...

— Ха-ха-ха!—сьмяюцца дзяўчаты-маладзіцы: сьмешна стала.

— Вось дзе дурань...

— Я хоць і дурань, як кажаце вы, а ўсё-ж т'кі мы—браты. Я босы, а ў вас адны атосы, а конь у пана, у пана й сала, а ў вас—патала, у вас хлеб ды вада, такая, браткі, яда...

— Лядзі ты, дурань, а праўду кажа!—задаволена сьмяяліся мужыкі. А Блазан жартаваў, сьмяяўся, плакаў і пацяшаўся, дзівы-дзівосныя, казкі таемныя мужыкам гаварыў.

Было падвечар. Вышла ў той час паня на ганак: жней сустракаць. Глядзіць—мужыкі з Блазна сьмяюцца. Загадала прывесці прад паніны вочы.

— Блазан, паня наша загадала табе стаць прад паніны вочы!—так сказалі Блазну паніны паслугачы.

— Ня вельмі ўжо я й ахвоча іду прад паніны вочы,—сказаў Блазан мужыкам,—заўтра сустрэнемся...

Кажуць мужыкі: „лядзі ты, Блазан які разумны. Хто-б то ён быў?..“

Прывялі Блазна да пані.

— Што скажаш, дурню?—спыталася паня з ганку.

— Я хоць і дурню, але й паня неразумна!—адпаліў мігам Блазан у паніны вочы, ды як пачне, ды як пачне не па-нашаму пані нештачка гаварыць: авантура дый годзе!..

А паня пачувацькаму ўмела. Сьпяраша й слухаць не хацела, а праз хвіліну—слухае—вушы адарваць ня можа... А Блазан ні то п'яе, ні то кажа нештачка мілагучнае: і разумець не разумееш, а слухаеш і сам.

Выслухала Блазна паня. Накарміць, напаіць ды спаць укладзеці ў пуховай пасьцелі загадала.

Глядзяць мужыкі, дзівяцца, веры не даюць. Што-б то было?

А пасья ўспомнілі:

— Ці ня той то Блазан да нас прышоў, што па ўсяму сьвету ходзіць?..

Пераначаваў ночку Блазан, ды назаўтрае зноў да мужыкоў прышоў казкі дзівосныя пра краіны заморскія казаць (нядзелька была).

Слухаюць мужыкі, дзівяцца, веры не даюць.

А Блазан кажа пра краіны заморскія, пра гарады мармуровыя, пра воды нязьмераныя, пра палацы рымскія—слушаюць мужыкі, не наслухаюцца, дзівяцца не надзівяцца.

— Ай-яй-яй! Ай-яй-яй!—галавамі ківаюць.

Вазьмі ды спытайся Блазан у мужыкоў раптам:

— Што-б то вы хацелі, людцы мае міленькія?

— Што й хацелася, дык перахацелася!..—адказвалі мужыкі.

— Ведаю. Ведаю,—адказваў Блазан, волі хацелася...

Дзівяцца мужыкі, скуль гэта Блазан думкі іхнія адгадвае...

— Ці ня той ты Блазан, што па сьвету ходзіш, дзівы-дзіўныя кажаш?—пыталіся мужыкі ў Блазна.—Чулі мы пра такога.

— Казалі, што ты шчасьце жычыш мужыкам, можа й нам чаго-б пажычыць?!

Задумаўся Блазан. Спахмурнеў. Шкада яму нашых мужыкоў стала. Глянуў наўкола—адно балота. „Што-б то пажычыць?!”

— Золата ёсьць у вашым балоце. Залатыя арэхі. Толькі адшукаеце гэта золата тады, калі ўсе чыста шукаць яго будзеце!..

Сказаў Блазан, разьвітаўся з мужыкамі і зьнік.

Ноч у ноч хадзілі мужыкі на балота—залатых арэшкаў шукаць. Прыдуць на балота—углядаюцца. Бачаць, блішчыць недзе ў глыбі балота залаты арэшак. Блішчыць, бо золата. Пойдуць да яго—возьмуць у рукі,—ня золата, а трухляк... І пану сказаць баяцца,—што калі знойдуць!

Лета шукалі—не адшукалі, два шукалі—не адшукалі, тры шукалі—не адшукалі ані воднага залатога арэшка...

Злуюцца адзін на аднаго мужыкі—няма залатых арэхаў. Кінуць хочуць, ды ня ў сіле. Бачаць, адзін пайшоў на балота—ідуць тады ўсе. Што калі знойдуць... А знайсці золата, ой, як хочацца, ды ў пана выкупіць сябе з сямейкай...

А іншы раз пойдзе хто шукаць залатых арэхаў на балоце, так і ня вернецца дамоў—праглынула, тады кажуць, яго балота... Вечны пакой... Так не аднаго мужыка засасала балота, золата шукаючы.

Расьце слава пра Блазна. Ад вёсак да вёсак ходзяць шэпты-перашэпты, што Блазан самы разумны чалавек на сьвеце.

— Што-б то было?—дзівяцца мужыкі.

— Быць ня можа, каб Блазан няпраўду казаў... Ёсьць у нашым балоце залатыя арэхі, адно толькі не адшукаць...

А пасья здагадаліся:

— Блазан-жа казаў, што толькі тады мы адшукаем у балоце золата, калі ўсе чыста шукаць будзем. Мы, вось, самі ўсе на балота ходзім, а пан наш і нагой ступіць пабаіцца, у двары спачывае, таму і адшукаць золата ня можам...

А сказаць пану баяцца,—што, калі знойдуць?..

І парашылі мужыкі забіць пана.

Але як ты пана заб'еш, калі ў пана з паняй замкі цугальтовыя, завалы сталёвыя—зубамі не перакусіш... Не падступіцца да пана.

Так пана й не забілі. І арэхаў залатых у балоце не адшукалі. Адно толькі казку гэтую пра Блазна склалі, ды з роду ў род, для ўцехі дзяцінства, Блазна ўспаміналі...

— Дый і я, як быў хлапчуком, на балота лётаў—золата шукаць, добра памятаючы дзедаву казку пра залатыя арэхі, пра Блазна. Ды так усе чыста з мужыкоў нашых арэхаўскіх золата ў балоце дзецьмі шукалі...

Ад таго, кажуць, і вёска нашая Арэхамі завецца.

У Арэхах будуюм Асінастан на торфе.

Ці не адшуканы Блазнавы залатыя арэхі?

Ці не адгадана загадка?

Аркадзь Моркаўка

З дыкля „Далячынь“

* * *

Я шукаў залатыя ключы
Адчыніць заіржэлыя дзверы,—
Што ні крок—дык глыбей далячынь,
Дык цяжэй недасяжнае зьмераць.

*

Я пачуў заклікаючы крык:
Мілагучнаю сілай зьвініце!
І свавольна падняў край зары,
Каб зьвязаць абарваныя ніці...

*

Мне шаптаў свае словы Пярун,
Ткаў пяшчотныя сны жытні колас,—
І цяпер вось ад песень гару
І варочаю слоўнае кола.

* * *

Ніць парвецца... пахаваюць людзі,
Ляжа ў сэрцы цемра, як гара.
Але сёньня хай уцехаў будзе
Новых дзён вялікая зара...

Сэрца б'ецца: скончаны зажынкі—
Не чакаў, што маладосьць адна.

Вось чаму рассыпаны сьняжынкi
Слоў трывожных на маіх сьлядах.

Вось чаму такая ў сэрцы сьпёка...
Сьпёку гэту, як сьвятло, нясу,
Бо са шчасьцем бачыць дзень глыбокі—
Шчасьце бачыць іншую красу.

Знаю, рвецца кожная дарога,
Знаю, справы нашы зьліжа век.
Толькі вобраз вечнае трывогі
Ў нізцы песень дзіўных усплыве.

* * *

Вядома мне: ня выйсьці з камяніц,—
Такая слодыч у абдымках вуліц,
Дзе кожны дзень напружнасьцю зьвініць,
І кожны вугал да грудзей прытуліць,
І кожны крок залежыць ад машын,
І лёс аплецен павучыньнем дроту;
Дзе выкуты цудоўныя ключы,
Ключы з крыві, ключы з агню і поту...

Надыйдзе час—расколюцца вякі,—
Адчыняць гэнымі ключамі дзьверы,
І дзень стары... і згіне дзень такі
Цяжкі, як лёс, вільготны, гразкі, шэры.

* * *

Прыпадалі людзі да зямлі,
Цалавалі мяккі цёплы пыл:
Залатое сонца, шчодро лі
Сакавік магутны на снапы.

Паглядзі на бляск жывых вачэй,—
На адзнаку, што кладзе жыцьцё,—
Гэта сок твой у крыві цяча,
Гэты сок твой у зярнях цёк.

У зярнях сьпяць мільёны сіл,
Паміж імі сілы для крыві...
Прагна возьмем сок, што ты дасі,
Каб з яскравых кропель шчасьце зьвіць.

Х-28 г.

Сонечны маяк

(Уладзімеру Ільлічу прысьвячаю)

I

Былі гады—
Рэакцыі сусветнай,
І ночы чорныя, і дні яшчэ чарней,—
Калі пад лёсам цёмным, беспрасветным
Стагнаў наш люд, нібы у цяжкім сьне...
Былі гады—
Здавалася, пакуты
Укараніліся навек, назаўсягды...
І піў змагар сваёй крыві атруту,
І засьляпляў праменьні сонца дым...
Былі гады—
Нявольнік свае путы
На хвілю рваў, каб з болей зноў адзець,
Каб ланцугамі, як вузакамі, акуты,
У турмах, крэпасьці канчаць апошні дзень...
Былі гады—
Імкненьні, лятудзеньні
Ўнутры таіліся, як рэчка пад зямлёй,
Каб у семнаццатым прарваць заслоны ценяў,
Каб у семнаццатым здабыць свой вольны лёс...

II

І ён прышоў—з віхурамі, гримотай...
І страсянуў, і завіхрыў сусвет...
Хто правадыр?.. У авангардзе хто там?!
Працоўны люд пісаў агністы сьлед...
А на чале з паходняю праменнай,
Крывёй акропленай, крывёй сваёй душы,
Раскутых вёў да волі горда Ленін—

Ізраіль Плаўнік

Ён кінуў кліч: „Загінуць або жыць!!“
Ён кінуў кліч—мільёны падхапілі
І смела рынулі „ў апошні, сьмертны бой“...
І воля-вольніца сьсякла няволі крыльлі,
Пакуту зьнішчылі „ня бог і не гэрой“...

III

Прышла пара—„Вялікая Расея“
Была заменена на Вольны С.С.С.Р.
І крыж Хрыста,
„Вандроўніцтва“ Майсея
Навек пахованы, забытыя цяпер,—
Ў адну сям'ю зьліліся ў нас народы—
Каб збудаваць і шчасьце, і жыцьцё...
А Ленін вёў...
Іскрыліся паходні...
Ён асьвятляў пуціны, бяспуцьцё...

IV

І вось, тады—
Як засьвяціла Воля,
І перамагаю гарэў чырвоны сыцяг,—
Ільліч ня вытрымаў...
Здушыла сэрца болей:
Занадта цяжкі быў
Жыцьця прайдзёны шлях!..

V

Ён паміраў...
І плакала завея...
Наш край ахуталі
Журбота,
Холад,
Стынь...
Сьняжынкі-сьлёзанькі,
Як белыя лілеі,
Ранялі,
Сыпалі
Нябёсы на кусты...
Ён паміраў...
І шэрагі працоўных

Шчыльней элучыліся,
Каб гора перажыць...
Ён паміраў...
Трывога, боль бязмоўны
Глыбока крыліся
У сэрцы, у душы!..

VI

І ён...
Памёр...
Загаласілі ветры!..
Загаласілі нам хаўтурны марш...
І залунала—
Чорным птахам вестка:
„Ільліч—памёр!..
„Ўладзімера—няма!..
.....

VII

.....
Гады імчаліся,
Як жоравы над сьветам...
А дні кружыліся,
Як пер'е іх крылоў...
І разгараліся Ўладзімера
Заветы—
У сэрцы сеялі
Адвагу і любоў...
Адвагу—
Э ворагам змагацца за Наступнасьць!..
Любоў—
Да злучнасьці ў адзіны колектыў...
Край адбудоўвалі
Мільёны працай рупнай;
А словы Леніна
Зьвінелі, як мотыў...
.....

VIII

.....
Былі і гэткія
Што партыю хацелі
Рукамі жорсткімі

Парваці папалам,—
А ветры вылі ўжо:
„Спружыністае цела
Раздаць кавалкамі
Пражэрным груганам!..“
.....
Але-ж ці знойдзецца,
Ці будзе тая сіла,
Што зможа Ленінцаў
Сталёвы крок спыніць?
Дармо, што ветры нам
Хаўтуры галасілі,
І праглі ворагі
Парваць адзінства ніць!..
.....

IX

.....
А мы жывем, жывем!..
Бурлівы сьпеў заводаў
Да мэты кліча нас...
Гудкі!..
Гудкі!..
Гудкі!..
Пад сьцягі Леніна
Зьбірайцеся,
Народы!..
Бач, разгараюцца
Комуны
Маякі!..

18/I—29 г.
Менск.

Ізі Харык

21-ае студзеня

(З яўрэйскай)

Сёння ніцма ніхто не падзе да зямлі
За крывавыя, родныя кроплі...
Кожны стогн — нібы меч,
Быццам шрам — кожны кліч
На галовах і грудзях Эўропы.

Дваццаць першае студзеня жах пакрывіў—
Гэта крык! Гэта рана сусвету!..
А строгая праўда ў крыві
Заходзіць легендаю сьветлай...

Праплыве яшчэ дзень, праплыве яшчэ ноч,
Праплыве яшчэ дзень і... стагодзьдзе, —
І раскажуць тады:
„Тут на варце адно
Ён грымеў так адважна і горда“...

24/1-24 г.

Вольны пераклад *Ізраіля Плаўніка*.

М. Хведаровіч

Шлях перамогі

XII зьезду КП(б)Б

Кіпі-ж ты, маладосьць,
Ўздымайся ў парываньнях,
Бадзёрай поступ'ю,—
Мы крочым ў новы век.
Яшчэ прад намі дні
Вялікага змаганьня,
Якога уявіць
Ня можа чалавек.
Ня нам спускацца
Ў тухлыя нізіны,
Дзе мокнуць у віне
І поцемках ідэй.
Прад намі сьветлыя—
Цьвітучыя пудзіны,
І мы мільёнамі
Да мэты
Ўпарта йдзем.
Якое шчасьце
Будаваць
І верыць!
Якою радасьцю
Здабыты новы крок!
Як любя напаткаць
Прыкметы новай эры,
Як добра пазнаваць,
Што з намі йдзе народ.
Як блізкі успамін,
Як водгукі былога,
Сьвідруюць галаву
Змаганьня міражы.
Браткі! Таварышы!!
Здабыта вельмі многа,—

Комуна не памрэ,
Комуна будзе жыць!!
Я чую крок жыцьця
І гэта яе гимны,
Ў мільённых шэрагах
Згуртованых людзей,
Як сымболь перамог,
Як сьветласьць успамінаў
Павабнай поступ'ю
Яна да нас ідзе.
Браткі каханыя!!
Ў машынным,
Звонкім гудзе
Ня будзе Беларусь
Лапцюжнаю стаяць.
Няхай магутныя
Ўзрастуюць Сталінбуды,
Няхай у новы век
Краіна йдзе мая.
Няхай гарыць запал,
Гартуйце волю, сілу;
З маленькай іскаркі
Разьдэзьмуць вятры агонь.
Наперад, Партыя—
Магутнейшы асілак,
Яшчэ наперад
Крок за рубікон.
Мы верым ў будучнасьць
І верым ў перамогу.
Хто слабы ў нас?!
Пакінь паходны строй.
Ніколі, аніяк
Ня станем ў поўдарогі
Прад новаю
Пуцёваю гарой.
Мы словы Леніна—
Маланкі агнявыя,
За гонар пранясом
Пад ўсхліпы
Навальніц.
Хай цяжка будаваць,

Няхай віхура вые,
Нас клічуць моцна ўдаль
Прызыўныя агні.
Кіпі-ж ты, маладосьцы!
Ў машынным,
Звонкім гудзе
Ня будзе Беларусь
Лапцюжнаю стаяць.
Няхай магутныя
Ўзрастаюць Сталінбуды,
Няхай на новы шлях
Краіна йдзе мая.

22/І—29 г.

Менск.

А. Вечар

Дванаццатая атака

Прысвячаю XII зьезду КП(б)Б

Учора чорнага
далёкі бераг
яшчэ імчыцца ў акіяне дзён.
Але наперадзе
такі
прастор відзён!
О, хараство электравокай эры!
Твой вобраз сьвеціцца
ў адчыненыя дзверы
стагодзьдзяў будучых.
Да іх і мы ідзём.

Лютые люты.
Сёньня па злабе
на плечы сыпле мяккі сьнег...
Дарма! Дарма!
І шырай і глыбей
індустрыяльны шлях вясьне.
Кіруе ўсім магутная рука,
як пролетар
ля варштака.

Усюды, ўсюды,
дзе растуць заводы,
дзе музыку заводзіць
рух дынамы,—
я пазнаю вас,
радасныя годы,
і называю сонечнымі днямі;
а ў лепшых мулерах,
чырвоных інжынэрах,

ва ўсіх рабочых,
моцных і сьвядомых,
мэліаратарах, вучоных аграномах,
калгасьніках, што рушацца наперад,
ва ўсіх сялянах,
што вядуць упарта
будзённае змаганьне за ўраджай,
—цябе я бачу,

ленінская варта,
і сам сабе камандую:
зважай!

Ідуць спакойна, а ня скончан бой...
Дурное сэрца, ты ня тахай!
Труба іграе поўны збор
перад дванаццатай атакай.

Вітаньне вам, жывым у барацьбе,
і слава вам,
хто заваюе Заўтра,
хто нашых дзён уздыблены разьбег
паставіць рэвалюцыі на варту.

Я ня люблю старую Беларусь.
(Мне так ня хочацца любіць старую).
Ці не затым, калі гудкі равуць,
я ім і сам адчайна ўтурую.

Канец...
канец прышоў драўляным сохам.
Жахліва вербы хіляцца над ровам...
Краіну, хворую балотамі і мохам,
жалезам вылечаць...
О, будзь здарова!
І ўсё наземнае і ўсё зямное
народзіць многафарбнасьць новых форм;
вітаю ўсё, што ў будучым за мною
наведае жыцьця фанфарны форум...
О, хараство электравокай эры!
Цябе нічым ня выказаць, ня зьмерыць.

М. Мысльінскі

Ноччу ў гадавіну

Даўно ўжо вечар... Позна...
Пад сьцянамі Крэмля
вартовы новы стаў:
ноч. Марозна.

*

Няма нікога вокал
ані — са мною.
Адзіны
плямкай ценю
на Чырвоным Пляцу
я...

*

За плотам
выстыўшых балясаў—
Маўзалеі
з калюмнаў смутных
і тэрасаў.

На ім:
Ленін—
з вядомых гісторыі
найраднейшы
і найбагацейшы зьместам
літар сплёт.

Ці-ж змог-бы іншы
сабе на плечы
(скуль?)
ўзваліць навалу мыслі і пачыну
як гэта зроблена
Кастрычніка Тварцом
для маладой

краіны?..
Дзе купал неба—
ліхтар там круглы,
ён, тлусты,
зьменшыў бляск
дрыжачых з холаду
дробных
зор.

На пляцы, чутна,
рэха б'е ў званы:
багатырак мужных
кожны час той самы,
мерны
марш.

Ня сьпяць ніколі — усё яны
вартуюць
сэрца Стараны Савецкай.
Пролетарыяту сэрца
сэрца ўсяго сьвету—
Крэмль!..

*

Гадавіна заўтра...
Дзень — дваццаць першы...
Маршчынамі — ня знаю як —
ахоплена чало
той Рэволюцыі нязломнай —
неаджалобленая — ўпала
сьмерць Яго.

*

Адзвінеў гадзіннік
ня сьпевам малітвы касьцельнай!
Ня шэптам... дзяхуці,
ня клёкатам — паўмарных дзядочкаў.
Азваўся заклікам —
палыхальнага полымя.
Пралетар'яцкія зайгралі куранты
песьню да бою
і — перамогі:
Інтэрнацыянал!

Пляц залюдняецца...
 У цені вандроўным
 шэрагі новых і новых
 абліччаў...
 Лапочуць пад ветрам,
 марозам штандары,
 штандароў — ня зьлічыш!..

На грудзях у люду —
 кокарды

мільёны...

Сьвятло блісканула, і лепей адрозьніў:
 то — раны,
 ой, цёпла-кывава-чырвоныя.
 Ідуць,
 як ідуць на парадах:
 твар — спакойны, высока ўзняты,
 перад сабою
 імклівіць — зрок,
 і цьвёрды, і так надзвычайна ўпарты,
 у такт непахільны
 крок.

Выгінае грудзі — высока! —
 Маўзалеі...
 На трыбуне з Гвардыяй Старой навокал
 (ня хопіць сіл — адвесьці вока)
 прымае парад
 Ленін.

*

Паціху парушыць сьнег...
 О, той незабытны дзень.
 як залпы з болю тут шалелі...
 — Не гаварэце...
 Ніхто! Ніхто!
 Як гад, што сыкае,
 і той,
 хто кажа — такжа!
 што Леніна няма,
 што памёр
 Ленін...

У ваяцкай песьні нашай — Ён
 і ў песьні творчай будаваньня
 як быў, так ёсьць —
 наш правадыр
 будзе вечна
 з намі!

11/І 1928 г.
 Менск.

Пераляжылі з польскае мовы

Алесь Звонак

Дванадцатаму

Калі-б, скажам, душа была
Сам-бы выняў яе і аддаў,
Каб квітнела мая зямля
Ды ў пшаніцах, палёх, садах...
Ды каму трэба гэтакі дар?
Гэткі дар вышаў з моды ў нас...
Вось і думак свабодных арда
Гоніць шум-як разводзьдзе вясна...
А пад месячным гострым сярпом
Зелянеюць сады галоў...
Чалавечага розуму шторм
Зьменіць нашай зямлі чало...
Бачу: людзі мільёнамі йдуць
З дня у дзень праз гадзін палі...
Комплекс цягліц, пачуцьцяў і дум —
Гэта трэба маёй зямлі...
І затым кожны міг, кожны шаг
Я пра гэта крычу і пяю
І таму, што завецца „душа“
Я так рэдка даю інтэрв'ю...
А калі яна ўзьніме бунт,
Бунт у буйнай і юнай крыві —
Стой пачуцьцяў маіх табун, —
Маіх мысьляў аброць не парві!..
Глянеш вокал: такая ціша...
А прыслухайся: шум у цішы...
І зьвініць ашалела ў вушах
Гул варштатаў, трансмісій, машын...
Што такое?
А гэта —

Так
Устае так мая зямля...
Мы сьпяваем у гэты такт,
Строім ліры на гэты лад...
Калі-б, скажам, душа была
Сам-бы выняў яе і аддаў,
Каб вось гэтак квітнела зямля
Ды ў пшаніцах, палёх, садах...
Гэта так...
А калі павярнуць
Кола думак ледзь-ледзь назад,
Разганяючы прошласьці муць
Успаміны ўстаюць у рад:
Дзе вецер ісьцюжы
суворай зімой
Ваўкамі галосаць
сумотна,
Палкі за палкамі
ішлі чарадой
Праз поле,
лясы
і балоты...
Ішлі і сьпявалі...
Маўчалі і йшлі,
Ды лязгалі зброяю
злосна...
І так жа шумелі
прасторы зямлі,
І зоры гарэлі
дзівосна...
І зоры глядзелі,
як ў громах дрыжыць
Краіны параненай
цела,
Як біліся людзі
за права жыць,
З галоўмі
ўзьнятымі сьмела...
І поўнач,
і поўдзень
ў агні барацьбы

І захад, і ўсход —
у змаганьні.
Ад грукату, дыму,
крыві і пальбы
Дрыжэла зямля
нясьціханна.
Ішлі...
Паміралі...
Другія ішлі
Змагацца
за долю краіны...
Здратоўвалі ворагі
нашы палі,
Усьлед пакідалі
руіны...
Ішлі,
калі вецер і сьцюжа зімой
Ваўкамі галосіць
уночы...
Ішлі
непарушнай, адзінай сьцяной
Батрак,
селянін
і рабочы...
Пад шлемам аднолькавы
гэты і той,
Пад шлемам
чырвонаармейца,
Пад шэрай шынэльлю
аднолькавы бой
Людзкога гарачага сэрца...
І Ленінскай партыі
цвёрды наказ
Гарэў няугасна
у сэрцах,
Сьціскала упарцей
вінтоўку рука —
Да перамогі
ці... сьмерці...
Гэта так..
Адшумелі гады

І змяніліся іншай парой...
Там, дзе некалі быў тыл,
Стаў цяпер баявы фронт.
Зруйнаваны край — што ні крок,
Што ні крок — шыбануць з кутка...
Сочыць Партыі пільны зрок,
І ня дрогне яе рука...
Уставай, уставай, зямля!
Каб пад месячным гострым сярпом
Пракладаўся інакшы шлях
І шумеў працы вольнай шторм...
І калі уставаў наш край,
І калі затухаў пажар,
Нячуванаю болью ран
Прагучэў нечаканы удар: —

Зіма была...
І шэрань, і мароз,
І вецер
Скрыпкаю мяцелічнаю граў...
І раптам
Кінула зямлю у дрож,
І раптам
Дрогнуў сэрцам край...
І прагучэла вестка
Громам скал:
Згубіла Партыя
Найлепшага Бальшавіка...
Але Ленінскай партыі зрок
Пільна сочыць, што ўперад крок.
І ня дрогне ні разу рука —
Многатысячнага бальшавіка...
Крочыць партыя з году ў год,
Як калісьці за ўзводам ўзвод...
Адзінаццаць прайшло, як дзень,
І дванаццаць горда йдзе...
Хто там, хто у зьнямозе стаў?
Многа вёрст, а мінута вярста...
Хто там шэпча варожа з кутка?..
...Сочыць вока бальшавіка...
Хто ня верыць у прастасьць дарог,
Хто на цяжкай дарозе зьнямог.

Расступіся: буйней, маладзей,
З тварам строгім дванаццаты йдзе...
Каб зьвінелі інакш гарады,
Каб квітнелі іначай сады,
Каб шумеў на палёх ураджай,
Каб заўсёды квітнеў мой край...

Менск, 1929 г.

З. Бандарына

Дванаццаць пройдзена

XII зьезду КП(б)Б

Крыніца радасьці, гэроіства, барацьбы,
Да перамог ўсіх заклікае нас Комуна.
Дванаццаць пройдзена, а колькі 'шчэ ісьці,
А колькі 'шчэ усходаў новай руні?

Штодня рунеюць новыя палі,
Паросткі новых дзён, упартых сілай працы,
Бач, на усходзе зоры зацьвілі,
Пахадні заклікаюць зноў зьбірацца.

Дванаццаць пройдзена, а колькі 'шчэ ісьці?
Ша, чуеш?! Гул набату і трымценьне...
Ў сусьветным вогнішчы—нянавісьці працоўных
Зруйнован сьвету стары, і горды покліч—Ленін.
Ў адну сям'ю Комуны кліча, родніць.

Пад сыцягам волі, сыцягам барацьбы
Шляхі усьцельма кветкамі змаганьня,
Рады гартуйма, шырайшы крок!
Ў красе нябачнай, красе сьвітаньня
Чырвонай стужкаю наша дарога.

Уладзімер Хадыка

Сталёвыя хвальбоны...

XII зvezду КП(б)

Ў калёсах рытмічныя рухі,
Наўпроці бэтонны прахон...
Ня гіне ў вятрох завірухі
Музычнасьць сталёвых хвальбон.
Па твані старога балота
Бягуць перазвоны дарог.
Аб вольнасьці дзікай пад плотам
Запуджаны плача быльнэг.
Мэлёдый знадворку ня кінуць...
Таварышы! Полымем дум
Маёй Беларускай краіны
Я радасьць уславіць іду.
Таварышы! Песьні крылатай
Цвіце непаўторны салаш...
Усьмешкаю шэраньмай хаты
Падмурак прасьветлены наш!
Абводам жалезнай далоні
Закованы смутак кустоў...
Зьнікае ў машынным палоне
Амшары дзіклівай прастор.
Насподзе худая асочка
Зьбягае ў канцовы пралом...
І слухае спуджана ночка
Зямлі нясьціхаючы гром.
Гусьцеюць пярэданыя фарбы
На грунце узрушаных крыг...
Ў сугучнасьці поля і фабрык
Ёсьць моцная сіла жывых!
Ў калёсах—рытмічныя рухі,
У працы—смарагдавы плён.
Ня згіне ў вятрох завірухі
Музычнасьць сталёвых хвальбон.

Міхась Зарэдкі

Белыя ружы¹⁾

Драма ў пяці дзеях

Дзея трэцяя

Сцэна I

Ноч у Мар'іным Маху. З боку паляны астатнім слабым агоньчыкам пыхае вогнішча, вакол якога ў розных паставах сядзяць і ляжаць партызаны. Паміж іншых—Андрэй, Антось і Аніська.

1 партызан (*прымашчваючыся спаць*). Каб было так цёпла, як мякка, дык на што-б тая й хата. Як на пярыне, усё роўна.

2 партызан. Глядзі, каб гадзюка якая ня ўлезла ў запазуху—тут іх, мусіць, ня мала.

Аніська. Гадзюка што! Во каб ваўкі не наскочылі—тыя наробяць бяды.

Антось. Летась—помніце?—у гэтым самым маху мы злавілі былі лясніка, як ішлі ў маёнтак. Адсюль ён, паганец, і пакруціў нас.

1 партызан. Тады было весялей. Тады мы гналіся за панамі, а цяпер яны за намі.

Антось. Нам не пяршыня. Пры немцах таксама многа хлопцоў тулялася па балотах.

2 партызан. Палякі зласьнейшыя, ліха на іх. Немцы таго не вытваралі, што робяць гэтыя сьцэрвы.

Аніська. Хлопцы! Тут-жа, у гэтым маху, Мікола казаў, дзяўчыну забілі. Родны брат зарэзаў і недзе тут закапаў. Ці баіцеся вы мерцьвякоў?

Андрэй. І гэта дзяўчына, кажуць, выходзіць ноччу з свае магілкі. Выйдзе, сядзе на мох і ні то плача, ні то пье, але так жаласна, што няможна вытрымаць. Адзін падарожнік тут начаваў, дык слухаў яе цэлую ноч. Кажуць, быццам яна сказала яму, што

некалі тут, над яе магілкай, зацьвітуць белыя ружы. І тады прыдзе шчасьце для ўсіх людзей.

3 партызан. А ці могуць-жа тут, у балоце, вырасьці ружы? Глядзі, што наўдачу.

2 партызан. Трэба-б было пашукаць, можа ўзышлі ўжо дзе-небудзь.

Аніська. Гэта месца заклітае. Сюды ніколі ніхто не заходзіць. А мы вось начуем нават. Ведама—адвага.

Андрэй. Ну, усё гэта глупства. Давайце-тку спаць, досыць ужо раздабарваць. Аніська, станавіся на варту, ды глядзі—не засьні а то Мікола прыдзе—задасьць.

3 партызан. Дзе гэта яны забавіліся?

1 партызан. У Хахлоўцы палякі палавіну вёскі спалілі. Казалі, вялікая звадка з сялянамі занялася. Мусіць, там арудуюць.

Андрэй. Прыдуць, ня турбуйцеся. Ну, спаць! Аніська, пашоў на варту.

1 Партызан *(заварачваецца)*. Мякка, як нэ прыне, а сьцюдзёна, як у лядоўні. *(Усе кладуцца. Аніська пераходзіць на другі бок сцэны і хаваецца за кулісамі. Вогнішча пыхае яшчэ некалькі раз і згасае. Здалёку міраюць балотныя аганькі. Яны набліжаюцца, сходзяцца на паляне, скачуць і пячуть).*

Змоўкла ўсё ў цішы глыбокай,
Чорны сон наўкол лунае—
Нашы сьпевы, нашы скокі
Ноч бяздонная схвае.

Сьпіце! Мы вас не разбудзім.
Сон дае заспакаеньне.
Чуем мы: над вамі блудзіць
Сьмерці чорнае прыткненьне.

Браткі! Што тут за насланьне!
Дзе-ж нам сёння весяліцца?
На заклітай на паляне
Сьпяць якіясь чужаніцы.

Гайда, браткі! Пашукаем.
Дзе пацешыцца ў ахвоту.
Цс... Яшчэ там хтось блукае...
Завядзём яго ў балота!
Сюды! Сюды! Сюды! Сюды!

(Разьбегваюцца ў розныя бакі. За сцэнай чуваць песьня, потым на сцэну ўваходзіць жанчына. Яна пяе).

Сястрыцу-сіротачку брат загубіў,
У дзікім балоце яе патопіў,—
З ёй патопіў ён і долю людзкую.
Казала сястрыца: га ў прабягуць,
І белыя ружы над ёй зацьвітуць—
Зноў тады шчасьце людзям закрусе.

Андрэй *(прасынаецца)*. Хто тут ходзіць? Дзе вартавы? Вартавы! Аніська!

Аніська. *(паказваецца з-за кустоў)*. Хто гэта? Я думаў—тая нябожчыца. Яна так прыгожа сьпявала.

Андрэй (*устае і падыходзіць да жанчыны*). Хто ты такая?

Жанчына. Я шукаю Міколу.

Андрэй. Наста! Як ты сюды затрапіла?

Наста. Мне Ёўка сказаў, што вы тут хаваецеся. Дзе Мікола?

Андрэй. Яго няма. Ён зараз павінен прысці, мы чакаем яго. Хадзі, пасядзі вось тут, пачакай. (*Адводзіць яе ў бок, Аніська зноў пашоў на варту*). Табе халодна? Чакай, там асталіся яшчэ галавешкі, я зараз... (*Прыносіць з вогнішча галавешкі і раскладае цяпло*).

Наста. Я вышла яшчэ завідна, ды заблудзілася. Хадзіла-хадзіла, думала ўжо—не знайду. (*Схапнуўшыся*). Андрэй! Можа Мікола няскора, можа пакуль ён... Слухай, там ужо ведаюць, дзе вы. Я за гэтым прышла. Аканом неяк дазнаўся. Яны прыдуць сюды, вам трэба ўцякаць.

Андрэй (*устрывожаны*). Адкуль ты ведаеш?

Наста. Ёўка чуў, як ён афіцэру казаў. Ёўка і наказаў мне, каб бегла сюды.

Андрэй. Што-ж рабіць? Усё роўна трэба некага пакідаць, каб сказаў ім, як прыдуць. І куды?.. Куды падацца? Не, лепш пачакаем Міколу... (*Падыходзіць да партызанаў і будзіць Антосю*). Антось! Антось!..

Антось (*прахапіўшыся*). Што?

Андрэй. Разбудзі яшчэ чалавек пяць ды станьце з розных бакоў на варту. Нас выкрылі, і можна чакаць нападу. Скоранька! (*Падыходзіць да Насты*). Будзем чакаць Міколу. Сядай, Наста, чаго ты стаіш?.. (*Наста моўчкі садзіцца к цяплу*). Скажы, што там дзеецца ў вас?

Наста. Дрэнна, дужа дрэнна. Палякаў панайшло поўна ўсюды. Нікаюць па вёсках, бяруць што-пападзя. Мужчын забіраюць, б'юць, катуюць. Іншых да сьмерці пазасякалі... Хахлоўку спалілі, у Чамярох расстралялі пяць чалавек. Аканом усюды лётае, панскае дабро зьбірае, што парасьцягалі тады. Злосны, як зьвер, асабліва на Міколу... за Арыну, за жонку.

Андрэй. Як яны цяпер з жонкай?

Наста. Сыйшліся. Ужо разам живуць. Балюць кожны вечар з польскімі афіцэрамі.

Андрэй. Паньы яшчэ ня прыехалі?

Наста (*у мімавольным ажыўленьні*). Не, яшчэ няма! (*Схапнулася*). Мусіць, яшчэ ня прыехалі, я добра ня ведаю.

Андрэй (*многазначна*). Ты чакаеш?

Наста (*з болам*). Андрэй? Нашто ты...

Андрэй. Дзяцёнак жыве?

Наста. лепш-бы яму не радзіцца. Сіротка горкая. Не на шчасьце на сьвет ён зьявіўся, не на долю. Каб памёр... каб лепш памёр!

Андрэй (з пачуцьцём). Наста! Няўжо ты яшчэ кахаеш, таго... паніча..

Наста. Ай, ня ведаю я... сама ня ведаю. Нікога ня трэба мне.

Андрэй. Мікола ведае, хто бацька твайго дзяцёнка?

Наста (рашуча). Я скажу. Я яму скажу. Хай ведае, якая сястра ў яго. Хай прагоніць мяне, хай заб'е, я ня буду хавацца... я больш не магу так...

Андрэй. Ня трэба гэтага, Наста. Ты ведаеш Міколаў характар. Пачакай! Яшчэ невядома, чым скончыцца ўсё, можа й будзе ўсё добра, можа як-небудзь абыйдзецца. (Паўза). Настулька! Помніш, як у нас было тады? Нікога ня зналі, ніхто нам быў не патрэбен—кахалі адзін аднаго ды й па тым. Каб не вайна, можа-б... можа-б ня было так, як цяпер.

Наста (гаворыць нібы сама з сабой). Ён быў добры такі, ласкавы, такія прыгожыя словы гаварыў заўсёды. Песьціў, галубіў... (Паўза). Мамка казалася—усе так. А потым... Што-ж будзе? Што цяпер будзе? (Ціха зусім). Юрачка, брацік мой родны... (Паўза).

Мікола (раптам зьяўляецца на паляне). Вартавы! Дзе вартавы! Гэта-ж вас жыўцом хто-хоця пазабірае. Хто на варце?

Андрэй (ідзе яму насустрачу). На варце шэсьць чалавек. Я паставіў...

Мікола. Ха-ха-ха. Шэсьць чалавек і ўсе сьпяць. (Сьвішча. З хустой выходзіць Кузьма і з ім чалавек восем сялянскіх хлопцаў. Мікола зьвяртаецца да паўстанцаў, якія ўжо папрасіналіся). Та-варышы, прымайце гасьцей. Яшчэ восем чалавек прышло да нас. Накарміце, чым ёсьць, і падзяліцеся зброяй.

1 партызан. Адкуль?

Нехта з прышоўшых. Хахлоўскія! (Пачынаюць вітацца з партызанамі і разьмяшчацца).

Андрэй. Мікола! Нам тут няможна больш заставацца. Мы толькі чакалі цябе. Там ужо ведаюць, нехта даказаў Сарпуну, што мы тут.

Мікола. Хто табе сказаў?

Андрэй. Наста прыбегла. Ёй сказаў Іўка.

Мікола. Наста? Дзе Наста? (Убачыў яе). Сястрыца! (Парывата абнімае і цалуе). Ты прышла... Ноччу... Родная мая... рата...

вала нас... Я ведаў, што ты ў мяне маладзец. Ты не такая... не такая, як бацька... Ты—мая сястра...

Наста. Не, Мікола, не... Я... я... *(Заплакала)*.

Мікола. Чаго ты, Настулька?

Андрэй. Яна дужа змарылася... Яна напужалася троху, ідучы па лесе.

Наста. Няпраўда! Няпраўда! Я скажу, усё скажу.

Андрэй. Настулька! Ня трэба!

Наста *(стараецца быць спакойнай)*. Мікола! Я табе скажу, я ня хочу хавацца. Ты думаеш, што я такая добрая... што я... як ты, такая... А я... помніш, ты на татку сварыўся... я... у мяне дзяцёнак... ты ведаеш... сын... гэта—яго... панічоў...

Мікола. Панічоў? Панічоў? Ён цябе ашукаў? Ён цябе, маю сястру...

Наста *(перапыняе)*. Не, не... Я сама... я любіла яго... *(У экзальтацыі)*. Я й цяпер люблю. Я чакаю яго... Ён прыдзе... любі мой... прыдзе... мой брацік...

Мікола *(моўчкі заварочваецца і адыходзіць)*.

Наста. Мікола!

Мікола *(да партызанаў)*. Таварышы! Нам тут няможна аставацца больш ні хвіліны. У маёнтку ведаюць ужо пра наш прытулак. Сюды ўжо прыходзяць панскія прыслужнікі...

Наста. Мікола!

Мікола *(з запалам)*. Мы пойдзем далей. Мы схаваемся ў самых глухіх непраходных нетрах і будзем чакаць зручнага моманту, каб учыніць расправу, крывавую расправу над нашымі ворагамі і іхнымі паслугачамі. Зьбірайцеся, хлопцы! *(Партызаны пасьпешна ладзяцца ў дарогу. Да Насты падыходзіць Кузьма)*.

Кузьма. *(па тону зусім ня відаць, што ён хоча сусцешыць яе)*. Плачаш нешта... Цяпер сьлёз многа. Многа хто плача. Адны—з гора, другія—са злосьці... Будуць яшчэ й крывавыя сьлёзы. *(Адыходзіцца)*.

Мікола. Гатовы, хлопцы? За мной! *(Партызаны пашлі. На сцэне астaeцца адна Наста. Яна садзіцца каля згасаючага вогнішча і плача)*.

Сцэна II

Каля ганкаў панскага дому. На ніжняй прыступцы ганкаў сядзіць у задуменьні Саўка. Да яго падыходзіць Паланея.

Паланея. Саўка! Калі ўжо ты прыдзеш дахаты, га?

Саўка. А што я там буду рабіць?

Іўка (на селяніна). Вылазь, чурыла!..

Селянін (да пана). Дазвольце... таварыш... (З адчайнай па-тугай). Паночку! Хлеб-соль...

Пан (расчулены). Народ... Мяне сустракае народ. Я ведаў, што на мяне не забудуцца. Дзякую! Шчыра дзякую... (Цісьне селяніну руку).

Селянін. Няма за што.

Пан (узьнімаецца на ганкі і гаворыць урачыстым напышлі-вым тонам, скрозь які прарываецца дзікая злосьць). Верныя слугі мае! Бог не пакінуў нас. Гэтыя праклятыя бальшавікі... бандзіты, разбойнікі, сыцеры!.. памкнуліся былі сваёй бруднай рукою разбу-рыць тое, што прадвеку ўстаноўлена богам і людзьмі... Яны вы-гналі нас... сукіны сыны!.. Паганцы!.. Але найвышэйшы бог іх пакараў. Нашы вялікадушныя збавіцелі (паказвае на ротмістра) вызвалілі нас... прагналі іх... к чортавай матары, паскуднікаў гэтых, жулікаў!.. З боскай дапамогай я зноў вярнуўся ў свае законныя ўладаньні. Я спадзяюся, што мы, як і раней, будзем жыць з вамі ў добрай згодзе, што вы, як і раней, будзеце любіць мяне і паважаць.

Іўка. Ясьцесьцьвіна.

Пан. Ідзіце цяпер, займайцеся сваёй справай. Пан ротмістр, прашу да нас! Мунічка! Юра! Хадзем! (Паны і ротмістр ідуць у пакой).

Сарпун (да чэлядзі). Ну, марш на работу. Чаго паразьзяў-ляліся! (Да Саўкі). Пашоў і ты адсюль, няма чаго шлындыць там, дзе ня трэба. (Саўка спачатку хоча прэчыць, але потым махае рукою і йдзе разам з усімі. Сарпун таксама пашоў. Некаторы час сьцена пустая. Потым з боку, туляючыся каля плоту, выходзіць Наста. У гэты-ж самы час па сьцене праходзіць Арына, накіроўваючыся ў панскія пакой. Яна заўважае Насту і спы-няецца).

Арына. Наста! Ты чаго тут ходзіш? (Наста маўчыць). А, разумею... Галубка пачула, што галубок прыляцеў, дык бяжыць ужо, каб сустрацца. А галубок той, пэўна, ужо ў каршунка абярнуўся, ха-ха...

Наста. Што ты гаворыш?

Арына. Дурненькая ты, Наста, зусім дурненькая. Ну чаго ты ходзіш, чаго чакаеш? Нашто ты яму цяпер, калі ён недзе ў Варшаве знайшоў сабе паненку ня гэткую. Праз які месяц ці два вяселье будзь гуляць. Неўзабаве нявеста сюды прыедзе.

Наста. Нявеста?.. Нявеста... А ў мяне дзяцёнак.

Арына. Ха-ха-ха! Дык гэта-ж у цябе, а не ў яго. А яму што? Ці мала чаго ў маладосьці бывае. Пажартаваў, ну й столькі бяды.

Наста. Ён ня так гаварыў. Ён ня гэткі.

Арына. Гэткі самы. А ты вось ня будзь дурной ды насядзь на яго, як мае быць,—хай грошы дае. Пагразі, што жонцы потым пажаліся. Дык будзеш жыць лепш, як за якім мужыком.

Наста. Нічога ня трэба мне. Нашто яно ўсё...

Арына (падыходзіць да Насты). Усе мы з маладосьці такія, пакуль розуму троху не набяромся. Нічога, галубка, абыйдзецца неяк. Пагаруеш, паплачаш—бяз гэтага таксама не пражывеш. (Хоча прылашчыць Насту, але яна вырываецца).

Наста (у раптоўнай злосьці). Адыйдзі! Ты сама... Ты—здрад-ніца!..

Арына. Ого! У гэтае галубкі і кіпці знайшліся. Чаму-ж гэта я здрадніца?

Наста. Ты з Міколам нашым кахалася... жылі з ім... а цяпер ня трэба ўжо... аканом ужо лепшы.

Арына. Ха-ха-ха! А куды-ж я дзенуся? У балота пайду з ім ці што?

Наста. Не, не... Ты ўсё брэшаш. Ты й мне набрахала... Я ня веру табе.

Арына. Ну, дык хай ён сам табе скажа. Я зараз гукну яго. (Ідзе да дэвярэў пакояў).

Наста. Ня трэба. Ня трэба гукаць!

Арына. Пачакай трохку. (Пашла ў пакой).

Наста (спалохана). Я ўцяку, я пайду адсюль. (Памыкнулася бегчы, але зараз-жа варочаецца назад. З пакояў выходзіць Юры).

Юры (убачыў Насту, у замяшаньні). А, во хто гэта! Ты ўжо даведалася, што я прыехаў? Ну, як, Стася, живеш? Я толькі што з поезду. Замарыўся страшэнна... (Вітаецца за руку. Наста нейкай сударовай прыўчатасцю прыцягвае яго руку да сябе, але ён вырывае).

Наста. Цябе ня было так доўга. Я ўсё чакала, чакала. Дума-ла, можа зусім ужо к нам ня прыедзеце. А цяпер чую—кажуць, прыехалі. Дык я адразу й пабегла, думаю, хоць пагляджу.

Юры. Няўжо так помніла? Сумавала, ці не?

Наста. Вядома. (Глядзіць на яго з замілаваньнем). Які ты прыгожы цяпер!

Юры (з усмешкай). А тады хіба быў няпрыгожы?

Наста (засаромілася). Я не пра тое... я сама ня ведаю, што гавару... (Паўза). Ці прыдзеш ты калі-небудзь да нас?

Юры. Чаго, Стася?

Наста. Пытаешся...

Юры (*дзелавым тонам*). Ведаеш, Стася. Я хацеў якраз аб гэтым з табой пагутарыць. Нам няможна ўжо будзе... так, я тады... Ёсць прычыны, якія прымушаюць мяне... не сустракацца з табой.

Наста (*з трывогай*). Я ведаю... У цябе ёсць паненька... Ты будзеш жаніцца...

Юры. Ты ўжо ведаеш? Во, дык яшчэ лепей. Ты сама разумееш, што мне іначай няможна. Мне самае першае—воля бацькоў.

Наста (*ціха*). У мяне ёсць дзяцёнак... Сын радзіўся...

Юры. Дзяцёнак? Я так і думаў. Гэта самая паганая штука. Але нічога. Я цябе, Стася, не пакіну. Ты ня будзеш з ім гараваць. Я й цяпер магу... пачакай, дзе-ж гэта... (*Мацае па кішэнях*).

Наста (*з жахам*). Грошы! Ужо грошы... Ня руш, ня трэба... Я не вазьму... Вось і тыя... я не кранула іх. (*Дастае з запазухі грошы*). На табе, на... (*Ён адварачваецца*). Ня хочаш браць? Дык згары яны... вось... вось... (*Падрала грошы*).

Юры. Ха-ха-ха! Бач ты якая! Ня хочаш—ня трэба. Можаш ісьці, куды сабе хочаш. На ўсе чатыры бакі...

Наста (*як няпрытомная*). Грошы... Праўда яе... праўда... Я пайду, што мне рабіць... Я пайду... (*Пашла*).

Юры (*усьлед ёй*). Бач ты, якая ганарыстая. Прыдзеш яшчэ, папросіш. (*Высьвітвае нейкую вясёлую песеньку. З пакояў выходзіць пан і ротмістр*).

Сомскі. Прахвосты! Нягоднікі! Я проста не магу супакоіцца. Я не магу ў хаце сядзець. Я... я... Міхайлавіч! Дзе Міхайлавіч?

Ротмістр (*за сцэну*). Гукнуць сюды аканом! (*Да пана*). Прашу супакоіцца. Усё наладзім. Я прыму самыя жорсткія меры к таму, каб усё было зьвернута ў маёнтак.

Сомскі. Падамалі, пакрышылі, парасьцягалі ўсё-чыста. Сволачы, сьцвервы! Я не магу супакоіцца... я ніяк не магу супакоіцца... (*Прыходзіць Сарпун*).

Сарпун. Вы мяне клікалі?

Сомскі. Ага. Міхайлавіч! Зьбяры ўсіх сюды, хто там ёсць. Усіх сюды, абармотаў. Я пакажу ім, сукіным сынам, як гаспадарскае дабро берагчы. Гані ўсіх сюды. (*Сарпун пашоў*). Я не магу супакоіцца... Гэта такое дзікуства, гэта барбарства.

Ротмістр. Нязвычайнае барбарства. (*Напышліва*). І нам, польскім салдатам, выпаў вялікі гонар змагацца супроць гэтага барбарства, за цывілізацыю.

Сомскі. Так-так. За цывілізацыю іх, сукіных сыноў, за цывілізацыю.

Сарпун (*за сцэнай*). Усе, усе да аднаго! Ну, марш! Ты куды, я табе пакажу. (*На сцэну ўваходзіць Сарпун і купка панскай чэлядзі*).

Сомскі. А-а-а... Галубочкі!.. Любенькія мае!.. Рады, што паны адлучыліся, дык згінь яно ўсё, прападзі, хай крадуць, хай расьцягваюць. Ды яшчэ й самі... самі, сволачы, параскрадалі, я ведаю вас. Пачакайце, цяпер расквітаемся, цяпер вы ў зубах мне ўсё прыцягнеце. Гавары зараз-жа, хто што браў з панскіх пакояў? Ну? (*Усе маўчаць*). Маўчыце, ня ведаеце? Ёўка!

Хадора. Ёўка пашоў у кузьню коні каваль.

Сомскі. Усіх прымушу, усе загаворыце. Ну? Маўчаць будзеце, га?

Голас з натоўпу. Хто-ж яго ведае? Ці гэта мы там сядзелі ці што?

Хадора. Я дык баялася туды й паткнуцца. Чорт ім вер, яшчэ арыштуець.

Сарпун. Лясьнік сядзеў тут, не адыходзячы. Ён ведае ўсіх, хто што браў.

Сомскі. Прывядзіце сюды лясьніка!

Хадора. Ды во-ж ён сядзіць тут, пад плотам. Саўка! Хадзі, паны гукаюць.

Сомскі. Ах вы, прахвосты! Ах вы, паганцы! (*На сцэну ўваходзіць Саўка*). Саўка! Я, ад'яджаючы, даручыў табе пільнаваць нашы пакоі.

Саўка. Я пільнаваў. Я ўвесь час пільнаваў, з месца ня сходзіў.

Сомскі. Што-ж ты гэта тут пільнаваў, калі ўсё парасьцягвалі?

Саўка. Ня змога была мая. Гвалтам бралі, арудвалі, як толькі хацелі. Ня слухаліся.

Сомскі. Хто браў? (*Саўка маўчыць*). Хто браў, я пытаю?

Саўка. Ня ведаю.

Сомскі. Ня ведаеш? Сядзеў тут увесь час ды ня ведаеш?

А... Ня хочаш казаць? Сваіх затойваеш?

Саўка. Нічога не скажу... ня ведаю.

Ротмістр. Дазвольце, пане, мне з ім распарадзіцца.

Сомскі. Пан ротмістр! Я вас прашу... Зрабіце ласку...

Ротмістр. Вахмістр!

Вахмістр. Слухаю, пан ротмістр!

Ротмістр. Дваццаць пяць!

А. М. 1.

Сомскі. Так-так яму... Дваццаць пяць... Дваццаць пяць...

Саўка. Біць? Мяне? (*Вахмістр і два салдаты падыходзяць да яго і хочуць весці. Ён кідаецца ў ногі пану*). Паночак! Старасьць маю паткадуйце! Лепш забіце адразу.

Сомскі. Скажаш, хто тут арудваў у мяне?

Саўка. Ня ведаю.

Ротмістр. Вядзіце!

Саўка (*кідаецца да паніча*). Панічок! Я-ж ратаваў вас. Зьлітуйцеся!..

Юры (*да вахмістра*). Чулі, што вам загадана? (*Саўку хапаюць і валакуць са сцэны*).

Саўка. Божа мой! Каб ён ведаў! Каб ён толькі ведаў!..

З а с л о н а.

(*Канец будзе*).

Адчыненьне першага зьезду БелАПП

(25 лістапада 1928 г.)

Прамова тав. Ліманаўскага

Таварышы! Наш зьезд зьбіраецца ў дні, калі рабочыя маюць вялікія дасягненьні на фронце соцыялістычнага будаўніцтва: выконваецца наказ Леніна аб электрафікацыі, будуецца новыя волаты электраэнэргіі, з кожным днём усё дружнай гудуць гудкі новых фабрык і заводаў, пашыраецца прамысловасьць, расьце рабочая кляса.

Вялікія дасягненьні мы маем таксама і ў рабоце на вёсцы: адбываецца земляўпарадкаваньне, праводзіцца шэраг культурных мерапрыемстваў, узьнімаецца ўраджайнасьць, растуць колектывы, растуць комуны, растуць машынныя і іншыя сельска-гаспадарчыя таварыствы.

Пашыраецца і выціскае прыватніка коопэрацыя.

Мы бачым, як на фронце соцыялістычнага будаўніцтва рабочыя вядуць далейшы наступ. І ў галіне культуры мы маем вялікія дасягненьні. Мы бачым, як адзін сэктар літаратуры—пролетарская літаратура таксама пашыраецца і расьце з кожным днём, адваёўвае сабе новыя і новыя пазыцыі.

„Маладняк“ за пяць год сваёй творчай працы і барацьбы мае гэтыя дасягненьні.

„Маладняк“ на шостым годзе свайго існаваньня больш выразна і канкрэтна ставіць пытаньні пролетарскай літаратуры.

„Маладняк“ сваім уваходам у Ўсесаюзнае Аб'яднаньне Пролетарскіх Пісьменьнікаў устанаўляе цесную сувязь з пролетарскімі літаратурамі братніх рэспублік.

„Маладняк“ прыступае да стварэньня адзінай арганізацыі пролетарскай літаратуры на тэрыторыі Беларусі.

„Маладняк“ ставіць пытаньне далейшага змаганьня за пролетарскую літаратуру. У той час, калі адбываецца змаганьне на ідэалёгічным фронце, змаганьне ў галіне культуры,—„Маладняк“ таксама вядзе барацьбу на пролетарскім сэктары культуры. Той факт, што „Маладняк“ ставіць сваёй мэтай цесную сувязь з проле-

тарскімі літаратурамі іншых нацыянальнасьцяй, што „Маладняк“ у далейшай сваёй працы і творчасьці намячае канкрэтныя шляхі пролетарскай літаратуры сьведчаць аб тым, што мы за 5 год сваёй творчасьці, за пяць год свайго змаганьня не саступілі са шляху пролетарскае літаратуры.

Толькі ў Савецкім Саюзе, дзе нацыянальнае пытаньне вырашанае Комуністычнай партыяй, вырашана правільна, магчыма такое цеснае супрацоўніцтва, такі адзіны фронт з пролетарскімі літаратурамі іншых нацыянальнасьцяй, і толькі ў шэрагах пролетарскіх пісьменьнікаў магчыма гэтае аб'яднаньне. Мы ўпэўнены, што адзіным супольным фронтам, у цеснай сувязі з рабочымі масамі, пад кіраўніцтвам Комуністычнае партыі, рыхтуючы сабе рэзэрв з арміі рабочых і сялянскіх корэспондэнтаў, мы і ў далейшым пойдзем па шляху змаганьня за пролетарскую літаратуру да поўнай яе перамогі.

З такімі настроямі і надзеямі мы адчыняем сёньня наш зьезд.

На зьезд прыбыла 64 дэлегаты з ліку 67, такім чынам зьезд зьяўляецца правамоцным і ад імя Беларускае Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў дазволіце наш 1-ы зьезд лічыць адкрытым. (Воплескі). Для кіраваньня працай зьезду нам прыдзецца абраць прэзыдыум. Слова для прапановы ад імя комуністычнае фракцыі зьезду Бел. АПП'у мае тав. Хведаровіч.

Хведаровіч:

— Ад імя комуністычнае фракцыі я прапаную наступны прэзыдыум: Галавач („Маладняк“), Ліманаўскі (сакратар „Маладняка“), Сянкевіч (рэктар Камвузу), Вечар („Маладняк“), Дунец (яўрэйская сэкцыя), Камянецкі (яўсэццыя), Вансоўскі (польская сэкцыя), Мурашка („Маладняк“), Сэрбэнта (літсэццыя), Селіванаўскі (РАПП), Сутырын (ВОАПП), Бандарына („Маладняк“), Эпштэйн (Амэр. літар.), Гарэцкі (гісторык бел. літаратуры), Ратнэр (ЦК ЛКСМБ).

Ганаровы прэзыдыум: Чарвякоў, Галадзед, Васілевіч, Стасевіч, Ігнатаўскі, Серафімовіч, Якуб Колас, Янка Купала, Чарот, Цішка Гартны, Зарэцкі.

Сакратарыят: Гольдбэрг („Маладняк“), Бобрык („Маладняк“), Мазуркевіч („Маладняк“), Мысьлінскі (польсэццыя), Вітэнзон (яўрэйск. сэкц.).

Мандатная камісія: Барашка („Маладняк“), Саленэк (латсэццыя), Гараўскі (польсэццыя).

Старшыня:—Ці ёсьць якія-небудзь іншыя прапановы? (Няма). Паколькі няма іншых прапаноў дазволіце галасаваць прапанову тав. Хведаровіча цалкам.

Хто за гэты склад прэзыдыуму, прашу падняць мандаты. Хто супроць? (Няма). Хто ўстрымаўся? (Няма). Прымаецца аднагалосна.

Зараз наконт сакратарыяту: ці ёсць якія-небудзь іншыя прапановы?—Няма. Галасуем сакратарыят.

Хто за прапанову тав. Хведаровіча, прашу падняць мандаты. Хто супроць? (Няма). Хто ўстрымаўся? (Няма)—Прымаецца аднагалосна.

Хто за мандатную камісію, прапанованую т. Хведаровічам, прашу падняць мандаты. Хто супроць? Хто ўстрымаўся? Абіраецца адназгодна.

Таварышы, абраныя ў рабочы і ганаровы прэзыдыум, просьба заняць месца. (*Воплескі*).

Ёсць прапанова запрасіць у прэзыдыум тав. Бядулю. Няма супроць. (*Воплескі*).

Прамова тав. Балідкага

Таварышы! Мы жывём у эпоху пролетарскае дыктатуры—гэта азначае, што клясавая барацьба яшчэ ня скончана, што ў тых ці іншых формах клясавая барацьба будзе працягвацца; якраз у тыя перыоды, калі асабліва складанымі становяцца ўмовы працы, клясавая барацьба заважае больш. Якраз мы маем завастрэньне гэтай клясавай барацьбы ў сучасны момант. Соцыялістычны сэктар у нашай гаспадарцы, культуры, ва ўсёй нашай грамадзе расьце, але адначасна актывізуецца і пераходзяць у наступленьне, у барацьбу капіталістычныя элемэнты; гэтыя формы наступленьня і барацьбы нашага клясавага ворага прымаюць розны зьмест і прыкрываюцца рознымі лёзунгамі. Наша задача заключаецца ў тым, каб заўсёды умець убачыць і правільна вызначыць нашага ворага. Капіталістычныя элемэнты прасачваюцца і ў мастацтва, і ў літаратуру, і ў навуку; яны прабуюць працерабіць сабе шлях для свайго існаваньня і уплыву на масы. Наша задача заключаецца ў тым, каб прыкмятаць гэтыя спробы нашага клясавага ворага сваячасова і заўсёды выяўляць перад працоўнымі масамі, біць па ўхілах, на якія штурхае паасобных таварышоў і літаратараў, часта блізкіх нам, наш клясавы вораг. Гэта нам патрэбна таму, што часта клясавы вораг выступае пад такім лёзунгам, пад якім цяжка яго прыкмеціць.

У нас, у галіне мастацтва і ў галіне літаратуры, бязумоўна, можа быць правы ўхіл гэтак сама, як можа быць трацкісцкі ўхіл. Я, напрыклад, часта чуў сярод нашых культурнікаў такія разва-

жаньні: зараз цяжка і немагчыма адлюстроўваць у мастацкіх творах нашу савецкую сучаснасьць, што павінен прайсьці значны пэрыяд часу, каб пісьменьнік альбо мастак мог адбіць у сваім творы і гераічную барацьбу пролетарыяту, і яго змаганьне за адбудову гаспадаркі і культуры, і новы быт, і новую псыхіку мас. Я лічу, што гэтыя разважаньні зьяўляюцца няправільнымі і шкоднымі, што ў гэтых разважаньнях ёсьць ухіл, з якім мы павінны рашуча змагацца. Таварышы грунтуюць гэтыя няправільныя разважаньні на гістарычных прыкладах. Яны разважаюць, прыкладна, так, што ўсякая соцыяльная эпоха адлюстроўваецца ў мастацтве значна пазьней, чым яна нараджаецца; скажам, рабаўласьніцкая эпоха адбілася ў літаратурных творах і ў мастацтве праз цэлы шэраг дзесяткаў год, фэадальная эпоха таксама, эпоха капіталістычная адбілася ў літаратуры і ў мастацтве значна пазьней, чым утварыўся капіталізм. Такія разважаньні ў канчатковым сваім выніку прыводзяць да погляду Троцкага аб тым, што ў пэрыяд пролетарскае дыктатуры нельга пабудаваць пролетарскае культуры. Нельга таму, што пэрыяд дыктатуры пролетарыяту будзе ня доўгім, што хутка наступіць соцыялізм, калі наогул ня будзе клясаў, калі ня будзе ніякае клясаве барацьбы; і таму ў гэты нядоўгі пэрыяд дыктатуры пролетарыяту ня можа быць створана пролетарская культура з усімі яе асаблівасьцямі пэрыяду дыктатуры пролетарыяту. Культура можа быць альбо капіталістычнай, альбо соцыялістычнай; пролетарскай культуры, як культуры дыктатуры пролетарыяту, быць ня можа.

Зразумела, гэты погляд Троцкага зьяўляецца няправільным гэтак сама, як зьяўляюцца няправільнымі і разважаньні некаторых нашых культурнікаў, што цяжка і немагчыма зараз адлюстраваць у творах мастацтва нашу савецкую сучаснасьць. Паміж нашай соцыяльнай эпохай і папярэднімі эпохамі ёсьць вялізарная розніца ў спосабах культурнай творчасьці. Калі мы возьмем фэадальную эпоху, рабаўласьніцкую ці капіталістычную, дык тварцамі культуры ў гэтых эпохах зьяўлялася нязначная колькасьць людзей, якія прадстаўлялі клясу капіталістых фэодалаў ці рабаўласьнікаў—гэта ня маса, а вярхушка людзей, якія прымалі ўдзел у культурнай творчасьці; зразумела, іх творчасьць не магла быць такой-жа інтэнсыўнай, як творчасьць пролетарыяту. У нас твораць масы, у нас шлях культурнай творчасьці шырокі, у нас кляса, якая ахапляе ў саюзе і бядняцкім і сярэдняцкім сялянствам большасьць насельніцтва, і таму мы, ня гледзячы на кароткі пэрыяд існаваньня дыктатуры пролетарыяту, зможам і павінны стварыць пролетарскую культуру; культуру, якая будзе адлюстроўваць і адлюструе пэрыяд дыктатуры

пролетарыяту. Настроі і погляды пісьменьнікаў складаюцца ў узамадзейнасьці паміж масай, з якой пісьменьнік зьвязан, якая чытае іх творы. Творыць ня толькі пісьменьнік, творыць ня толькі мастак, але творыць і тая маса, з якой яны зьвязаны. Вось чаму мы рашуча адхіляем погляды Троцкага аб немагчымасьці стварэньня пролетарскае культуры ў эпоху дыктатуры пролетарыяту, вось чаму мы лічым памылковымі тыя разважаньні, якія кажуць, што патрэбна, каб усё адстаялася, каб прайшоў некаторы час, а потым ужо тварыць.

Гэтыя довады грунтуюцца на разважаньнях падобных да поглядаў Троцкага аб тым, што мы ў эпоху пролетарскай дыктатуры ня зможам стварыць пролетарскай культуры. Мы з вялікай прыемнасьцю вітаем Усесаюзнае Аб'яднаньне Асоцыяў Пролетарскіх Пісьменьнікаў, якое ставіць непасрэднай сваёй мэтай стварэньне *пролетарскай літаратуры, пролетарскага мастацтва* і гэтым самым дапамагае стварэньню *пролетарскае культуры ў цэлым*.

Тыя маладыя пісьменьнікі, якія ўваходзяць у гэтае аб'яднаньне, высюўваючы перад сабой гэтыя задачы, дапамагаюць нам вырашаць вялікую задачу стварэньня пролетарскае культуры.

У адносінах да шляху разьвіцьця беларускай пролетарскай культуры, як культуры нацыянальнай, мы стаім на пэўным пункце погляду: мы лічым, што шлях разьвіцьця беларускай пролетарскай культуры зьяўляецца самастойным шляхам разьвіцьця. Гэты самастойны шлях разьвіцьця павінен ісьці ў сьціслай сувязі і супрацоўніцтве з пролетарскімі культурамі ўсіх нацыянальнасьцяў. Таму мы рашуча адхіляем усялякія спробы адмежаваньня беларускай культуры ад культур другіх нацыянальнасьцяў і ў першую чаргу мы, бязумоўна, і рашуча адхіляем адмежаваньне ад культуры расійскай нацыянальнасьці.

Чаму мы так ставім пытаньне? Таму што наш шлях самастойнага разьвіцьця зьяўляецца адначасна шляхам братняга супрацоўніцтва пролетарскіх культур усіх нацыянальнасьцяў, таму, што культурныя здабыткі кожнай нацыянальнасьці зьяўляюцца адначасна культурнымі здабыткамі беларускай нацыянальнасьці і, наадварот,—культурнымі дасягненьні беларускай нацыянальнасьці зьяўляюцца адначасна культурнымі дасягненьнямі любой нацыянальнасьці, у тым ліку і нацыянальнасьці расійскай.

Усялякія спробы замазаць гэты самастойны шлях разьвіцьця беларускае культуры, ці ўсялякія спробы адмежаваньня ад сьціслага братняга супрацоўніцтва ў культурных адносінах з іншымі нацыяналь-

насьцямі, якія таксама ствараюць пролетарскую культуру, зьяўляецца шкодным ухілам у нашай працы, з якім мы будзем весці рашучую барацьбу. Вось чаму мы і ў пытаньні аб шляхох разьвіцьця беларускага тэатру таксама рашуча асудзілі шлях адмежаваньня беларускай тэатральнай культуры ад культуры расійскай, як аб гэтым пробавалі ставіць пытаньне некаторыя таварышы.

Мы ня ставім пытаньне аб тым, што беларускаму тэатру не патрэбны п'есы арыгінальныя, беларускія, альбо добра тое, што ў нас зараз мала гэтых п'ес. Беларускіх арыгінальных у нас мала і гэта вельмі дрэнна. Беларускія пісьменьнікі павінны даць беларускія п'есы, а п'есы гэтыя павінны адпавядаць тым культурным задачам, якія стаяць перад нашымі тэатрамі і перад нашай пролетарскай культурай наогул. Патрэбна ствараць беларускі пролетарскі рэпэртуар у тэатрах, але мы выкарыстоўваем і будзем выкарыстоўваць рэпэртуар тэатраў і другіх нацыянальнасьцяў, калі ён па свайму зьместу і мастацкай форме адпавядае задачам нашых тэатраў, будзем выкарыстоўваць, і нават у першую чаргу, рэпэртуар расійскіх тэатраў, бо там у сэнсе пролетарскага зьместу і мастацкай формы ён зьяўляецца найбольш параўнаўча багатым (хоць наогул і там ён бедны).

Паўтараю, што шлях разьвіцьця нашай культуры зьяўляецца самастойным шляхам разьвіцьця, і ўсялякія спробы змазаць гэты самастойны шлях зьяўляюцца шкоднымі, яны зьяўляюцца тым-жа ўхілам, але ўжо ў расійскай яго модыфікацыі. Організацыя БелАПП, якая ставіць перад сабой задачу разьвіцьця беларускай пролетарскай літаратуры, ад гэтых ухілаў павінна быць пазбаўлена. Яна павінна ствараць культурныя здабышчы з пролетарскім зьместам і беларускай нацыянальнай формай, якія будуць уносіцца ў агульную скарбніцу міжнароднай пролетарскай культуры.

Шляхам разьвіцьця пролетарскае культуры кожнай нацыянальнасьці, пролетарыят кожнай нацыянальнасьці (і беларускі пролетарыят у тым ліку), у саюзе з бяднейшым і сярэдняцкім сялянствам унясе сваю лепту ў гэтую міжнародную скарбніцу пролетарскай культуры. Усялякія арганізацыі, якія будуць дапамагаць гэтай культурнаму разьвіцьцю, зьявляюцца арганізацыямі, якіх працоўныя масы, і пролетарыят у першую чаргу, будуць вітаць, будуць дапамагаць ім тварыць гэтую агульную справу пролетарыята.

Вітаючы вас ад імя Наркамасьветы БССР, я спадзяюся, што маладая арганізацыя БелАПП, выходзячы ў адпаведным напрамку сваіх сяброў, дапаможа нам ствараць беларускую пролетарскую культуру. (Воплескі).

Прамова тав. Сутырына

Таварышы! Пройдуць дзесяцігодзьдзі і знойдуцца людзі, якія зараз яшчэ можа не нарадзіліся, і гэтыя людзі пачнуць працаваць над справядлівым апісаньнем таго, што мы з вамі робім зараз. Гэтыя людзі аб'ектыўна, без усялякіх аздоб і не зьмяншаючы таго, што мы робім, рабілі і будзем рабіць, раскажуць сваім сучасьнікам па тых архівах, якія мы ім пакінем, аб тэй вялікай барацьбе, аб тых аграмадных ахвярах, якія мы з вамі, а яшчэ раней нашы папярэднікі, для нашага будучага пакаленьня паклалі, на вялікую, вялізарнай важнасьці гістарычную справу.

Яны, таварышы, будуць апавядаць сваім сучасьнікам аб тым, як мы вялі вялізную па сваіх цяжкасьцях і найвялікшую па сваіх мэтах барацьбу, якая вядзецца намі ў імя стварэньня соцыялістычнае грамады. І вось, таварышы, сярод гэтых людзей, якіх мы можам назваць гісторыкамі пролетарскай рэвалюцыі, якіх мы можам назваць летапісцамі нашай вялікай вызваленчай сусьветнай барацьбы, будуць і тыя, якія зоймуцца адной з частак гэтай барацьбы, якія паглядзяць і ацэняць тую барацьбу, якую мы з вамі вядзем на фронце літаратуры. Яны ўстановаць, што тая напружаная барацьба, якую мы зараз з вамі вядзем у галіне літаратуры і ўсёй культуры, як і ўся наша вызваленчая барацьба, падпарадкавана адной мэце, якая накіравана па адным шляху.

Для літаратуры гэта ёсьць мэта, якую ў свой час вызначыла ўсім нам вядомая рэзолюцыя Цэнтральнага Камітэту ЎсеКП(б). У рэзолюцыі Цэнтральнага Камітэту ад 1925 году мы чытаем думку аб тым, што перад пролетарскай літаратурай стаіць гістарычная задача заваяваць сабе гэгэмонію. У гэтай-жа рэзолюцыі ЦК гаворыць аб тым, што гістарычная права на гэгэмонію пролетарскай літаратуры ёсьць, бо гэта вызначана гістарычным правам пролетарыята на панаваньне, на барацьбу за соцыялістычную грамаду. Але разам з тым, мы яшчэ ня можам сказаць таго, што гістарычнае права пролетарскай літаратуры ўжо заваёвана. З таго моманту, калі ЦК выдрукаваў сваю рэзолюцыю, прайшло больш 3-х год. Ці можам мы, таварышы, сказаць аб тым, што за гэтыя 3 гады пролетарская літаратура Савецкага Саюзу разьвівалася настолькі хутка, расла так бурна, што яна ўжо зараз на сёньняшні дзень заваявала гэта гістарычнае права на гэгэмонію?

Мы, таварышы, можам сказаць, што за гэтыя 3 1/2 гады, якія адлучаюць нас ад рэзолюцыі ЦК, пролетарская літаратура расла надзвычайна хутка, што зараз нават самым ярым ворагам пролетарскай літаратуры не ўдаецца адкрыта сказаць аб тым, што проле-

тарскае літаратуры няма, і нават аб тым, што яна не расьце. Мы можам, таварышы, на вельмі многіх прыкладах, якія зафіксаваны ў нашых кнігах, у нашых часопісах, гэта значыць, якія зьяўляюцца фактамі творчасьці пролетарскіх пісьменьнікаў, давесьці ня толькі існаваньне, але і хуткі рост і аграмаднейшыя посьпехі, якія зрабіла пролетарская літаратура Савецкага Саюзу за гэтыя гады. Тым ня менш, ня гледзячы на гэтыя аграмадныя посьпехі, мы яшчэ ня можам сказаць аб тым, што права, гістарычнае права на гэгэмонію намі ўжо заваёвана, мы яшчэ ня можам сказаць аб тым, што той клясавы атрад літаратуры, які мае гістарычнае права на панаваньне, зьяўляецца ўжо пануючым літаратурным атрадам. Больш, таварышы, мы ня можам сказаць аб тым, што пролетарская літаратура перамагла ўжо на шляху свайго руху да гэгэмоніі ўсе галоўныя цяжкасьці.

Таварышы, мы з вамі жывем у эпоху, якая азначаецца лёзунгам самакрытыкі, таму давайце зробім сёньня так, як робіць уся наша партыя, так, як павінна рабіць усялякая грамадзкая арганізацыя. Давайце, таварышы, не зьмяншаючы свае посьпехі, не здаваючы ні на хвіліну нашы заваёвы ворагам, паспрабуем чэсна, ясна і дакладна вызначыць тыя промахі, тыя цяжкасьці, якія стаяць перад пролетарскай літаратурай Савецкага Саюзу. Я сказаў і я думаю, што вы ўсе са мной згодзіцеся, што, ня гледзячы на вялізарныя посьпехі, асноўныя цяжкасьці яшчэ толькі становяцца перад намі. І калі-б мы з вамі захацелі вызначыць асноўны зьмест сучаснага этапу ў разьвіцьці пролетарскай літаратуры, мы павінны былі-б сказаць менавіта аб тым, што галоўныя цяжкасьці на шляху дасягненьня гэгэмоніі яшчэ толькі паўсталі перад намі. Вы ведаеце, таварышы, што ўся наша барацьба, жорсткая барацьба, якую мы вялі з ворагамі пролетарскай літаратуры, адкуль-бы яны не паходзілі, раней заключалася, галоўным парадкам, у барацьбе адкрытай, барацьбе політычнага парадку. Можна было-б сказаць, што вораг перад намі стаяў узброеным, вораг перад намі стаяў з адкрытым забралам, і мы былі таксама ўзброены і адкрыты. У чым-жа заключалася гэта барацьба?

Крытыкуючы формальна гэты этап барацьбы, які мы ўжо з вамі прайшлі, трэба будзе сказаць, што мы раней ад усяго ў нашым пролетарскім, літаратурным руху змагаліся за самое прызнаньне пролетарскай літаратуры. Вы ведаеце, таварышы, што былі такія тэорыі, якія выводзілі свае погляды ня толькі з клясаў наяўна на варожых, але якія ў свой час знаходзілі водгукі ў блізкім да нас асяродзьдзі і, нават прасачваліся ў нутро нашае партыі. Былі такія

тэорыі, якія прапавалі давесьці немагчымасьць існаваньня пролетарскай літаратуры і пролетарскай культуры наогул. Гэта была першая пазыцыя, на якой мы спаткаліся з нашым ворагам. На гэтай пазыцыі мы змагаліся, таварышы, ды і з ярасьцю змагаліся. Няправільна будзе сказаць, што на гэтай пазыцыі мы перамаглі адразу, ня гледзячы на ўсю тую сілу, якая мелася ў нас, ня гледзячы на ўвесь аўторытэт партыі, якая стаяла за наш пролетарскі, літаратурны рух. Справіцца з гэтымі ворагамі пролетарскай літаратуры нам удалося з вельмі вялікай цяжкасьцю. Мы разьбілі ворага зусім, мы не даем яму магчымасьці зараз выступаць з адкрытай зброяй, але гэта ня значыць, што вораг разьбіты ўжо канчаткова, гэта азначае толькі, што тыя, якія выступалі з адкрытым тварам супроць пролетарскай літаратуры, зараз апранаюць маску, прыкрываюцца ёю, гэта значыць, што барацьба супроць пролетарскай літаратуры вядзецца ня ў лоб, а вядзецца абходным парадкам. Зараз мы можам бачыць, як нашы ворагі прабуюць усялякім парадкам затуманіць посьпехі пролетарскай літаратуры, як нашы ворагі прабуюць ізноў змазаць магчымасьць існаваньня пролетарскай літаратуры. Я ня буду, таварышы, вам прыводзіць прыкладу, трэба сказаць, што ў Менску, у Беларусі я першы раз і мне цяжка гаварыць оперуючы вашымі прыкладамі. Я-б сказаў проста, я яшчэ далёкі ад вашай канкрэтнай рэчаіснасьці. Я магу вам прывесць аграмадную колькасць прыкладаў з рэчаіснасьці расійскай, альбо рэчаіснасьці загаўкаскай, дзе я працаваў на працягу 8-мі год. Я думаю, што вы можаце ўспомніць з вашай рэчаіснасьці цэлы шэраг такіх фактаў, якія пакажуць вам, што старая разьбітая зараз на нішто культурная тэорыя троцкізму, якая заключаецца ў тым, што нібыта ў эпоху дыктатуры пролетарыяту немагчыма пабудаваньне пролетарскай культуры, што гэта старая разьбітая тэорыя троцкізму пад асобнымі надворна-прыемлемымі маскамі, яшчэ дзе-небудзь жыве. Але не адкрытая, непасрэдная, політычная барацьба зьяўляецца зараз асноўнай для нас задачай. Як-бы ня былі яшчэ жывымі рэшткі гэтага разьбітага нашчэнт троцкізму, як-бы не прапавалі нашы політычныя адкрытыя ворагі змагацца супроць нас, і адпаведна як-бы мы не павінны былі весьці барацьбу супроць іх,—усё-ж галоўны вораг для пролетарскай літаратуры знаходзіцца на некалькі іншай пазыцыі. Гэта можа быць той-жа вораг, бо мы ўрэшце змагнемся супроць клясава-варожых нам сіл і, калі ўчора, гэту клясава-варожую ідэалёгію адбівалі пэрсональна адны таварышы, а сёньня другія, дык ад гэтага становішча ня зьменіцца, бо вораг учарашні і сёньняшні і заўтрашні будзе адзін і той-жа.

Які асноўны вораг стаіць перад нашым пролетарскім літаратурным рухам і якія асноўныя задачы стаяць перад намі зараз? Мне думаецца, што ў гэтых адносінах будзе вельмі паказальным нядаўна прайшоўшы ў Маскве пленум Праўленьня Расійскай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў. Гэты пленум, таварышы, прайшоў пад адзнакай распрацоўкі творчых пытанняў. Ён вельмі мала аддаў увагі пытанням арганізацыйным і пытанням непасрэдна політычным. Ці значыць гэта, таварышы, што мы адмаўляемся ад непасрэдна-політычнай барацьбы? Не, але гэта значыць, што зараз барацьба з нашым ворагам, барацьба з ворагамі пролетарскай літаратуры, працякае на іншых пазыцыях. Былі раней пазыцыі непасрэдна політычныя, на гэтых пазыцыях мы ворага разьбілі, ён адступіў, але ідуць новыя бойкі на новых пазыцыях. Гэта, таварышы, пазыцыя, якую можна было-б наогул назваць спрэчкай па пытаньні аб творчым мэтадзе. Я ня буду зараз перад вамі маляваць малюнак гэтае бойкі вакол творчых мэтадаў, вакол мастацкай школы пролетарскай літаратуры, бо ў павестцы зьезду стаіць мой даклад і там буду я аб гэтым падрабязна гаварыць. Зараз я хачу сказаць, што перад намі стаіць галоўная задача біць ворага, менавіта па лініі творчых пытанняў, бо дасягнуць гэгэмоніі пролетарскай літаратуры мы зможам толькі тады, калі мы зможам працівапаставіць старой буржуазнай літаратуры сваю ўласную творчую рэволюцыйную школу, свае ўласныя мастацкія мэтоды стварэньня літаратурных твораў. Мы можам, таварышы, давесці ўсю нікчэмнасьць ворага, калі ён адмаўляе магчымасьць існаваньня пролетарскай літаратуры, але разьбіваючы яго на гэтых пазыцыях мы яшчэ не заваёўваем гэгэмоніі, бо я паўтараю, што гэгэмонія пролетарскай літаратуры, гэта значыць такое становішча, калі яна будзе весці за сабой усе галоўныя кадры чытачоў, калі яна будзе весці за сабой усю савецкую літаратуру, гэта значыць, яна зможа так званых папутчыкаў зусім ад сябе адагнаць, адсякаючы правую буржуазную частку савецкай літаратуры. Такое становішча магчыма толькі тады, калі пролетарскія пісьменьнікі будуць уладаць сваім закончаным мэтодам мастацкай працы. Вось чаму, калі мы хочам весці і пэўна, як раней, ісьці разам супроць ворагаў пролетарскай літаратуры, мы павінны з вамі згуртаваць усю сваю ўвагу, мы павінны кінуць усе свае сілы на распрацоўку творчых пытанняў, вось, таварышы, перад вамі лёзунг, які наша ўсесаюзная арганізацыя пролетарскіх пісьменьнікаў высунула яшчэ некалькі год таму назад—вучоба, творчасць і самакрытыка. Хай гэты лёзунг, які яшчэ недастаткова намі ажыццяўляўся да гэтага часу, няхай ён

стане сапраўды асноўным лёзунгам ва ўсёй нашай працы, у нашай арганізацыі, ува ўсім тым павораце, які мы зараз робім, павароце, які ідзе пад знакам усё больш і больш узрастаючай увагі творчым пытанням. Натуральна, могуць быць, і ўжо на мой погляд ёсьць, вядомыя рэцэдывы, частковыя намёкі на хваробныя зьявішчы. Я думаю, што ня будзе лішнім, калі мы коратка ў некалькіх словах спынімся на гэтых хваробных зьявішчах.

Мы, таварышы, ідучы ўперад, вырастаючы, становячыся ўсё больш мужнымі ў літаратурнай галіне, зусім натуральна, можам наглядаць, як горшая частка нашага пролетарскага руху не паспявае за ростам усяго асноўнага кадру нашае пролетарскае літаратурнае арганізацыі. Такім парадкам у гэтым хуткім прасоўваньні наперад, у нас ствараецца вядомая адсталасьць часткі арганізацыі, і гэта адсталая частка арганізацыі характарызуецца раней ад усяго тым, што яна не разумее сёньняшніх задач пролетарскай літаратуры, што яна яшчэ твораць задачы, яна яшчэ гаворыць сёньня ўчарашнімі, пазаўчарашнімі словамі. Пакуль што, гэта ня так жудасна, гэта можа быць не такім хваробным зьявішчам для тых, хто знаходзіцца ў адсталых пластох нашае арганізацыі, але пройдзе некаторы час, і мы будзем мець у нашай арганізацыі людзей, якія будуць ісьці з зачыненымі вачмі, якія будуць думаць, што яны зыйшлі з правільнага шляху. Ня так даўно я прысутнічаў на пленуме Закаўкаскай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў і там я ўжо адчуваў пэўны настрой адсталых пластоў. Характэрна менавіта тое, што гэтыя людзі, якія не разумелі сёньняшняй задачы пролетарскага літаратурнага руху, прабуюць выступаць супроць нашага ўсесаюзнага курсу пад левымі фразамі. Гэта, таварышы, напамінае мне (канечне, я не раблю тут поўнае аналёгіі) 21-ы год у нашай партыі, калі партыя паварачвала на шлях новай эаномічнай політыкі. Тады-ж адсталая частка нашай партыі, не разумеючы таго, што НЭП ёсьць толькі новая форма клясавай барацьбы з ворагам, лічыла гэта капітуляцыйнай, лічыла гэта задачай рэволюцыйных пазыцый, дык вось і ў нас ёсьць, таварышы, падобныя „левыя“, якія не разумеюць таго павароту, які мы робім, спрабуюць абвінаваціць нас у капітулянстве і перашкаджаюць нашай працы. Я думаю, што нашаму літаратурнаму руху трэба яскрава ўяўляць сабе гэту небясьпечнасьць таму, што за левымі словамі, якія часта выказваюцца, захоўваюцца па сутнасьці правыя ўчынкі, якія перашкаджаюць нашай плённай працы.

Я хацеў спыніцца яшчэ на адным пытаньні, якое мне асабліва здаецца ў вышэйшай ступені важным. Аграмадныя задачы, якія

стаяць перад пролетарскім літаратурным рухам, могуць быць намі з посьпехам вырашаны толькі ў тым выпадку, калі мы з вамі будзем ісьці злучанымі шэрагамі, калі ўсе атрады пролетарскай літаратуры Савецкага Саюзу будуць адзіны, моцны і будуць ісьці па адным шляху, вызначаным усімі намі.

Цяжкасьці соцыялістычнага будаўніцтва наогул і цяжкасьці культурнага будаўніцтва ўнутры Савецкага Саюзу заключаюцца ня толькі ў тым, што мы будзем соцыялізм у краіне культурна-і тэхнічна-адсталай у параўнаньні з іншымі краінамі Заходняй Эўропы і Амэрыкі, нашы цяжкасьці, найвялікшыя цяжкасьці заключаюцца акрамя таго і ў тым, што Савецкі Саюз прадстаўляе сабой краіну шматнацыянальную. І гэта шматнацыянальнасьць ускладняецца яшчэ тымі абставінамі, што нам прыходзіцца выкарчоўваць перажыткі нацыянальнай варожасьці, створанай царызмам. Гэтыя абставіны ствараюць асаблівую цяжкасьць у нашым соцыялістычным будаўніцтве, гэтыя абставіны ствараюць адпаведную цяжкасьць у нашай барацьбе за гэгэмонію пролетарскай літаратуры.

Таварышы, наша Ўсесаюзнае Аб'яднаньне Асоцыяцый Пролетарскіх Пісьменьнікаў складаецца з шэрагу рэспубліканскіх арганізацый, куды ўваходзяць: Украіна, Беларусь, Закаўкаскія Рэспублікі, Сярэдняя Азія, Узьбекістан, Туркмэністан і, нарэшце, Расійская Асоцыяцыя. Але, таварышы, мала таго, што наша ўсесаюзнае аб'яднаньне складаецца з шэрагу рэспубліканскіх арганізацый,—у асяродзьдзі кожнай з гэтых рэспубліканскіх арганізацый ёсьць цэлы шэраг нацыянальных сэкцый. Мы маем, напрыклад, у Закаўкаскай арганізацыі 3 рэспубліканскія Асоцыяцыі: Армянскую, альбо праўдзівей Рэспубліканскую Асоцыяцыю Арменіі, Грузіі і Азэрбэйджана. Унутры кожнай асоцыяцыі мы маем 3—4 сэкцыі, напрыклад, Асоцыяцыя Пролетарскіх Пісьменьнікаў Грузіі мае грузінскую сэкцыю, армянскую, цюркскую і расійскую. У Арменіі мы маем: армянскую і цюркскую. У Азэрбэйджане—цюркскую, расійскую і армянскую сэкцыі. Такі-ж самы малюнак наглядаецца і тут на Беларусі і на Украіне, такі-ж самы малюнак ёсьць і ў Сярэдняй Азіі і РСФСР. Вы бачыце, у якім складаным арганізацыйным пераплёце знаходзіцца разьвіцьцё пролетарскага літаратурнага руху ўсяго Савецкага Саюзу. Гэта трэба ўлічваць, бо было-б зусім няправільна думаць, што вырашэньне нацыянальнай праблемы зьяўляецца дробнай справай, справай, якую пры дапамозе дэкларацыі мы можам з вамі зараз-жа вырашыць. У нас ёсьць вельмі добрая формула, якая зьяўляецца галоўнай для будаўніцтва літаратуры і для будаўніцтва культуры наогул, формула, якую даў нам тав. Сталін, які гаворыць

аб тым, што мы будзем адзіную пролетарскую культуру па зьместу і розную па сваіх нацыянальных формах. Гэта, таварышы, вельмі добрая і адзіна-правільная асноўная формула нашага культурнага разьвіцьця зьяўляецца надзвычайна складанай у процэсе свайго практычнага вырашэньня, у процэсе свайго практычнага ўжываньня. Такім парадкам, для нас пролетарскі літаратурны рух існуе з аднаго боку па форме нацыянальнай, а з другога боку, аб'яднаны ў адзіную Ўсесаюзную Арганізацыю. Таму, нам прыходзіцца практычна перамагаць усе цяжкасьці, якія зьвязаны з вырашэньнем нацыянальнай праблемы, прычым цяжкасьці тут ня толькі ў тым, што мы маем перажыткі старага, што мы маем тут шматнацыянальнасьць і шматмоўнасьць пролетарскай літаратуры,—нашы цяжкасьці заключаюцца ў тым, што перад намі ў гэтай галіне стаіць моцная клясава варожая нам сіла.

Я мог-бы расказаць, як людзі прабуюць, прыкрываючыся правільным пролетарскім камуністычным лёзунгам тав. Сталіна, прывесці нацыяналістычныя справы.

Таму, таварышы, у нашай працы, якая, мне здаецца, для Ўсесаюзнага Аб'яднаньня Пролетарскіх Пісьменьнікаў зьяўляецца асноўнай, у працы па інтэрнацыянальнай згуртаваньні нацыянальных атрадаў пролетарскай літаратуры, у працы па інтэрнацыянальнаму выхаваньню пролетарскіх пісьменьнікаў Савецкага Саюзу, нам прыходзіцца ўвесь час думаць аб перамозе ворага ня толькі па-за намі, але і ворага, які іншы раз, знаходзіцца ў нашых шэрагах.

Я думаю, што перад зьездам адной з рэспубліканскіх арганізацый Ўсесаюзнага Аб'яднаньня Пролетарскіх Пісьменьнікаў,—перад зьездам Беларускай, павінна быць пастаўлена пытаньне аб тым, як мы практычна з вамі зможам зьвязаць усе рэспубліканскія, усе нацыянальныя атрады пролетарскай літаратуры.

Вось, таварышы, я вельмі добра ведаю, што робіцца ў Закаўказзі, але я зусім профан, на вялікі жаль, у тым, што робіцца тут у Беларусі, я думаю, што магу апраўдацца толькі тым, што вы, прысутныя тут, амаль усе, можа нават усе цалкам столькі ведаеце аб літаратуры Закаўказзя, колькі я ведаю аб літаратуры Беларусі. Але гэта, таварышы, апраўданьне нікудышняе, бо калі нават будзе ісьці далей раздробленасьць паміж пролетарскімі літаратурамі асобных нацыянальнасьцяў, дык мы з вамі гэтым самым будзем ліць наду на млын нацыяналістычных ворагаў.

Вось чаму на гэтым зьездзе, як і на ўсіх зьездах, павінна быць пастаўлена практычнае пытаньне аб тым, як зрабіць так, каб гэтую раздробленасьць, якая дасталася нам ад старога ладу, у самы най-

карацейшы тэрмін перамагчы. Мы павінны падумаць аб тым, каб ня толькі перакладаліся п'есы для тэатраў, мы павінны падумаць таксама і аб тым, каб эаанамічныя і палітычныя артыкулы, кнігі часопісі пролетарскіх пісьменьнікаў перасылаліся з аднаёй рэспублікі ў другую і каб аграмадная эаанамічная колькасць самых рознастайных мерапрыемстваў прывяла нас да такога становішча, калі-б пролетарская літаратура Савецкага Саюзу была аб'яднана ня толькі па сваіх мэтах, але і ведала адна адну ў твар.

Я думаю, таварышы, што ўсе гэтыя аграмаднейшыя задачы, якія стаяць перад намі ў той момант, калі правая небяспека ёсць у нашых шэрагах, калі мы маем да яе прымірэнцкія адносіны, калі мы маем абставіны актывізацыі клясавых ворагаў, якія наступаюць на нас,—у гэты момант усе нашы найцяжэйшыя клясавыя задачы могуць быць вырашаны толькі ў тым выпадку, калі наша арганізацыя будзе аб'яднана і няпрымірыма ў адносінах да ўсялякіх вылазак клясавага ворагу.

Таварышы, наша арганізацыя заўсёды славілася няпрымірымасцю, і калі яна і рабіла памылкі, якія былі зусім нямінучы ва ўмовах гэтай барацьбы, і калі ёй можна зрабіць папрок за гэтыя памылкі, дык у адным толькі ня зробіш папроку нашай арганізацыі—гэта ў тым, што ў яе шэрагах па якой-небудзь прычыне праяўлялася цярпімасць да нашых ворагаў. Замест гэтай цярпімасці я запэўняю, і гэта напэўна засьведчаць усе нашы таварышы, мы мелі сапраўды пролетарскую бальшавіцкую нецярпімасць у адносінах да нашых клясавых ворагаў.

Дазвольце мне, таварышы, ад імя Усесаюзнай Асоцыацыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў і ад імя Расійскай Асоцыацыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў выказаць упэўненасць у тым, што і сённяшні зьезд Беларускай Асоцыацыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў пройдзе пад адзнакай нецярпімасці ў адносінах да клясавых ворагаў літаратуры. (*Бурныя воплескі*).

* * *

На адчыненні зьезду БелАПП з прамовамі выступалі таксама Я. Васілевіч (сакратар ЦК КП(б)Б), Э. Жылуновіч (Галоўмастацтва), М. Зарэцкі (Полымя).

На ўрачыстым пасяджэньні Зьезду БелАПП, прысьвечаным пяцігодзьдзю „Маладняка“

28 лістапада 1928 г. у вялікай залі клюбу ім. К. Маркса адбылося ўрачыстае паседжаньне Зьезду БелАПП, прысьвечанае пяцігодзьдзю „Маладняка“.

На паседжаньні выступалі з прывітаньнямі прадстаўнікі братніх літаратурных арганізацый, прадстаўнікі партыі, грамадзя і культурныя дзеячы, студэнцтва.

Падаем шэраг прамоў і прывітаньняў.

ВУСПП і „Маладняк“ Украіны—„Маладняку“

(Прывітаньне т. Ул. Кузьміча)

Я, таварышы, з вялікім задавальненьнем вітаю вас з пяцігодзьдзем „Маладняка“ ад імя Украінскага „Маладняка“ і ўсеукраінскага Саюзу Пралетарскіх Пісьменьнікаў.

Гэтае сьвята ў умовах Савецкай Беларусі зьяўляецца фактам надзвычайнага значэньня.

Таварышы, даволі ўспамянуць гісторыю культуры невялікіх народаў, каб убачыць, што для Беларусі мець гэтакую актыўную, грамадзкую, творчую арганізацыю, як „Маладняк“—гэта вялікае шчасьце.

У 1850 г. г. у Бэльгіі, падобна Беларусі, утварылася арганізацыя „Маладая Бэльгія“ і, таварышы, паколькі Бэльгія—краіна індустрыяльная, першае слова сказаў пролетарскі пісьменьнік ЛЕМОНЬЕ. Ён, таварышы, я радуюся, што ў Беларусі першае слова належыць таксама пролетарскаму пісьменьніку.

Вось, таварышы, ваша шчасьце ў тым, што перад вамі чысты шлях, вы ідзеце ўперад і вас ня цягне назад, ваша кожная кніжка, кожны твор, які вы выпускаеце, ёсьць салдат культурнае рэвалюцыі, які пранікае ў кожную вёску.

Калі ўзяць сучасныя арганізацыі, дык ваша „Узвышша“ малюецца мне ў вобразе Байранаўскага гэроя Мальфрэда, які нацягнуў на сябе тогу халоднае задумлівасьці і пагарджальным вокам глядзіць уніз на даліны з халодных сьнегавых марозных узвышшаў, у той

час, як у далінах згуртаваны ўвесь рух, усё жыццё і бязупынна расквітаюць кветкі жыцця.

„Маладняк“ мне малюецца іншым вобразом. „Маладняк“—гэта найвялікшая літаратурная плянэта Савецкае Беларусі; „Маладняк“, як вялікі Юпітэр, уплывае на рух суседніх плянэт і яшчэ неаформленай масай, не застыўшай масай нясецца ў прасторах. Як навокал Юпітэра кружацца маленькія падарожнікі, таксама на Беларусі навокал „Маладняка“ згуртаваліся сэкцыі—польская, яўрэйская, літоўская і латыская.

Я перадаю ад імя пралетарскіх пісьменьнікаў Украіны гарачае прывітаньне „Маладняку“.

Украіна паслала мяне, як свайго прадстаўніка, каб паказаць, што нашы братнія культуры маюць адзінае рэчышча, маюць адзіную долю і, што разьвіццё беларускае і украінскае літаратуры ідзе аднолькавым шляхам.

Яшчэ, здаецца, няма ў сьвеце больш родных народаў, як украінскі і беларускі!

Няхай жыве Беларускі „Маладняк“!

Няхай жывуць яго члены і Беларускі народ!

Няхай жыве Беларусь—сінявокая сястра Украіны! (Воплескі).

Прывітаньне ад Закаўкаскіх пролетарскіх пісьменьнікаў

(Пераказ прамовы прадстаўніка грузінскай літаратуры тав. Сулава)

Таварыш Сулава вельмі задаволены і ўсцешаны, што, знаходзячыся тут на Зьездзе Беларускай асоцыяцыі пролетарскіх пісьменьнікаў, разам з намі мае шчасьце прысутнічаць на 5-годзьдзі „Маладняка“ і ад імя Закаўкаскай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў перадае прывітаньне.

„Маладняк“, па думцы т. Сулава, зьяўляецца галоўнай літаратурнай арганізацыяй на Беларусі, і таму на яго ўскладаюцца вялікія задачы. Ён лічыць, што „Маладняк“ зьяўляецца той арганізацыяй, якая ахоплівае ў сваіх шэрагах усе пролетарскія колы беларускіх пісьменьнікаў і такім чынам дапамагае ім здабыць перамогу ў барацьбе за гегемонію пролетарскай літаратуры. Ён гаворыць, што ў Закаўказьзі таксама, як і на Беларусі, ёсьць вялікі пераплёт нацыянальнасьцяў і ў тых-жа умовах вядзецца барацьба. Ён дзівіцца таму, што „Маладняк“ за кароткі тэрмін, ня маючы пад сабой тых умоў нацыянальнага разьвіцця, якія былі ў Грузіі і Закаўказьзі, здолеў атрымаць перамогу на культурным фронце.

Ідэолёгія барацьбы,—кажа т. Сулава як у Закаўказзі, так і на Беларусі зьяўляецца сымбалам тых братніх адносін, якія пачынаюць нараджацца паміж Закаўказ. Асоцыяцыяй Пролетарскіх Пісьменьнікаў і паміж „Маладняком“ і наогул пролетарскай літаратурай усяго Савецкага Саюзу.

„Маладняк“ зрабіў вялікую працу ў напрамку згуртаваньня навакол сябе яўрэйскіх, польскіх, літоўскіх і латыскіх пролетарскіх пісьменьнікаў.

Дасягненьні расейскай пролетарскай літаратуры, дасягненьні пролетарскай літаратуры Закаўказзя і Беларусі—ёсьць дасягненьні ўсяго пролетарыяту. Аб'яднаньне беларускіх пісьменьнікаў у адзіны атрад для барацьбы за гегемонію пролетарскай літаратуры разам з братнімі нацыянальнымі літаратурамі—зьяўляецца гістарычнай датай у жыцьці беларускай літаратуры. Таму ён прапануе, каб тая сувязь, якая пачынае нараджацца паміж пісьменьнікамі РСФСР, Беларусі, Украіны і Закаўказзя працягвалася і на далейшы час для агульнай пролетарскай барацьбы.

„Маладняк“ зьяўляецца прадстаўніком пролетарскай літаратуры на Беларусі, і т. Сулава заканчвае сваю прамову выклікам:

Няхай жыве „Маладняк“!

Няхай жыве беларуская пролетарская літаратура і гегемонія яе! (Бурныя воплескі).

Заява т. Сянькевіча

(П. Галавач)

Ад рэктара нашага Камвузу, выдатнага крытыка і публіцыстага, т. Сянькевіча, паступіла прывітаньне і разам з гэтым заява аб прыняцьці яго ў сябры нашага аб'яднаньня. (Вошлескі).

Я стаўлю гэтую заяву т. Сянькевіча аб прыняцьці яго ў нашы рады на галасаваньне нашага зьезду. Хто за тое, каб прыняць тав. Сянькевіча ў „Маладняк“? Хто супроць? Няма. Хто ўстрымаўся? Няма. Прымаецца згодна. (Вошлескі).

Студэнтства Комуністычнага Унівэрсытэту вітае „Маладняк“

(Тав. Асіповіч)

Толькі дыктатура пролетарыяту дала магчымасьць нам сьвяткаваць вялікае сьвята нашых беларускіх пісьменьнікаў—маладнякоўцаў, толькі пад кіраўніцтвам комуністычнае партыі рабочыя і сяляне Беларусі змаглі атрымаць такую магчымасьць доступу да гэтай вялікай і цяжкой працы, ад якой раней нас адсоўвалі тыя клясы, якія стаялі на чале.

Мы, таварышы, сёння сьвяткуем гэта сьвята ў тым памяшканьні, у якім раней сядзелі дваране, калі яны выпрацоўвалі такія мерапрыемствы, каб лепш закабаліць сялян, каб лепш закабаліць нашых рабочых. Цяпер мы сьвяткуем тут сваё сьвята і гэта магчыма толькі дзякуючы таму, што пролетарыят у саюзе з сялянствам скінулі эксплёататараў і ўзялі ўладу ў свае рукі ў кастрычніку 1917 году.

Таварышы, вы вышлі на вялікі шлях, ваша праца добрая і надта карысная. Мы маем ужо шэраг добрых прыкладаў у гэтай працы. Але ўсё-ж такі мы павінны памятаць, што гэта праца яшчэ ня скончана, што яна толькі разгортваецца.

У сучасны момант мы маем абвастрэньне клясавай барацьбы, мы маем наступленьне варожых элемэнтаў, мы маем праяўленьне правага ўхілу ў радок нашае партыі. Гэта, таварышы, гаворыць аб тым, што клясавы вораг наступае на пралетарскую дыктатуру, што ён хоча зноў зьвярнуць сабе ўладарства, што ён не здае. Мы бачым, што гэта барацьба таксама знаходзіць свой адбітак у розных праявах грамадзкага жыцьця. Ці ёсьць аб'ектыўныя ўмовы, каб праяўляць розныя хістаньні ў нашым грамадзкім жыцьці? Яны ёсьць і ў той пераважна дробна-буржуазнай эканоміцы нашай краіны, і ў нашым мастацтве таксама маюцца праяўленьні воражых нам настрояў. Вы, таварышы, мабыць, чыталі, альбо чулі, аб гэтых праявах. Мы ня так даўно на старонках нашай газеты мелі дыскусую, шырокую палеміку як у пытаньнях мастацтва, так і літаратуры. Гэта і ёсьць барацьба розных ухілаў.

Вось, таварышы, як мы павінны разумець гэта пытаньне. Раздаюцца галасы, што мы ня зможам у нашых абставінах, у нашай эканамічна адсталай краіне, што мы ня зможам пабудаваць нашу пролетарскую культуру і літаратуру.

Таварышы, гэта няправільна, не абавязкова вам, маладым пісьменьнікам быць па паходжаньню пролетарамі. Найвялікшыя правдыры—Ленін і Маркс—ня былі пролетарамі па паходжаньню, але яны былі вялікімі ідэолягамі пролетарыяту і застануцца ім на многа вякоў. Гэта павінна нам быць адказам на тыя дакоры, якія нам робяцца.

Мы павінны зьвярнуць увагу і на тое, што каму-некаму зрабілася „цесна“ ў „Маладняку“, зьявілася „Узвышша“, „Полымя“. Гэта гаворыць аб тым, што некаторым таварышам стала прыкра і радок „Маладняка“,—што ім зрабілася не па сабе там, дзе ёсьць пролетарская плынь.

Мы павінны будзем вытрымаць суровую ідэалёгічную бойку ў пролетарскую літаратуру.

Сёння, калі мы падкрэсьліваем гэта, мы павінны адзначыць вялікае дасягненьне „Маладняка“,—ён першы прарваў фронт, уступіўшы ў усесаюзнае аб'яднаньне АПП.

Ён першы падаў руку нашым пролетарскім пісьменьнікам Саюзу—гэта вялікая заслуга нашага „Маладняка“ і таму мы іх вітаем.

Ад вас, маладнякоўцаў, чакаем, што вы дасьцё шэраг добрых твораў, клясава-вытрыманых працаўнікоў, што вы будзеце шчыра працаваць, як і раней, што вы ўцягнеце ў сваі шэрагі шмат новых і новых людзей. І вось, таварышы, калі мы сёння сьвяткуем ваша сьвята, мы павінны памятаць аб гэтых задачах. Вось чаму, перадаючы вам прывітаньне, у дзень вашага юбілею, ад студэнцтва Комуністычнага Унівэрсытэту Беларусі, дазвольце выказаць упэўненасьць, што ваша пролетарская ліра будзе гучэць магутным унісоном у вялікай музыцы соцыялістычнага будаўніцтва. (Воплескі).

Пролетарскія польскія пісьменьнікі жадаюць маладнякоўцам плённай працы

(Слова тав. Мысльінскага)

Таварышы маладнякоўцы і таварышы госьці!

Сёнешнюю ўрачыстасьць „Маладняка“ пролетарыят Польшчы ўпісаў у гісторыю рэвалюцыйнай барацьбы як слаўную, ніколі не забываемую старонку. Польскі пролетарыят у краіне польскага фашызму парываецца на барыкады, і прыйдзе час, калі гэтыя барыкады прынясуць яму поўную і канчатковую перамогу. Пролетарская літаратура ў фашысцкай Польшчы ўслаўляе гэтую рэвалюцыйную барацьбу, распальвае палкасьць байцоў. Польскі пролетарыят СССР, попел з пролетарыятам іншых нацыянальнасьцяй, прымаў непасрэдны ўдзел у Кастрычнікавай рэвалюцыі і пазьней у грамадзянскай вайне. Зараз ён прымае ўдзел у сацыялістычным будаўніцтве першай у сьвеце савецкай рэспублікі.

Расьце і ўзмацняе свой уплыў на масы пролетарская літаратура. Польскія пролетарскія пісьменьнікі ў СССР к пролетарскім песням перамогі далучаюць свае галасы. Кожная перамога на кожным паасобным сэктары пролетарскай літаратуры зьяўляецца адначасова перамогай усіх народаў Савецкага Саюзу.

Беларуская пролетарская літаратура і „Маладняк“—баявы сэктар Беларускай пролетарскай літаратуры сьвяткуюць сёння сваё пяцігодзьдзе. Сьвята „Маладняка“ зьяўляецца агульным і дарагім сьвятам для ўсёй пролетарскай літаратуры, для польскага сэктару нашай літаратуры.

„Маладняку“ жадаем далейшых перамог!
Беларускім братам-пісьменьнікам жадаем далейшай плённай працы.
Няхай жывуць маладнякоўцы! Няхай жыве пролетарская літаратура! (*Працяжныя воплескі*).

Літоўскае Бюро ЦК КП(б)Б вітае „Маладняк“

(*Пераказ з літоўскае мовы прамовы проф. Матулайціса—літоўскага вучонага і пісьменьніка*)

Тав. Матулайціс перадаў прывітаньне „Маладняку“ ад Літоўскага Бюро пры ЦК КП(б)Б і ад імя літоўскай сэкцыі пролетарскіх пісьменьнікаў і паэтаў. Ён гаварыў, што літаратура ў нашыя часы мае вялікае значэньне, што яна арганізуе думкі, арганізуе пачуцьці, што яна прасякнутая пролетарскай ідэалёгіяй дапамагае сацыялістычнаму будаўніцтву, за якое ўзялася Савецкая ўлада, пролетарыят і сяляне нашае краіны.

Тав. Матулайціс перадае шчырае прывітаньне, і лічыць, што „Маладняк“ ажыццявіць тыя задачы заваяваньня гегемоніі ў літаратуры, якія перад ім паставіла наша краіна, пролетарская маса і партыя. (*Вошлескі*).

Яўрэйская пролетарская літаратура—„Маладняку“

(*Тав. Памеранец*)

Пролетарская літаратура прайшла цяжкі этап. „Маладняк“ у першыя дні сваёй працы, калі ён зарадзіўся, калі ён стаў на гэты шлях—перажыў вялікія цяжкасьці. „Маладняк“ за 5 год зрабіў вялікую працу. За гэты час ён быў цесна зьвязаны з масамі, ён ставіў сабе мэтай тварыць пролетарскую літаратуру сярод мас. Калі мы глянем на літаратурныя групы ў Менску, дык убачым, што найгалоўная група—гэта ёсьць маладнякоўцы.

„Маладняк“ зьяўляецца першай арганізацыяй пролетарскіх пісьменьнікаў, ён згуртоўвае навакол сябе нацыянальную пролетарскую літаратуру.

Гэта ёсьць адзін з паказчыкаў таго, што „Маладняк“ ідзе па Ленінскаму шляху.

Дазвольце мне ад імя яўрэйскай пролетарскай літаратуры вітаць „Маладняк“. Я хачу сказаць, што сьвята „Маладняка“ ёсьць нацыянальнае сьвята ўсіх груп літаратуры Беларусі, таксама і яўрэйскай пролетарскай літаратуры.

Няхай жыве беларуская пролетарская літаратура! (*Вошлескі*).

Прывітаньне ад „Полымя“

(*З прамовы т. А. Александровіча*)

Таварышы! Дазвольце ад літаратурнага аб'яднаньня „Полымя“ вітаць пяцігодзьдзе агнявога атраду беларускае пролетарскае літаратуры—літаратурнае аб'яднаньне—„Маладняк“.

Таварышы, першыя пяць год упартай працы „Маладняка“ далі надзвычайна вялікія вынікі ў скарб гісторыі нашае літаратуры, у скарб нашай творчасьці.

Творчасць „Маладняка“—гэта рэвалюцыйны пафос, усхваленьне барацьбы рабочае клясы і бяднейшага сялянства.

Цяпер „Маладняк“ паставіў сабе задачу паглыбіць якасьць самой тэматыкі і якасьць мастацкага афармленьня. Пад гэтым лёзунгам і да сёньняшняга дня ідзе ўпартая праца „Маладняка“.

Пяцігодзьдзе існаваньня „Маладняка“ гаворыць аб тым, што у нас тут у Савецкай Беларусі, бязумоўна, можа разьвівацца пролетарская культура. Пяць год працы „Маладняка“ гавораць аб тым, што ў нас ёсьць усе магчымасьці, стварыць беларускую, пролетарскую літаратуру, літаратуру—пролетарскую па зьместу і нацыянальную па форме.

Трэба сказаць, што наша літаратурнае аб'яднаньне „Маладняк“ у сучасны момант зьяўляецца адной з найпопулярных літаратурных арганізацыяў Савецкай Беларусі.

„Маладняк“ у свае шэрагі ўпітвае ўсё новых і новых людзей, якія ідуць пад яго сьцяг, пад сьцяг яго творчасьці. „Маладняк“ павінен іх выхоўваць і гэтым самым узбагачаць кадры працаўнікоў і тварцоў беларускай пролетарскай літаратуры.

Таварышы, я канчаю, тым пажаданьнем, каб „Маладняк“ граў, як і раней, баявую ролю будаўніка беларускае пролетарскае літаратуры.

Няхай жыве „Маладняк“ яшчэ і яшчэ многія дзес яткі год (*Вошлескі*).

Пажаданьні Максіма Гарэдкага

Таварышы! Шчыра вітаю „Маладняк“ з пяцігодзьдзем яго існаваньня. „Маладняк“—гэта першая арганізацыя пролетарскіх пісьменьнікаў на Беларусі. „Маладняк“ ужо за гэтыя пяць год выканаў гістарычную ролю на Беларусі. „Маладняк“ у сваёй творчасьці ўжо выявіў гераізм нашае эпохі.

Асаблівае значэньне мае пролетарская літаратура ў беларускіх умовах.

У нашай краіне мала было фабрычнага пролетарыату, мала было таго асяродзьдзя, якое зьяўляецца найлепшым выхавальнікам пролетарскае сьвядомасьці, якое найлепш выходзіла тую напорыстасьць у чалавека, што патрэбна ў сацыялістычным будаўніцтве, што патрэбна на шляху да сацыялізму.

Саюз савецкіх рэспублік яшчэ знаходзіцца ў капіталістычным акружэньні. І таму нам вельмі цяжка адбудоўваць сваю гаспадарку. І таму Беларусь яшчэ ня можа разьвіць такі тэмп індустрыялізацыі, які нам хацелася-б разьвіць. Але мы яго ўсё-ж такі разьвіваем. І мы ўжо маем „Асінабуд“, мы маем рост фабрык, наогул рост беларускае прамысловасьці. А гэта значыць, што растуць тыя кадры, з якіх будуць выходзіць найбольш загартаваныя барацьбіты за пролетарскую літаратуру.

Цяпер „Маладняк“ і сябры іншых беларускіх літаратурных арганізацый—„Полымя“ і „Узвышша“,—калі ня ўсе, дык шмат якія з іх,—даюць тое, што павінны даваць пролетарскія пісьменьнікі. І мы ўжо маем тое, што можна назваць пролетарскаю літаратураю ў нашых умовах.

Спачатку „Маладняк“ меў асабліва значныя дасягненьні ў вершаванай поэзіі. Маладнякоўцы ў сваіх эпічных вершах выявілі героічнае змаганьне пролетарыату з клясамымі ворагам. У сваіх лірычных вершах маладнякоўцы выявілі радасьць перамогі над клясамымі ворагам. Маладнякоўцы ў сваёй поэзіі ўвесь час будзілі ў свайго чытача клясавае пролетарскае пачуцьцё, выходзілі напорыстасьць у змаганьні, увесь час яны рабілі тое, што дапамагала змагацца за сацыялістычнае будаўніцтва. У першыя годы свайго існаваньня „Маладняк“ у мастацкай прозе быў слабейшы, але за апошнія гады ён вельмі вырас ужо і ў мастацкай прозе. Тут мы ўжо маем даволі глыбокі мастацкі аналіз нашага жыцьця, асабліва жыцьця нашае вёскі. Тут мы маем яркавыя апісаньні барацьбы з кулацтвам. Мы маем ня толькі агітацыйнае апісаньне кулацтва, але маем ужо псыхалёгічны аналіз кулака, што дае нам магчымасьць глыбей яго пазнаць. І таму мы можам лепш з ім змагацца. За апошнія гады зьяўляюцца маладнякоўскія раманы, вялікія апавесці шмат апавяданьняў. І толькі драматычная творчасьць „Маладняка“ да гэтага часу пакідае жадаць шмат лепшага, як і наогул драматычная творчасьць усіх сучасных беларускіх пісьменьнікаў.

І вось, шчыра вітаючы „Маладняк“ з пяцігодзьдзем, я хачу выказаць некалькі пажаданьняў.

Папершае, няхай маладнякоўцы больш пішуць такіх твораў, якія-б адбівалі жыцьцё рабочага. На жаль, матывы фабрычнае працы

сюжэты з жыцьця фабрычнага пролетарыату яшчэ ня часта спатыкаюцца ў творах сучасных беларускіх пісьменьнікаў.

Падругое, я шчыра жадаю маладнякоўцам, каб яны асабліва пільна выконвалі сваю пастанову аб уцягненьні ў беларускую літаратуру маладых пісьменьнікаў з рабочага асяродзьдзя.

Патрэба, няхай маладнякоўцы цясьней згуртуюцца з іншанавальнымі пралетарскімі пісьменьнікамі Беларусі і сьмела ўваходзяць у ВОАПП. Няхай „Маладняк“ сьмела ідзе гэтым шляхам, няхай ён яшчэ бліжэй, яшчэ болей згуртуе беларускія пролетарскія літаратурныя сілы з пролетарскімі літаратурнымі сіламі іншых краін, у першую чаргу Расіі, Украіны, Закаўказзя і ўсіх рэспублік Саюзу. Гэта зьяўляецца адзіным правільным шляхам для разьвіцьця пролетарскае літаратуры і разам з тым для разьвіцьця беларускае культуры.

Мне хацелася-б сказаць яшчэ аб гегемоніі пролетарскае літаратуры на Беларусі. Шчыра жадаю „Маладняку“ ў гэтым кірунку посьпеху. Але ня трэба забывацца на розныя цяжкасьці, трэба больш уважліва адносіцца да тых прычын, якія ўтвараюць холад у вадносінах ня толькі між „Маладняком“ і „Узвышшам“, але, апошнім часам, і між „Маладняком“ і „Полымем“. „Маладняку“ трэба пільна сачыць за агульнай лініяй ня толькі „Узвышша“, але і за агульнай лініяй „Полымя“, яму трэба бязьлітасна крытакаваць ня толькі паасобных сяброў „Узвышша“, але паасобных сяброў „Полымя“. Толькі такім шляхам будзеце вы, таварышы маладнякоўцы, ісьці да таго, каб беларуская пролетарская літаратура ў сваім разьвіцьці ня мела ніякіх ушчэрбаў, якія-б маглі потым адбіцца вельмі адмоўна.

Я шчыра жадаю таварышам маладнякоўцам больш наладзіць крытычны адзел у сваёй часопісі і больш разьвідаць самакрытыку ў сваёй творчасьці. Вядома, „Маладняку“ трэба знайсці магчымасьць выдаваць сваю часопісь з значна большым лікам аркушоў, чым яна мае цяпер.

Я шчыра жадаю таварышам маладнякоўцам, як можна больш мець на ўвазе масавага беларускага чытача. Я жадаю „Маладняку“, каб ён у сваіх фармальна-мастацкіх асаблівасьцях не забываўся, што форма ёсьць таксама ідэалёгія, каб ён пісаў такія вершы, якія-б зрабіліся песьнямі самых шырокіх мас, каб ён пісаў такія творы, якія былі-б даступны самым шырокім масам. Аднак, патрэбна, каб гэта ня было зьніжэньнем да мас, а каб гэта было падняцьцем мас.

„Маладняку“ трэба звярнуць большую ўвагу на перавыхованьне некаторых сяброў, хаця гэта і цяжка, бо вось як ні ста-

раўся „Маладняк“ выхоўваць сваіх сяброў, але ўсё-ж некаторыя яго сябры ўцяклі ў „Узвышша“ і ў „Полымя“. Тут адзін таварыш з „Полымя“ праўду сказаў, што ў складзе сучаснага „Маладняка“ ёсць яшчэ сябры, якія патрабуюць перавыхоўвання. Але я жадаю „Маладняку“ звярнуць большую ўвагу на далейшае выхоўванне пролетарскага духу і ў тых былых сваіх сяброў, якія ўвайшлі ў „Полымя“.

Пролетарская літаратура на Беларусі мае вялікае і асаблівае значэнне. Пролетарская літаратура на Беларусі выхоўвае пролетарскую сьвядомасць у працоўных масах. Пролетарская літаратура выхоўвае той інтэрнацыяналізм, які асабліва патрэбен у нашых беларускіх умовах. Яна зьнішчае той антысэмітызм, аб якім мы цяпер так многа пішам і гаворым. А надоячы пісалася ў газэтах, што кулакі пабілі сакратара с.-савету за тое, што ён праводзіў сход на беларускай мове. Антысэмітызм і гэтая зьява—аднолькавага характару. І пролетарская літаратура павінна змагацца з гэтым. Яна павінна выхоўваць на Беларусі той інтэрнацыяналізм, які нарэшце дашчэнтку зьнішчыць такія зьявы.

І вось, вітаючы „Маладняк“ у дзень яго пяцігодзьдзя, я шчыра жадаю яму з поўным посьпехам ісьці далей наперад, як арганізацыі пролетарскіх беларускіх пісьменьнікаў.

Няхай жыве беларуская пролетарская літаратура! Няхай жыве „Маладняк“, як усебеларускае аб'яднаньне пролетарскіх паэтаў і пісьменьнікаў.

Няхай жыве камуністычная партыя і савецкая ўлада, якія кіруюць і дапамагаюць усімі сродкамі разьвіцьцю пролетарскае літаратуры на Беларусі!

Няхай жыве пролетарыят, яго літаратура, яго творчасць! (Воплескі).

Слова профэсара Бузука

Я дазволю сабе, таварышы, вітаць вас не ад імя якой-небудзь арганізацыі, а паасобна, як ужо вітаў вас т. Гарэцкі, хачу выказаць сваё пачуцьцё і радасьць у дзень вашага сьвята, я хачу падзяліцца з вамі сваёй радасьцю, той радасьцю, якую дала нам Кастрычнікая рэволюцыя.

Мяне заўсёды пасля майго прыезду шчыра прыцягваў да сябе „Маладняк“. Часта бывала, што скончаны свой артыкул я нес у „Маладняк“. Зараз я хацеў-бы падзяліцца гэтай радасьцю, якая зьяўляецца радасьцю для маладняцкіх народаў СССР. Зразумела, „Маладняк“ ёсць і на Украіне і ў Беларусі і іншых народаў. Але і

самі гэтыя народы пасля рэволюцыі па характару сваёй дзейнасьці, зьяўляюцца маладняцкімі народамі. Ём рэволюцыя дала магчымасьць будаваць сваё маладое жыцьцё для сьветлай радаснай будучыні.

І сьмешна здавалася-б, што мяне пасля таго, як пачаў падаць сьнег на маю галаву, пачынае прыцягваць да сябе моладасьць, пачынае прыцягваць да сябе „Маладняк“. Але гэтае імкненьне да моладасьці, ад якой можна пачарпнуць бадзёрасьць і сілы, я ніколі ня скрываў і таму стараўся прыняць удзел у працы „Маладняка“.

Гэта радасьць дзеля мяне была шчырай, таму што яна давала бадзёрасць.

Няхай жыве „Маладняк“—арганізацыя, якая зьяўляецца вельмі бадзёрай і моцнай. (Воплескі).

Старшыня:—Тав. Бузук таксама, як і т. Сянкевіч, зараз выказаў сваю думку аб тым, каб увайсьці ў шэрагі „Маладняка“. (Воплескі).

Кім зьяўляецца т. Бузук?

Мы, маладнякоўцы, ведаем тав. Бузука вельмі даўно, ведаем яго як поэту пад псеўдонімам П. Росіча. Тав. Бузук увесь час цесна дружыў з намі і вельмі ўважліва адносіўся заўсёды да нашых просьбаў дапамагчы ў працы нашага часопісу. Тав. Бузук ніколі не адмаўляўся, каб быць разам з „Маладняком“, каб дапамагаць „Маладняку“ ў будаўніцтве беларускае пролетарскае літаратуры.

Я думаю, што сёньня наш зьезд гэтую другую зьяву аб залічэньні выдатнага прафэсара па пытаньнях літаратуры проф. П. Бузука ў нашыя шэрагі задаволіць і што гэтая заява будзе аформлена.

Я стаўлю гэтую прапанову на галасаваньне зьезду. Хто за залічэньне т. Бузука ў „Маладняк“? Хто ўстрымаўся? (Няма). Хто супроць? (Няма). Прымаецца адназначна. (Воплескі).

Усесаюзнае Аб'яднаньне Асоцыядый Пролетарскіх Пісьменьнікаў—„Маладняку“

(Прамова адказнага сакратара праўленьня ВОАПП т. Суторына)

Таварышы, я вельмі хацеў-бы, каб мне дадзена была магчымасьць на сягонешнім урачыстым пасяджэньні апynuцца ў такой ролі, у якой апynuліся т. т. Бузук і Сянкевіч. (Бурныя воплескі).

Таварышы, вы не даслухалі мяне да канца і зараней аплэдыруеце. Я ня зьбіраюся падаваць заявы, бо я адчуваю сябе сябром гэтай арганізацыі, вось чаму я ня зьбіраюся выступаць тут з прывітальным словам ад імя нашага Ўсесаюзнага Аб'яднаньня Асоцыя-

цый Пролетарскіх Пісьменьнікаў. Мне, таварышы, некалькі дзіўна выступаць з прывітаньнем тады, калі мы прысутнічаем на пяцігадовым юбілеі ня толькі „Маладняка“, але і на юбілеі нашага Ўсесаюзнага аб'яднаньня пролетарскіх пісьменьнікаў. Я думаю, што сёнешні юбілей „Маладняка“—гэта ёсьць з поўным правам сьвяточны дзень і для пролетарскае літаратуры ўсяго Савецкага Саюзу.

Калі сёньня, на гэтым урачыстым вечары, мы слухалі выступленьні таварышоў ад літаратурных атрадаў братніх савецкіх рэспублік, дык гэта, на мой погляд, былі прывітаньні ня толькі „Маладняку“, але і прывітаньні сваім уласным організацыям, ад імя якіх яны выступалі. Вось чаму мне, таварышы, ня хочацца тут гаварыць прывітальнага слова ў тым сэнсе, у якім гэтыя словы звычайна ўжываюцца.

Я хацеў-бы вашу ўвагу спыніць на двух пытаньнях.

Перш за ўсё на тым, што мы сягоньня сьвяткуем пятую гадавіну „Маладняка“, на тым, што сягоньня сьвяткуе пяцігодзьдзе свайго існаваньня вызначаная, з вызначанай назваю літаратурная організацыя пролетарскіх пісьменьнікаў Беларусі. Я думаю, што вельмі добра па гэтаму поваду сказаў тав. Бузук; ёй гаварыў аб тым, што яго пацягнула к „Маладняку“ асабліва моцна тады, калі стаў падаць сьнег на яго галаву. Мне здаецца, што мы павінны ў адказ на гэта сказаць т. Бузуку, што мы ня зьмешваем яго з тымі людзьмі, якія прабуюць маладзіцца ў сваёй безнадзейнай старасьці. Я думаю, што ня сёньня, дык заўтра, ня заўтра, дык паслязаўтрага ў „Маладняк“, у нашу пролетарскую літаратурную організацыю, будуць стукацца людзі, якім, уласна трэба стукацца на могільнік (*сьмех*). Людзям, якім ня столькі шмат год, ня ў сэнсе старасьці, але якія глыбока стаяць у мінулым, што хоць у іх уся галава ў сьнягу, хоць у іх усё сэрца ірвецца к маладому, але да гэтага маладога ім не дайсьці ніяк. Калі мы гаворым аб „Маладняку“, што гэта маладняк, літаратурная організацыя ўжо налічвае пяць год сваёй гісторыі, мы павінны сказаць, што гэтыя пяць год літаратурна-грамадзкага стажу нашай маладнякоўскай організацыі гавораць аб тым, што гэта ня моладзь, „не маладняцкая“ па свайму ўзросту, па свайму дзіцячаму „лепету“ організацыя; з таго ўзросту, калі маладнякоўцы гаварылі падзіцячаму, „Маладняк“ выйшаў. Калі мы сягоньня гаворым аб „Маладняку“, як аб маладняку, дык гэта разумеецца ў тым сэнсе, у якім гаварыў тав. Бузук, што наша організацыя, якая падростае, уяўляе сабою ў пэўнай меры сьпелых пролетарскіх пісьменьнікаў, але і такіх, што да канца сваіх дзён будуць вечна заставацца юнымі. У гэтым і ёсьць уласьцівасьць

пролетарскае літаратуры, чаму так цягнуцца з усіх бакоў к пролетарскай літаратуры. Чым больш яна будзе сьпець у сваіх формальных і ідэалёгічных уласцівасьцях, чым яскравей будзе яна ўяўляць гэтую прынцыповую літаратурную плынь, тым маладзей і маладзей у сэнсе сьвежасьці, у сэнсе яскравасьці, у сэнсе жыцьцязольнасьці будзе рабіцца наша пролетарская літаратурная організацыя.

Няхай даруюць мне маладнякоўцы, калі я іх трошкі крытыкну. Толькі ў пятую гадавіну „Маладняк“ злучае ў сабе ўсе нацыянальныя атрады пролетарыяту. Да гэтага часу было так: маладнякоўцы, іначай кажучы, беларускія пролетарскія пісьменьнікі, жылі не ў вялікай дружбе са сваімі таварышамі: палякамі, літоўцамі, яўрэямі, латышамі і г. д.; яны складалі сабою розныя літаратурныя організацыі. Мы, таварышы, добра ведаем усю аграмадную важнасьць, якую мае формула т. Сталіна аб нацыянальнай культуры, але мы таксама добра ведаем і тое, што формула т. Сталіна ад нас, комуністаў, ад нас, працаўнікоў пролетарскага літаратурнага руху і ад усяго пролетарыяту, патрабуе максымальнай інтэрнацыянальнай згуртаванасьці; патрабуе таго, каб паміж народамі Савецкага Саюзу, паміж працоўнымі гэтых народаў, была-б створана моцная і цесная сувязь. Мне здаецца, што пролетарскае дасягненьне тут заключаецца ў тым, каб па магчымасьці бліжэй зьвязаць адзіны атрад—інтэрнацыянальны атрад пролетарскіх пісьменьнікаў.

У гэтым годзе мы стварылі па новаму прынцыпу нашу пролетарскую організацыю.

На першым зьездзе пролетарскіх пісьменьнікаў мы дасягнулі такога становішча, калі ўсе братнія савецкія рэспублікі злучана ўвайшлі праз сваю пролетарскую літаратуру ў нашу Ўсесаюзную організацыю. Мне думаецца, што трэба было-б маладнякоўцам, якія зьяўляюцца перадавымі ў галіне пролетарскага літаратурнага руху на Беларусі, памятаць пра сувязь з яўрэямі, літоўцамі, палякамі, латышамі, што жывуць тут, на Беларусі, некалькі раней, чым яны падумалі пра сувязь з Украінай, Закаўказьзем і інш. братнімі рэспублікамі Савецкага Саюзу. Гэта, вядома, справа мінулага і няма нічога дрэннага ў тым, што т. т. прабавалі зьвязацца як можна хутчэй з усімі Саюзнымі рэспублікамі.

Але трэба вітаць тую акалічнасьць, што ў пятую гадавіну „Маладняк“, урэшце, выконвае сваю вялікую, нязвычайна важную грамадзкую задачу, якая заключаецца ў тым, што „Маладняк“ становіцца ядром, вакол якога групуюцца ўсе нацыянальныя атрады пролетарскае літаратуры, існуючыя на Беларусі. Няхай гэты факт, што ў пятую гадавіну мы ствараем адзіную асоцыяцыю пролетар-

скіх пісьменьнікаў усёй Беларусі, якая ахоплівае сабою і беларусаў, і яўрэяў, і палякаў, і літоўцаў, і латышоў, і рускіх, якія пішуць і ствараюць пролетарскую літаратуру,—будзе фактам інтэрнацыянальнага аб'яднаньня пад сьцягам адзінае арганізацыі пролетарскае літаратуры.

Няхай будзе гэта самым яскравым, самым лепшым момантам у наш сьвяточны дзень.

Няхай жыве „Маладняк!“ Няхай жыве пролетарская літаратура Савецкай Беларусі і ўсіх братніх атрадаў нашага саюзу! *(Воплескі)*.

„Маладняк“ адказвае на прывітаньні

(Прамова П. Галавача)

Зараз, таварышы, ад імя нашага аб'яднаньня, ад імя юбіляра, перадаю таксама наша маладняцкае прывітаньне. „Маладняку“ толькі яшчэ пяць год, гэта зусім маленькая гісторыя, гэта вельмі кароткі час, дзеля таго, каб утварыць вялікія мастацкія каштоўнасьці і каб даць вялікія дасягненьні на фронце будаўніцтва пролетарскае літаратуры.

Беларуская літаратура, наогул, маладая, але беларуская літаратура ўжо дала вельмі многа каштоўных твораў. Беларуская літаратура выхавала ў сваіх шэрагах Купалу, Коласа і іншых пісьменьнікаў.

Нам, „Маладняку“, яшчэ раз кажу, толькі пяць год. Зразумела, мы не змаглі, ды і сьмешна было-б патрабаваць ад нас, каб мы мелі ў нашых радок сваіх Купалаў і Коласаў, бо за пяць год мець Купалаў і Коласаў немагчыма. Моладасьць заўсёды бядней за старасьць і адсюль,—я сьмела кажу, што мы ў сваіх радок яшчэ выхаваем пролетарскіх і Янку Купалу і Якуба Коласа.

Сёньня мы афармляем нашу асоцыяцыю пролетарскіх пісьменьнікаў. На прывітаньні вашы мне хочацца ўпэўніць вас, таварышы, што мы, пачаўшы будаўніцтва пролетарскае літаратуры на Беларусі, будзем гэтую працу шчыра праводзіць і ў далейшым у сьціслай сувязі з пролетарскімі атрадамі літаратур усіх братніх народаў, як Беларусі, так і ўсяго Савецкага Саюзу, ні на хвіліну не здаючы пазыцыі камунізму, не адступаючы ні на іёту ад пролетарскай ідэалёгіі, ускрываючы ідэалёгічны сэнс, клясавы сэнс, усёй літаратуры як і прадстаўнікоў нашага аб'яднаньня, так і прадстаўнікоў іншых аб'яднаньняў. Мы будзем змагацца за пролетарскую літаратуру, за тое, каб літаратура, якая вырастае ў Беларусі, была моцным аружжам і моцнай зброяй за пролетарскую дыктатуру.

Мы, пролетарскае аб'яднаньне, сьвядома аддаем свае сілы на абслугоўваньне справы пролетарскае рэвалюцыі. Пролетарскі

пісьменьнікі неадлучны ад справы соцыялістычнага будаўніцтва, і таму, зразумела, што, кажучы аб нашых дасягненьнях, аб нашых памылках, мы цьвёрда павінны памятаць, цьвёрда павінны быць упэўнены ў тым, што наша найгалоўная задача—гэта больш зрабіць для дапамогі пролетарыяту ў соцыялістычным будаўніцтве, больш загартваць наша мастацкае слова ў барацьбе за пролетарскую дыктатуру.

Няхай жыве юбіляр—„Маладняк“.

Няхай жывуць атрады ўсіх арганізацый пролетарскай літаратуры Савецкай Беларусі і ўсе братнія атрады нашага Саюзу!

Няхай жыве Камуністычная Партыя бальшавікоў Беларусі! *(Воплескі)*.

Пяць год працы „Маладняка“

Прывітаньні

Аб'яднаньне украінскіх пісьменьнікаў „Плуг“—„Маладняку“

Харкаў—Менск.

25 лістапада 1928 г.

Плужане вітаюць маладнякоўцаў, жадаюць далейшага росквіту, мастацкіх дасягненняў.

Ц. К. „Плугу“

„Західня Украіна“—„Маладняку“

Кіеў—Менск.

28 лістапада 1928 г.

Палкае прывітаньне з прычыны пяцігодзьдзя гэроічнай працы на полі беларускай савецкай соцыялістычнай культуры і шчырае пажаданьне найбольшых дасягненняў у працы над культурным уздымам працоўных мас Беларусі.

Няхай жыве Савецкая Соцыялістычная Беларусь!

Няхай жыве праўдзiвы выяўнік яе соцыяльна-культурных імкненняў—„Маладняк“.

Суполка рэвалюцыйных пісьменьнікаў

„Західня Украіна“

Ліст расійскага пісьменьніка А. Серафімовіча

Дарагія таварышы!

Вельмі шкадую, што сваячасова ня здолеў прывітаць „Маладняк“—надта хвораю, і толькі сёння адчуваю сябе крыху лягчэй.

Радасна вітаць з пяцігодзьдзем Вашай арганізацыі. Якая прыгожая будучыня для разгортвання Вашай творчасці! Неабходна ўжыць толькі ўсе патугі, каб пазнаёміць найшыршыя масы чытачоў іншых нацыянальнасьцяў з Вашай творчасцю. Неабходны пераклады (і добрыя пераклады) на расійскую мову.

З палкім прывітаньнем

А. Серафімовіч

30 лістапада 1928 г.

Украінскія пісьменьнікі вітаюць „Маладняк“

* * *

Атрымана ў „Маладняку“ прывітаньне ад украінскага пісьменьніка і публіцыста М. Быкаўца. Прывітаньне наступнага зьместу:

Выказваю маю радасьць і пасылаю палкае прывітаньне ўсёй пісьменьніцкай арганізацыі „Маладняк“ з прычыны пятах угодак яго існаваньня.

Няхай выхоўнае ён у сваіх шэрагах новых тварцоў Савецкага Беларускага слова! Няхай і надалей праца „Маладняка“ будзе гэткай вельмі карыснай і творчай, як гэта было і за мінулыя пяць год.

Памятайце, таварышы, што вы робіце новую нячуваную амаль на ўвесь сьвет — справу: з сялянскіх і рабочых, неадукаваных, забітых праклятым рэжымам царызму людзей шляхам доўгай, упартай і адданай працы паступова павялічваеце шэрагі новых культурных будаўнікоў.

А нам іх так трэба!

Расьці ж, „Маладняк“, буйна і квяціста.

Бажаю „Маладняку“ доўгавога віку та галаснога крыку!

Ваш прыяцель з УССР

Міхэйла Быкавец

* * *

Цэнтральнае Бюро „Маладняка“ атрымала прывітальны ліст ад украінскага пісьменьніка Валер'яна Полішчука наступнага зьместу:

Дарагія таварышы з літаратурнай арганізацыі „Маладняк“!

З усім маім запалам вітаю вашу гадавіну—сьвята, якое павінна вітаць ня толькі Савецкая Беларусь, але і яе сястра Украіна. Нашыя супольныя шляхі навуцкіх і мастацкіх дасягненняў глядзець на дасягненні беларусаў, як на нашыя украінскія дасягненні. „Маладняк“!—ды хто ў Саюзе з разумных людзей ня ведае, што зрабіў Беларускі „Маладняк“ для ўсяе савецкае культуры? Няхай гэтую гістарычную цяпер назву ўспамінуць шчырым словам усе будаўнічыя сілы Савецкага Саюзу, а мы, украінскія пісьменьнікі, гэта робім і будзем рабіць у першую чаргу. Яшчэ раз вітаю вас, дарагія таварышы, і жадаю вялікай творчай працы, як асновы пісьменьніцкага існаваньня.

Няхай жыве беларускі літаратурны „Маладняк“!

З таварыскім прывітаньнем

Валер'ян Полішчук

Аб'яднаньне беларускіх пісьменьнікаў „Полымя“—„Маладняку“

У справе будаўніцтва беларускай пролетарскай культуры „Маладняк“ з самага пачатку свайго існаваньня заняў выдатнае месца. „Маладняк“ пранёс ідэі гэтай культуры ў самыя шырокія масы рабоча-сялянскай моладзі і згуртаваў вакол сябе кваліфікаваныя кадры шчырых пісьменных і адданных справе соцыялістычнага будаўніцтва людзей. „Маладняк“ даў беларускай літаратуры цэлы шэраг пісьменьнікаў, разам з ім імя „Маладняка“ зойме пачэснае месца на старонках гісторыі будаўніцтва беларускай культуры. Аб'яднаньне беларускіх пісьменьнікаў „Полымя“ гарача вітае зьезд „Маладняка“, віншуе „Маладняк“ з пятай гадавінай яго існаваньня і выказвае надзею, што і далейшыя пяцігодзьдзі „Маладняка“ пойдучь пад знакам таварыскай бязупыннай і адданай працы ў справе будаўніцтва беларускай пролетарскай літаратуры.

Няхай жыве беларускі пролетарскі „Маладняк“!

Няхай жыве ленинская зьмена беларускай пролетарскай літаратуры!

Аб'яднаньне беларускіх пісьменьнікаў „Полымя“

„Маладняк“ № 1.

Часопісь „Полымя“—„Маладняку“

Другі зьезд беларускіх пісьменьнікаў „Маладняк“—новы ўступ па шляху будаўніцтва беларускай пролетарскай літаратуры. Няўхільны наступ соцыяльнага разьвіцця ўпарта фармуе маладыя кадры ваяк на полі культурнай творчасці. Гісторыя ня мае перапынку! Яна рашуча топча нікчэмныя патугі пабочных гледачоў. Беларускія працоўныя гушчы цвёрдымі крокамі вядуць адноўленую Кастрычнікам Беларусь да сьветлых мэтай соцыялізму. Як мізэрны, як жабрачны тыя, хто мараць аб іншым!

Няхай-жа разгортваецца акорд сугучнасьці між маладою беларускаю літаратураю і соцыялістычным будаўніцтвам краіны Няхай расьце і буе „Маладняк“!

Шчырае прывітаньне яго другому зьезду!

Рэдакцыя часопісі „Полымя“

„Савецкая Беларусь“ вітае „Маладняк“

Шчыра вітаем „Маладняк“ з 5-гадовым юбілеем. Ваш творчы шлях ідзе ў самай цеснай сувязі з газэтай.

Мы ўпэўнены, што гэта сувязь будзе яшчэ больш узмацняцца, а разам з гэтым яшчэ больш узмацніцца фронт пролетарскага друку, фронт пролетарскага мастацкага слова.

Рэдакцыя газэты „Савецкая Беларусь“

„Зьвязда“ вітае маладнякоўцаў

Змагайцеся за пролетарскую ідэалёгію ў літаратуры, будзьце надзейнай апарай рабочае клясы ў культурным будаўніцтве.

Рэдакцыя газэты „Зьвязда“

Я. Колас—маладнякоўцам

Т. т. маладнякоўцы!

У пятую гадавіну вашага сьвята я вітаю вас, як армію маладых ваяк на фронце змаганьня за культуру і за савецкую грамадзкасьць. Калі вы паглядзіце на нашу рэчаістасьць, на той моральны і фізычны бруд, што нас атачае, на наш адсталасьць і някультурнасьць; калі вы прымеце пад увагу наша міжнароднае становішча і несамавітыя праявы нашага ўнутранага жыцця, як хуліганства і розных яго формах і відах, актыўнасьць клясавага ворага, што пачынае выпускаць сваю павуціну, і інш., то вам стане ясна ўся труднасьць і веліч тае задачы, што стаіць перад вамі. Ды ці нам, дзецям гэроічнай эпохі, вам, гартованым у бунт і агні рэволюцыі і змаганьня, баяцца гэтых труднасьцяў? У вас ёсьць магутныя сродкі для пераможнага змаганьня: у вас моцныя маладыя крыльлі, энтузіязм і дасьць, парыўнасьць юнацкіх сіл, крэпкая вера ў перамогу новага, маладога жыцця на сыягу якога напісана—Камунізм.

Дык ня спыняйцеся перад труднасьцямі і сьмела наперад! У дружнай суадзінай рабоце, пры магутным падтрыманьні камуністычнае партыі вы будзеце пераможцамі. Бічуйце і шальмуйце гніль і язвы нашага быту, як перажыткі няжытых форм ад спадчыны мінулага. Вітайце ўсё новае, маладое, здаровае, ідзе на зьмену старому.

Вы часта чуеце і самі гаворыце словы: „нашы дасягненьні“. Ёсьць поўнападстава і правы для таго, каб гаварыць гэтыя словы. Але не злоўжывайце

не абарачайце іх у песню-калыханку, каб частае паўтарэньне іх ня стала трафарэтам і не аслабляла волі да новых паходаў на фронце вашага змаганьня за савецкі быт, за савецкую грамадзкасьць, бо нашы дасягненьні яшчэ занадта малыя ў параўнаньні з тым, што трэба заваяваць і ажыцьцявіць.

У заключэньне я хацеў-бы зьвярнуць вашу ўвагу на культуру мовы. Шануйце слова, уважайце яго і ня кідайце на вецер, захоўвайце яго чыстату.

Няхай жыве маладая армія пролетарскіх поэтаў і пісьменьнікаў!

Якуб Колас

Рэктар Камуністычнага Унівэрсытэту ім. Леніна Ал. Сянкевіч—„Маладняку“

Дарагія таварышы!

Недамаганьне не дазволіла мне прыняць непасрэды ўдзел у Вашай вялікай урачыстасьці.

Шчырае сяброўскае прывітаньне змагарам за пролетарскую літаратуру Беларусі. Першыя фарпосты „Маладняком“ для пролетарскай літаратуры адваяваны, але галоўная атака яшчэ ўперадзе.

Пяць год „Маладняку“—гэта пяць год юнацкага маршруту да вышынь за апанаваньне пролетарскай культуры, пяць год маладнякоўскай пераможнай песні маладой, народжанай Кастрычнікам, Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспубліцы.

Згуртаваным фронтам супроць варожых антыпролетарскіх тэндэнцый і плыняў у беларускай літаратуры. У яднаньні з пролетарскімі пісьменьнікамі другіх братніх рэспублік мы літаратурную крэпасць заваюем.

Сёньня, у вялікую ўрачыстасьць, прашу прыняць мяне ў вашы шэрагі, як сьладата Вашай слаўнай пролетарскай літаратурнай арміі¹⁾.

Алесь Сянкевіч

28 XI—1928 г.

У літаратурнае аб'яднаньне „Маладняк“

Супрацоўнікі і Дырэкцыя Беларускага Другога Дзяржаўнага Тэатру шчыра вітаюць беларускае літаратурнае аб'яднаньне „Маладняк“ з пяцігадовым юбілеем працы.

Мы верым, што, ідучы пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі і змагаючыся з усімі шкоднымі ўхіламі. Вы будзеце сапраўднымі будаўнікамі беларускай пролетарскай літаратуры.

Мы верым таксама, што аб'яднаньне дасьць і беларускіх драматургаў, што палегчыць працу тэатру на другім вучастку культурнага фронту.

Жыдаем Вам пасьпяховай працы.

¹⁾ На ўрачыстым паседжаньні Зьезду ЎсебелАПП т. А. Сянкевіч (крытык і публіцыст) аднагалосна прыняты ў склад аб'яднаньня. *Рэд.*

Пастановы зьезду

Рэзолюцыя зьезду БелАПП па справах Цэнтральнага Бюро „Маладняка“

(Дакладчык т. Ліманаўскі)

1. Асноўную лінію, якую праводзіла Цэнтральнае Бюро „Маладняка“ лічыць правільнаю.
2. Констатаваць, што, дзякуючы правільнай лініі ЦБ, мы маем за справачны перыяд узняцьце творчае і грамадзкае працы арганізацыі. Значна ўзрос аўтарытэт аб'яднаньня сярод шырокіх колаў савецкае грамадзкасьці.
3. Праведзеная праца па жываньню нездаровых настраюў таксама дала свае станоўчыя вынікі.
4. Праблемы і задачы беларускай пролетарскай літаратуры, пролетарскі характар творчасьці зрабіліся больш актуальнымі і канкрэтнымі ў шэрагах аб'яднаньня.
5. Правільная пролетарская лінія аб'яднаньня прыцягнула ў шэрагі аб'яднаньня новых сяброў.
6. Адносіны да іншых літаратурных арганізацый будаваліся адпаведна з агульнымі прынцыпамі аб'яднаньня; крытыкуючы памылкі і ўхілы паасобных сяброў іншых арганізацый, „Маладняк“ ухіляўся ад непрынцыповых спрэчак і паводзіў, што мела месца ў адносінах да „Маладняка“ з боку сяброў іншых аб'яднаньняў, бо гэта ўносіла непатрэбнае абвастрэньне ў гэтыя адносіны і затушоўвала прынцыповыя разыходзіны.
7. Згодна з пастановамі мінулай канфэрэнцыі, ЦБ „Маладняка“ правяло значную працу па збліжэньню „Маладняка“ з пролетарскімі атрадамі братніх нацыянальнасьцяў Беларусі і падрыхтавала глебу для аб'яднаньня іх у БелАПП.
8. Часопісь „Маладняк“ мае таксама пэўныя дасягненьні. Замест ранейшае шматтэмнасьці і распыленасьці ў грамадзка-політычным аддзеле першае месца пачынаюць займаць пытаньні культуры і культурнага будаўніцтва. Узяты курс на асьвятленьне пролетарскіх літаратур іншых краін. Поруц з узростам ліку супрацоўнікаў з шэрагаў аб'яднаньня, прыцягнуты таксама і новыя супрацоўнікі—не сябры аб'яднаньня.
9. Трэба адзначыць, што крытычны аддзел часопісі яшчэ не адпавядае задачам творчага выхаваньня сяброў аб'яднаньня.
10. Жывая сувязь з філіямі была невыстарчальнай, што ў пэўнай меры тлумачыцца недахопам грашовых сродкаў.
11. На далейшы час праца арганізацыі павінна ісьці пад сьцягам змаганьня за гегемонію пролетарскай літаратуры ў умовах Беларусі.
12. Неабходна перанесьці цэнтр вагі з пытаньняў арганізацыйных на творчыя пытаньні, заагаварыўшы на іх увагу сяброў аб'яднаньня.

13. Лёзунг Усесаюзнага Аб'яднаньня Асоцыяцый Пролетарскіх Пісьменьнікаў—вучоба, творчасьць і самакрытыка—павінен быць асноўным лёзунгам арганізацыі.

14. Правядзеньне цвёрдай ідэалёгічнай лініі, барацьба з хістаньнямі некаторых сяброў, рэзкая, але сяброўская крытыка магчымых нездаровых ухілаў, узняцьце літаратурнай кваліфікацыі сяброў аб'яднаньня, больш хуткае рэагаваньне на творы беларускага прыгожага пісьменства, у першую чаргу на творчасьць маладнякоўцаў—зьяўляюцца чарговымі задачамі часопісі „Маладняк“.

15. Дасягненьні пролетарскіх літаратур братніх нацыянальнасьцяў павінны заняць пэўнае месца на старонках „Маладняка“.

Рэзолюцыя зьезду БелАПП па арганізацыйнаму пытаньню

(Дакладчык т. Стасевіч)

1. Беларуская Асоцыяцыя Пролетарскіх Пісьменьнікаў у аснову сваёй арганізацыйнай пабудовы кладзе прынцып цэнтралізаванай адзінай арганізацыі пролетарскіх пісьменьнікаў усіх нацыянальнасьцяў Беларусі.
2. Выходзячы з гэтага, зьезд устанаўляе наступную арганізацыйную структуру:
 - а) На чале ўсёй арганізацыі стаіць Праўленьне, якое вылучае рабочы орган—сакратарыят. Пры складаньні Праўленьня і Сакратарыяту павінны ўлічвацца прадстаўнікі ад нацыянальных сэкцый. Сакратарыят на бліжэйшы перыяд скласьці з сямі асоб: чатыры ад беларускай і па аднаму ад яўрэйскай, польскай і літоўскай сэкцый.
 - б) У акругах існуюць філіі, якія маюць адзінае бюро разам з усімі нацыянальнымі атрадамі. Бюро абіраецца на агульным сходзе.
 - в) Нацыянальныя сэкцыі знаходзяцца ў шчыльнай сувязі з арганізацыяй і ажыццяўляюць арганізацыйную сувязь праз сакратара нацыянальнай сэкцыі.
 - г) Нацыянальныя сэкцыі па ўсіх агульных пытаньнях творчасьці, арганізацыі і палітычных выступленьняў наладжваюць супольныяходы.
 - д) Для кіраўніцтва спэцыяльнымі пытаньнямі, звязанымі з творчасьцю на нацыянальных мовах, арганізуюцца па меры патрэбнасьці консультацыйныя бюро і асобныя камісіі па нацыянальных сэкцыях.
 - е) Акрамя праўленьня абіраецца Рэвізыйная Камісія.
3. Зьезд даручае на падставе гэтага Праўленьню ўкласьці статут Усебеларускай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў.
4. Зацьвярджаецца назва арганізацыі „Беларуская Асоцыяцыя Пролетарскіх Поэтаў і Пісьменьнікаў“.
5. Часопісь „Маладняк“ зрабіць органам Беларускай Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў з назвай „Маладняк“.
6. Усе былыя на тэрыторыі БССР сэкцыі ВАПП'а ўваходзяць у склад Беларускай Асоцыяцыі Пролетарскіх пісьменьнікаў.

С. Шушкевіч

Загінулі

Вершам, якія загінулі ў
рэдактарскіх партфэлях
і кошыках — прысьвя-
чаю.

Загінулі...

Меч крытыкі—пяро
Ня змог праліць крыві
З іх маладога цела.
Такі, відаць, ужо ім
Выпаў рок,
Такая ўжо, відаць,
І доля ім пасьпела.

Схіляю ціха й нізка
Галаву
Перад магілаю
Юнацкага натхнення,
Бо што-ж зрабіць
Я іншае магу,
Ці-ж гэта першае
У нас здарэнне?!

Вужакай круціцца
У сэрцы злосьць,
Што я рэдактара
Сябра ня маю:
Затым і верш
У друку—рэдкі госьць,
Затым і крытыка
Зусім нямая.

О, каб ён быў...
Напэўна мой-бы том
У кніжніцах Дзяржвыду
Меў-бы месца,
Насіў-бы я
Ангельскае пальто
І меў-бы чытачоў
Якіх са дзэвесьце.

Хоць гэты лік
Зусім малы, зусім,
Затое дзе-нібудзь
На „базе кніжнай“
Хапіла-б іх чытаць
Усім.
Там пацукі бываюць
Ростам з выжла.

Загінулі...
Меч крытыкі—пяро
Ня змог праліць крыві
З іх маладога цела.
Такі, відаць, ужо ім
Выпаў рок,
Такая ўжо, відаць,
І доля ім пасьпела.

Ні вершы, ні проза

Аповесць без пачатку і канца

(Пародыя на Лукаша Калюгу)

П р а ц я г

XXXVII

Пачынаецца, вядома, з раніцы.

Хвядос (ён быў хлопец) выпсаўся ў гумне добра і ўстаў раненька, ня даўшы пастухом нават павыганяць кароў. Якраз тады, як толькі сонца стала на ўскраі лесу (рос на самым небасхіле), гэта значыць—на самай мяжы яго з небам. Пазяхнуў. Пацягнуўся. Выпростаў ногі і пачаў злазіць з сенавалу (кагадзе панавожваў туды сьвежага сена з бацькам). Ступіў левай нагою на нявысокі запер (гэтак, каб зьмераў на вока, бадай, усяго поўмэтру ад току). Саскочыў на зямлю, пасьля сеў на калёсы. Павольна 'шчэ пазяхаючы, пачаў нацягаць нагавіцы. Засоўваў у іх сыярша адну нагу, потым другую. Але, не разабраўшыся з прасоньня, адзеў іх задам наперад. Прышлося скідаць, потым апранаць ужо як трэ'. Ускінуў на плечы кашулю. Пасьля 'дчыніў дзьверы і вышаў з гумна. Яшчэ раз пазяхнуў, зачыніў дзьверы. Яны зарыпелі (м'быць 'д старасьці). Ступіў тры крокі па вільготнай зямлі (ад начное расы) і пералез праз плот. Загуменьнем пайшоў у другі канец вёскі.

А цяпер будзе мова 'б тым, што ён там рабіў.

Перш-на-перш падышоў ён да дзьвярэй у сенцах (былі 'шчэ зачынены, відаць, гаспадары былі 'шчэ не паўставаўшы). Узяўся ба дзеёра правай рукою за клямку. Адчыніліся дзьверы. Левай нагой ступіў на парог. Сагнуўся (каб не пабіць бок, плечы ў нізенькіх дзьвярох). Апынуўся ў пустых сенцах.

Ступіў 'шчэ два крокі і перайшоў у хату. Падышоў пад вакно, пакінуўшы 'д мокрых ног колькі сьлядоў на падлозе. Павярнуўся тварам на сярэдзіну хаты, сеў на лаву ля стала.

Даў „дзэндобры“.

— Чаго ты? здароў!—з ложку 'дказаў гаспадар.

Хвядос адчыніў рот, пашавяліў губамі. Павёў размову 'б тым.

.....

К Н І Г А П І С

„Зарніц“: Трэці літаратурны зборнік полацкай філіі „Маладняк“. Полацак, 1928 г.

Рост акруговых філій усё шпарчэй і відавочней выклікае рэалізацыю творчасці іх сяброў. Таму вось за апошнія часы часцей сталі зьяўляцца акруговыя выданні, бо задаволіць усіх цэнтральны часопіс зразумела ня можа.

Полацкая філія за два гады выдала ўжо трэці свой альманах „Зарніц“. Гэты зборнік, ня глядзячы на шматлікія ляпусы, кажа аб некаторых творчых дасягненнях полацкай філіі.

У гэтым зборніку змяшчаюць свае творы каля 15 асоб, з якіх шмат уступаюць у літаратуру ўпершыню.

З вялікай колькасці вершаў, што змешчана ў кніжцы, выгодна вылучаюцца паасобныя вершы Тараса Хадкевіча, Броўкі, і Янкі Відука.

У пераважнай большасці аўтары гэтых цалкам у сучаснасці, — беспрадметнай лірыкі няма зусім.

Тутак мы чытаем:

Іграй, труба, паходны марш, —
віхурам сьветлы помнік.
бо помнім рокаты гармат.
яшчэ яскрава помнім.

(Верш Хадкевіча, ст. 3).

Тут адчуваецца тая задача, што выплывае з палітычнага нашага жыцця.

Хадкевіч у будзёнае жыццё ўлівае романтику боек, улівае дынаміку змагання і напружанай варты.

Вершы Відука і Броўкі — яны трохі розныя ад вершаў Хадкевіча. І розніца гэта ў тым, што тут адчуваецца больш павольнае рысаванне нашых дзён; тутак

спакойна даюцца малюнкi таго, як прасочваецца новае ў жыццё вёскі.

Агулам кажучы — поэзія „Зарніц“, як і поэзія большасці акруговых зборнікаў, соцыяльна вытрыманая. — у ёй няма хісткіх лірычных „напеваў“ і плыняў — яна рэволюцыйная і бадзёрая.

Асаблівай пекнатой адзначаюцца два вершы Ганны Брэскай. У іх таксама імгнэ і запал, але шмат прыгожых вобразаў і малюнкаў.

Песьня сьветлай ластаўкай
просіцца з грудзей.
Заквітнела радасьць зноў
у ліпнёвы дзень.

(ст. 51).

Што тычыцца прозы, дык трэба адзначыць апавяданні Сьцяпана Сямашкі і лірычны абразок „Мы чужыя“ Бурлівага.

Апавяданні Сямашкі простыя, аб нашых днёх, напісаныя, зразумела, чыстай мовай Яны разьлічаны на радавога чытача і нічым асаблівым не выдаюцца.

„Мы чужыя“ — Бурлівага — рэч прыгожая, але залішне схэматызаваная.

Наогул, проза „Зарніц“ куды слабейшая за поэзію. — тут няма рознастайнасці жанру, няма цікавых і новых рэчаў.

Тэхнічна зборнік выдадзены здавальняюча, а малая цана (30 капеек) робіць яго даступным да вясковага жыхарства.

Б. Мікуліч.

„Бліскі“. Ілюстраванай літаратурна-мисьцельскай та палітычна-грамадскай зшыток. Адэса. Выд. „Провесень“. 1928 г. Сшыт. 1, стар. 40, цана 50 кап.; сшыт. 2, стар. 64, цана 40 кап.

Багата ёсць на Украіне розных часопісаў, прысьвечаных і выключна літаратуры і драбныя апавяданні. пры чым,

К Н І Г А П І С

107

туры і мастацтва, і палітычна-грамадскіх і эканамічных, і змешаных.

Часопіс „Бліскі“ зьяўляецца самым маладым у іх шэрагу. Ён мае яшчэ ўсяго толькі два нумары. Але і гэтыя нумары маюць у сабе досыць матэрыялу, каб спыніцца на яго разглядзе.

Выдае часопіс Адэскае выдавецтва „Провесень“. Часопіс як-бы зьяўляецца органам Адэскае групы пісьменьнікаў і поштаў. сяброў „Вусп'у“ (Усеукраінскага аб'яднання пролетарскіх пісьменьнікаў і поштаў).

Мэты часопісу наступныя: „Часопіс „Бліскі“ ідэалёгічна орыентуецца на пролетарскую літаратуру, у прыватнасці на той напрамак, што на Украіне выяўлены Вусп'ам. Заданні. што ставіць перад сабою часопіс: даваць выхад на літаратурнае поле літаратурна-творчым талентам, асабліва маладым — Адэсы і Адэсчыны. Рэдакцыя будзе зварачаць увагу, галоўным чынам, на мастацкасць паданых твораў, зразумела, адпаведнай ідэалёгічнай лініі, што адпавядае ідэалёгічнай аснове часопісу“.

І далей: „Бліскі“ ставяць сабе заданне гуртаваць усіх пролетарскіх і сялянскіх пісьменьнікаў Адэсчыны, а таксама Стэпавае Украіны, дамагаць у літаратурнай прадзі маладым пісьменьнікам, што выростаюць з лаваў раб. і селькораў і тым самым, гуртуючы літаратурныя сілы, узмацняць разгортванне культурнага фронту на поўдні Украіны.

„Бліскі“ заклікаючы да супрацоўніцтва працоўнікоў мастацкай літаратуры, крытыкі і бібліяграфіі, будуць змагацца за хутэйшую выразнасць і вытрыманасць мастацкую апрацоўку, за новы побыт і новую культуру.

„Бліскі“ будуць выступаць супроць ідэаграфічна-нацыянальнае абмежаванасці буржуазна-мяшчанскіх уплываў і націска на прынцыпальных смакаў і халтурніцтва ў літаратуры і побыту“.

Часопіс выконвае гэтыя заданні? Літаратурна-мастацкіх твораў мы маем у іх драбныя апавяданні. пры чым,

як і трэба было чакаць, больш вершаў. Тэматыка вершаў досыць рознастайная. Сярод іх трэба адзначыць (у сш. 1) верш С. Голованівскаго — „Гудкі“. Напісаны дынамічна, ён чытаецца і перачытваецца з захапленнем. Закранаюцца балючыя пытанні — пытанні шкодніцтва.

.. Што чісь заховані руки
Під станкі дынаміт кладуть,
Шоб машина в конанні і в муках
Зупинилася на хаду...
... Шоб в заводі розхристанім
зноу.

Де розтоплено снігу намет,
Зупинила машина розмову
І розмову почав кулет... ..

Але гэта — мінула. А цяпер пажаданне, каб

... в мільйонах
Радянських Уэльсів
розфарбований ситець розцвів!!!

Таксама досыць дынамічны і бадзёры верш В. Гадзінскаго — „Журавлямі у час перельоту“. Іншыя нічога цікавага ў сабе ня маюць. І толькі з некім здзіўленьнем чытаем прыпіску да вершу Г. Кам'янай — „Героеві Севастопальскай обороны“ — „напісана на історичному бульварі в Севастополі“. Што гэтым хацелі адзначыць: ці што аўтар такі здольны, што на бульвары вершы піша, ці што іншае? Ніяк не зразумела.

З вершаў у другім сшытку трэба адзначыць верш В. Гадзінскаго — „І так ня раз“, і верш П. Педа — „Для шірокіх мас“ (присвячую авторам поезіі для поезіі). Гэты верш вельмі яскрава адбівае ўплыў гэтае поезіі на масу, якая, словамі дзяўчынкі, адказвае:

... „Досыць!..

... — „Шкода і паперу,
Шкода й оливіців“.

Калі поэзія адзначаецца рознастайнай тэматыкай, то проза адзначаецца якраз адваротным: амаль усе апавяданні маюць адну тэматыку. „Ён“ (ідэалёгічна вытрыманы), „Яна“ (альбо — вытрыманая, альбо —

не, гэта ня так важна) і контр-рэвалюцы-
янэр. Абдымкі, пацалункі. А рэшта—вы-
ключна па настрою аўтара: альбо „ён“
забівае тых, альбо „яго“ забіваюць, а
забойцаў „яго“ ловяць і караюць „по
заслугах“.

Шаблён, убогасць. Выключэннем зьяў-
ляюцца апавяданні: П. Кучмы — „Остап“
у сш. 1, і С. Левицькаго — „Самітне ми-
слення“, таксама ў першым сшытку. Твор
П. Кучмы зьяўляецца сапраўдным вы-
ключэннем з іншае прозы. Хоць тема і
старая, досыць зьбітая (Астап на фронце
супроць белых у Сібіры марыць аб Укра-
іне, а потым яго пасылаюць з заданнем
і яго забіваюць, але заданне ён выканаў),
але аўтар даў досыць добры малюнак і
становішча тагочаснага і самога Астапа.
Твор-жа С. Левицькаго такі, што да яго
прышлося даваць спецыяльнае тлумачэн-
не, але і яно не дапамагае. Незразумела,
куды і аб чым верне аўтар. Праўда, гэта
толькі ўрывац, але даваць урывкі, якія
нават з тлумачэннямі мала зразумелы, ня
варта.

У часопісу ёсць „Веселый куток“.
Зьмяшчаюцца пароды і шаржы. Далей
ідзе літаратурная хроніка, выключна па
Адэсчыне. У сш. 2 хронікі няма, а ёсць
досыць цікавыя і каштоўныя матар’ялы з
творчасці нябожчыка Г. Михайличенко—

„Кельорові аркушкі (Осінні листки з під
снігу)“ і артыкул Я. Міллера „Поезія
працы“ (пераклад з польскага).

Апошні разьдзел — „Про книги“. Тут
зьмяшчаюцца водзвы і рэцэнзіі на украін-
скія і расійскія кніжкі. Апрача гэтага, у дру-
гім сшытку выдрукавана нешта накшталт
адказу на рэцэнзію на „Блиски“ (сшыт. 1),
зьмешчаную ў „Комсомольцы України“.
Трэба толькі дзівіцца, як рэдакцыя пус-
ціла гэтакі адказ, які не разьбірае і не
адкідае ніводнага закіду рэцэнзэнта, а
займаецца слоўнаю эквілібрыстыкаю: хто
каго больш гостра падчэпіць. Зьмяшчаюць
гэтакі адказ — значыць прызнаваць сут-
насьць рэцэнзіі і адгаворвацца ўпустую.

Вывады: рэдакцыі трэба вельмі і вельмі
ўважліва сачыць за зьмяшчаемым матар-
ялам, асабліва за прозай. Шаблён, штат-
не патрэбны. Тэм для твораў шукаць
штучна выдумоўваць ня трэба; у гэтых
месцы, як Адэса, яны самі просяцца
жывыя, балючыя пытаньні трэба вырашаць,
а не займацца перапевамі старога. У пра-
ціўным выпадку часопіс пойдзе не па
таму шляху, які вызначаны, ды і сам
часопіс непатрэбны будзе. На крытыку
трэба адказваць па сутнасьці, эквілібры-
стыка-ж тыпу Г. Нельскага толькі па-
ўсю справу.

Бар — скі

Хроніка

У Беларускай Асоцыяцыі Пролетарскіх Письменьнікаў.

* На працягу сьнежня м-ца м. г. Мен-
скай філіяй БелАПП’а наладжана было
дзесьці літаратурных выступленьняў у
менскіх рабочых і студэнцкіх клубах.
Усе выступленьні прайшлі з вялікім пось-
пехам. Рабочыя, студэнцкія і комсамоль-
скія масы вельмі прыхільна спатыкалі
письменьнікаў, з вялікай увагай слухалі
іх новыя творы.

Мы адзначаем выступленьні і вечары
у клубе друкароў, доме асьветы, у швэй-
нікаў, у дрэваапрацоўнікаў, на рабфаку,
у юрэйскім педагогічным тэхнікуме, у
клубе савецкіх служачых (вечар разам
з „Узвышшам“), у дзяржаўным тэатры—
у працаўнікоў мастацтва.

* У г. Гомель, для прыняцьця ўдзелу
у святкаваньні 10-цігодзьдзя БССР, вы-
яжджалі сябры БелАПП’а—Я. Бобрык,
А. Звонак, В. Каваль, Я. Ліманаўскі і
В. Маракоў.

За дзв дні (30 і 31 сьнежня) імі пра-
ведзены былі чатыры літаратурных вы-
ступленьняў у комсамольцаў, чыгуначнікаў,
друкароў і мэталістаў.

* 29 сьнежня м. г. Беларускай Асоцы-
яцыі Пролетарскіх Письменьнікаў разам
з праўдзіным клубу ім. К. Маркса пра-
ведзены літаратурна-мастацкі інтэрна-
цыянальны вечар, прысьвечаны 10-цігодзь-
дню БССР.

Пры перапоўненай залі з політычнай
праграмай аб нашых дасягненьнях да дзе-
сяцігодзьдзя БССР выступіў Старшыня
Савету Народных Камісараў БССР—
М. М. Галадзед.

З прывітаньняй прамовай, ад імя Нар-
однага Савету БССР выступіў Народны Ка-
місар Асветы т. А. Баліцкі.

Даклад аб беларускай літаратуры да
дзесьцігодзьдзя БССР зрабіў сябра
БелАПП’а т. Мік. Аляхновіч.

Вельмі любя было слухаць выступленьні
беларускіх, польскіх, яўрэйскіх письмен-
нікаў, якія зьмянялі адзін другога.

Сьледам за Я. Коласам, які прачытаў
свой верш да дзесьцігодзьдзя БССР, вы-
ступіў яўрэйскі письменнік А. Рэйзэн.
які прыехаў з Амэрыкі. Затым высту-
палі: П. Трус, М. Хведаровіч, Ізі Харык,
Мысьлінскі, В. Маракоў, А. Звонак, Га-
раўскі і інш.

У канцы вечару быў прадэманстраваны
кіно-фільм „Кастусь Каліноўскі“.

* На паседжаньні ад 7 сьнежня 1928 г.
у кандыдаты сакратарыяту БелАПП ко-
оптаваны сябра праўленьня БелАПП
Р. Мурашка.

* Для выпрацоўкі агульных мэтодыч-
ных і мэтодологічных паказаньняў літ-
гурткам і асобным т. т., для разгляду
твораў паасобных письменнікаў і перад
ім, створана пры сакратарыяце БелАПП
аб’яднанае кансультацыйнае бюро ў скла-
дзе т. т. Мурашкі, Аляхновіча, Звонака,
Хурсіка, Гародні, Харыка, Вітэнзона,
Мысьлінскага і Сэрбэнты.

Для ўдзелу ў працы кансультацыйнага
бюро запрошаны Максім Гарэцкі.

* Ухвалена пры яўрэйскай сэкцыі Бел-
АПП стварыць камісію па масэвай працы,
падначаленую сакратару сэкцыі.

* Для сустрэчы вядомага яўрэйскага
пролетарскага письменніка А. Рэйзэна,
які прыехаў у БССР з Амэрыкі, ад Бел-
АПП’а выязджаў на мяжу т. Ліманаўскі.

Ён вітаў А. Рэйзэна на ст. Негарэлае і на вакзале ў Менску.

На ўрачыстым сходзе, прысьвечаным прыезду А. Рэйзэна, ад імя БелАПП'а пісьменьніка вітаў Ё. Барашка.

Праўленьне БелАПП для ўдзелу ў святкаваньні дзесяцігодзьдзя БССР запрашала братнія пролетарскія літаратуры.

Ад сакратарыяту Усеукраінскага Саюзу Пролетарскіх Пісьменьнікаў атрымана тэлеграма наступнага зьместу:

„Ня маючы мажлівасьці прыехаць, шлем палкае братняе прывітаньне беларускім пісьменьнікам, пролетарыяту і сялянству ў дзень вялікага свята—дзесяцігодзьдзя БССР“.

Сакратарыят БелАПП'а зацьвердзіў пастанову яўрэйскай сэкцыі аб залічэньні поэты Ёзі Харыка ў склад сяброў асоцыяцыі.

Сакратарыят БелАПП прапрацоўвае ў сучасны момант пытаньне аб формах сувязі з рэволюцыйнымі мастакамі Савецкай Беларусі.

* Сымон Баранюў напісаў аповесьць „На абрэзках зямлі“. Аповесьць мае друкавацца ў „Маладняку“.

* Васіль Каваль адае ў „Маладняк“ новую аповесьць „Палын“.

* Э. Бандарына напісала поэму „Комсамол Беларусі“. Урыўкі з поэмы былі надрукаваны ў гомельскай газэце „Полесская Правда“.

* Р. Мурашка здаў у БДВ новы зборнік аповесьцяў і апавяданьняў пад агульнай назвай „У іхнім доме“. Зборнік мае выйсьці з друку вясною г. г.

* Вышла з друку да дзесяцігодзьдзя БССР у выданьні Белдзяржвыдавецтва популярна-публіцыстычная праца сябра БелАПП'а Ё. Барашкі пад назвай „Шлях змаганьня і перамог“.

* Вышла з друку кніжка вершаў М. Хведаровіча—„Настроі“.

* У выданьні БДВ выходзіць з друку кніжка апавяданьняў В. Кавалю „На ўдагон за доляю“. У апавяданьнях гэтай кніжкі В. Каваль паказвае імкненьне су-

часнай беларускай сялянкі да лепшага долі, да святага, навукі...

* Сымон Хурсік здаў у БДВ зборнік апавяданьняў з вясковага жыцьця.

* У дзень дваццацігадовага юбілея Ц. Гартнага БелАПП і рэдакцыя „Маладняка“ паслала юбіляру прывітаньне наступнага зьместу:

„Беларуская Асоцыяцыя Пролетарскіх Пісьменьнікаў і рэдакцыя часопісі „Маладняк“ ад імя сваіх сяброў і супрацоўнікаў пасылае шчырае прывітаньне паэту-лірыку-паэту і рэволюцыйнаму—Цішке Гартнаму ў дзень дваццацігадовага юбілея літаратурнай дзейнасьці:

Прыйшоўшы ў беларускую літаратуру з масы працоўнага сялянства, перш адбіваючы ў сваіх творах цяжкую працу беларускага рамесьніка, Цішка Гартна даў беларускай пролетарскай літаратуры песьні працы і змаганьня і змагаўся ў шэрагах барацьбітоў за Савецкую Беларусь.

На працягу далейшых год свае літаратурнае дзейнасьці Цішка Гартна ад у сваіх творах эпоху змаганьня за Рэспубліку працоўных, эпоху сацыяльнае перабудовы краіны.

Жадаючы пасьпехаў у далейшай літаратурнай дзейнасьці, мы ўпэўнены, Цішка Гартна яшчэ шмат зрабіць карысьці росквіту беларускай пролетарскай літаратуры.

Мы спадзяемся, што ў асобе Цішка Гартнага сустрэнем падтрыманьне і дапамогу ў нашым змаганьні за беларускую пролетарскую літаратуру.

Прывітаньне і пашана юбіляру—сваіх твораў пад агульнай назвай „Абрываю“—у кніжку ўвайшлі наступныя творы: „Над абрываю“, „Абрываю“, „Над абрываю“, „Абрываю“, „Над абрываю“ і „Над абрываю“ пад назвай „Палоньнік“ і „Дзяўчына“.

* 27 студзеня г. г. у Маскве Пленум Савету Ўсесаюзнага Аб'яднаньня Асоцыяцыі Пролетарскіх Пісьменьнікаў.

На пленуме разглядаліся пытаньні: вынікі літаратурнай

задачы ВОАПП'а, даклады аб сучаснай украінскай, беларускай і грузінскай літаратуры, даклад аб тэатры і кіно, арганізацыйныя пытаньні.

На пленум выяжджалі сябры Савету ВОАПП ад БелАПП'а т. т. Ліманаўскі, Мурашка, Вечар, Мазуркевіч, Аршанскі і Мысьлінскі.

У Віцебскай філіі

* У дні дзесятых угодкаў БССР Віцебскай філіяй праведзены шэраг літаратурных вечароў у Доме Чырвонай Арміі. у клюбе ім. Парыскай Комуны, на фабрыцы „Дзвіна“.

* Віцебская філія БелАПП наладзіла ў Доме Кнігі, у Доме Працасьветы, у клюбе яўрэйскага дзяржаўнага тэатру даклады аб 10-цігодзьдзі беларускае літаратуры. Пасьля дакладаў адбыліся літаратурныя выступленьні сяброў БелАПП.

* 10 год БССР—такі літаратурны вечар быў наладжаны сіламі філіі для навукова-літэратурнай канфэрэнцыі. Пасьля літаратурных выступленьняў адбыўся паказ сіламі школьнага драмгуртку п'есы Г. Барашкі „Чырвоная Касынка“.

* Філія прыняла ўдзел у спатканьні яўрэйскага пісьменьніка А. Рэйзэна, што прыймаўся ў Віцебск.

* Я. Мазуркевіч піша крытычны нарыс аб працы і творчасьці Б. Каспяровіча.

У Аршанскай філіі

Падрыхтаваны да друку чарговы. № 8 часопісі філіі „Аршанскі Маладняк“.

У Бабруйскай філіі

* У сьнежныя месяцы мін. г. Бабруйскае філія наладзіла два літаратурных выступленьні. У клюбе чыгуначнікаў на ст. Асіпавічы выступалі Міх. Лынькоў, Явар, Бар. Мікуліч разам з сябрамі мясцовай літаратурнай групы.

У Рагачэўскім пэдтэхнікуме быў наладжаны літаратурны печар разам з сябрамі Менскай філіі — Р. Мурашка і С. Фаміным.

Вечары прайшлі з посьпехам.

* Арганізаваўся новы літаратурны гурток на школьнай гуде „Комінтэрн“.

* Філія разам з рэдакцыяй „Камуніст“ працягвае (другі год) выданьне літаратурнага дадатку да газэты „Вясна“.

* М. Лынькоў піша аповесьці „Апошні зьверыдавец“ і „Трыкатаж“. Аповесьці ім прызначаны для нашай часопісі.

* М. Мікіцін працуе над прозай з новага сялянскага жыцьця.

* Б. Мікуліч піша аповесьць „Лірыка базарнай вуліцы“.

* Х. Явар рыхтуе да друку зборнік апавяданьняў з жыцьця чыгуначнікаў.

* У пачатку лютага м-ца мяркуецца правесці акруговы сход сяброў філіі з шырокім удзелам прадстаўнікоў літаратурных гурткоў і нацыянальных сэкцый.

З Ь М Е С Т

В. Каваль—Ілька (апавяданьне)	3
Л. Родзевич—Маладыя большавікі (апавяданьне)	16
П. Трус—Думы (верш)	24
І.Л. Барашка—Залатыя арэхі (казка)	28
А. Моркоўка—З цыкаю „Далячынь“	32
І. Плаўнік—Сонечны маяк (верш)	34
Ізы Харык—21 студзеня	38
М. Хведаровіч—Шлях перамог	39
А. Вечар—Дванадцатая атака	42
М. Мыслінскі—Ноччу ў гадавіну	44
А. Эвонак—Дванадцатаму	48
З. Бандарына—Дванаццаць пройдзена (верш)	53
У.Л. Хадыка—Сталевыя хвальборны (верш)	54
М. Зарэцкі—Белыя ружы	55
Адчыненне першага зьезду Бел. АПП	67
На ўрачыстым пасяджэньні зьезду Бел. АПП	81
Пяць гадаў працы „Маладняка“—прывітаньні	96
Пастановы зьезду Бел. АПП	100
Гумар—С. Шушкевіч—„Загінулі“	102
Ап—ка—Ні вершы, ні проза	104
Кнігарні	106
Хроніка	109

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ

НА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКУЮ
І ГРАМАДЗКА-ПОЛІТЫЧНУЮ
ЧАСОПІСЬ

„МАЛАДНЯК“

(ОРГАН БЕЛАРУСКАЕ АСОЦЫЯЦЫІ
ПРОЛЕТАРСКІХ ПІСЬМЕНЬНІКАЎ)

Ідучы насустрач доўгатэрмінаваму масаваму падпішчыку,
ВЫДАВЕЦТВА „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
ЗЬНІЗІЛА ПАДПІСНУЮ ПЛАТУ

УМОВЫ ПАДПІСКІ на 1929 год:

На ўвесь год . . . 3 р. — к.
На поўгода . . . 1 р. 60 к.
На 3 м-цы . . . — 90 к.
На 1 месяц . . . — 30 к.

ПРЫ ЎМОВЕ ПАДПІСКІ НА „МАЛАДНЯК“
РАЗАМ З ГАЗЭТАЙ „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
ПАДПІСНАЯ ПЛАТА на год — 6 руб. 10 кап.

ПАДПІСКУ ДАСЫЛАЙЦЕ: у кантору Выдавецтва „Чыр-
воная Зьмена“—Менск, Комсомольская, № 25.
Падпіска на часопісь „Маладняк“ прымаецца
таксама ўсімі паштовымі аддзяленьнямі, усімі
аддзяленьнямі БДВ і спецыяльнымі ўпаўнава-
жанымі і агентамі Выдавецтва „Чырвоная
Зьмена“.

Адрас Рэдакцыі: Менск, клуб Карла Маркса, пакой № 2.